

ידי השלחן

סיכום בלשון בהיר ומתומצת על סדר השלחן ערוך,

מסוגיות הגמרא והראשונים עד לפסק ההלכה

הלכות עירובין

מותאם לבחינות הרבנות הראשית

נסדר ונערך בעזרת החונן לאדם דעת על ידי

ידידיה אושרי

פעיה"ק כרמיאל תובב"א

הכולל המרכזי קרן אורה

שנת "התיצבו וראו את ישועת ה'" (תשפ"ו)

ניתן להשיג סיכומים על הלכות:

שבת, תפילה ברכות, עירובין, מועדים, נידה, איסור והיתר,

אבלות, מצוות התלויות בארץ, מקוואות, חופה וקידושין.

ברית מילה לשמה

המוהל הרב ידידיה אושרי

0504181108

עפ"י הנחיות הרבנות הראשית לישראל ומשרד הבריאות

מהדורה זו הינה מהדורה ראשונה,

אודה לכל מי שיוכל לשלוח הערות והארות למייל המעודכן למטה

כל זכויות ההדפסה, העתקה או צילום הטקסט, שמורות למחבר

כתובת המחבר: כרמיאל, רחוב נחל סער 19/8

להזמנות הספר 053-3868652 \ 050-4181108

הערות והארות יש לשלוח לכתובת המחבר הרשומה לעיל,

או בדואר אלקטרוני: didiosher@gmail.com

זכרון לפניך בשהק לעד בספר יוחק

זכרון אבינו מורינו ורבינו עטרת ראשנו שר התורה ועמוד
ההוראה, פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים
לאורו, והחזיר עטרה ליושנה להעמיד מורשת יהדות
ספרד על תילה, ולקרב לבם של רבבות אלפי ישראל
לאביהם שבשמים בתורתו המאירה ובפסקיו הבהירים,
והרביץ תורה ברבים לאלפים ולרבבות במסירות נפש

הראשל"צ ונשיא מועצת חכמי התורה

מרן

רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

זצוקללה"ה

אשר ספר זה הוא אחד מתוך אלפי ספרים שנכתבו בדורינו
הנובעים מכחו וכח זכותו תגן עלינו ועל כל בית
ישראל אמן.

כס"ד, י"ב אדר א' תשע"ט, 4-780/ע"ט

דברי ברכה

הובאו לפני חלק מגליונות הספר **"ידי השלחן"** סיכומים על הלכות איסור והיתר, מקורות הדינים בתלמוד ובראשונים, הרמב"ם וש"ע, שכתב וערך הרב היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, עמו עוז ותושיה, משנתו ערוכה וברורה, מזכה הרבים, תהלתו בקהל חסידים, יראת ה' היא אוצרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, כה"ר **ידידיה אושרי שליט"א**.

אכן דבר נאה ויאה עשה הרב המחבר, ויועיל לחזרה ולשינון סיכומי ההלכות מקורות הדינים בש"ס, עם דעות הפוסקים הראשונים, ודעת הרמב"ם במקורו, ודברי מרן הש"ע, ודעות האחרונים, והכל עשה בבהירות בסדר נאה ונכון, בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, ובעזה"י יהיה זה לתועלת לבני התורה הלומדים ומשננים הלכות אלו, ולפעלא טבא אמינא, איישר חיליה לאורייתא.

ואמנם על בני התורה ואברכי הישיבות לשקוד על דלתות מרן הב"י משחר נעוריהם, אחר ידיעת הש"ס והראשונים בהבנה ישרה, ולא להסתפק בלימוד הש"ע עם כאר היטב.

וכן כתב הסמ"ע בהקדמתו לחושן משפט, שכוונת מרן השלחן ערוך היתה שלא יפסקו דין מהשלחן ערוך מבלי ללמוד תחלה מקור הדין וטעמו ונימוקו בטור ובבית יוסף, ובזמנינו רבים חושבים עצמם כאילו הם מדור דעה ומצפצפים ופוסקים מתוך דברי השלחן ערוך, והם מחריבי עמנו, הפרו ברית עזבו חק, וגורמים רעה לנפשם. ע"כ. והובא ביד מלאכי (מלי השלחן ערוך אות א').

וז"ל המהרש"א סוטה (כב.): וכדורות הללו אותם שמורים הלכה מתוך הש"ע, והרי הם אינם יודעים טעם הענין של כל דבר, אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד (והראשונים), שהוא שימוש תלמידי חכמים, טעות נופלת בהוראותיהם, והרי הן בכלל מבלי עולם, ויש לגעור בהם. ע"כ. אלא צריכים לדקדק בידיעת מקורות ההלכה בתלמוד ובפוסקים, שהוא שימוש תלמידי חכמים. וכמבואר בתשובת מרן הבית יוסף, שכל דיין הפוסק מתוך שלחן ערוך לבר, ואין ספר בית יוסף לפניו, בודאי שישגה בהוראותיו, ולכן אשרי אדם השומע לשקוד על דלתות מזוזות פתחי הבית יוסף, אשר בלעדיו לא ירים איש את ידו ואת רגלו לדרוך בנתיבות ההוראה. ועל ידי ההתמדה בלימוד הבית יוסף ילמד אדם דרכו הישרה של מרן שיהיה עמו עוז ותושיה, לפסוק גם בהלכות החמורות, ושלא כדרך המלקטים אחרי הקוצרים, שמסתפקים בעיון שטחי בשלחן ערוך ובספרי האחרונים, מבלי לעיין היטב במקור הדברים בבית יוסף.

וכיו"ב כתב בשו"ת שבות יעקב ח"ג (סימן צח), שהמורים הלכה על פי ספרי הקיצורים מבלי לעיין במקור הלכה, באים לידי טעות בהוראה. וכתב, עוד, שאין דעתו נוחה באלו ספרי ליקוטים של אחרונים, כמו לחם הפנים, וגן נטע, ובאר היטב, כי לא הטיכו אשר דיברו שהם רק כמעתיקים מספר אל ספר, לבדוק בחורים וסדקים כל מקום שימצאו איזה חומרא, מציאה היא בידם להעתיקם, ואל תסמוך עליהם כלל, ובעלי ליקוטים אלו לא דסמכא אינן, כי אין בידם הכרע להכריע מדעת עצמן, או מדעת הפוסקים הלכה כמאן, וכ"ש להקל אין שומעין להם, ולא נאה

להם חיבורים כאלה, אם לא שהם מפורסמים למומחין שהומחו רבים עליהם, כמו בעל פנים חדשות, וכנה"ג, ולקט הקמח, ע"כ.

גם הגאון ר' יצחק מזיא בשו"ת יפה נוף (בשונות שבסוף הספר סימן ד) כתב, נשאלתי אם יש להורות אחר שלחן ערוך דמהר"ם מאיסרליש ז"ל, מאחר שקיבץ כל החומרות מכל הבתראים, וכל מנהגי המדינות והארצות שלנו כאשר נמצא בהקדמתו. תשובה: אומר אני דבדאי הגאון ז"ל מעלתו אין לה ערך ושיעור, ומאן יהיב לן מעפריה. ושלחנו ערוך בכל מיני מטעמים וכו' וכל תלמיד חכם שלמד ספר ארבעה טורים עם הבית יוסף, ויודע מקור ושורש כל דין ואיסור מהיכן נודע ומתפשט על שרשו ומתכונתו וכו' הש"ע הלז הוא לו לעטרת תפארת להקל על המעיין וכו' והרבה תועיל לחכמים וכו' אבל הרבה תלמידים שאינם יודעים שורש ומקור מהדינים או ההוראות ומורים מתוך השלחן ערוך, אומר אני עליו כל המורה מהשלחן ערוך, אל יהי בכלל ברוך, כי אינו מבין שום דבר על שורשו, ויבא לאסור את המותר ולהתיר את האסור. עכ"ל. ואח"כ הביא תשובת הרא"ש הנ"ל וכתב דכל מה שכתב הרא"ש על הפוסקים מתוך ספר הרמב"ם, הוא הדין והוא הטעם למורים מתוך הש"ע שמתירים האיסור. עכ"ל.

וכתב בשו"ת שבט הלוי בחלק ב' סימן נז, כי הגאון החזון איש היה לומד בנעוריו הרבה בספר הבית יוסף, והיו חבריו מלעיגים עליו, שיהיה מלמד תינוקות, ולבסוף נעשה מה שנעשה, וכל גדולי הדור משכימים לפתחו, וכל זה לא בא לו אלא מכח לימוד הבית יוסף.

וכן כתב מרן עצמו בתשובת בית יוסף באבן העזר, כי כל דיין שפוסק מתוך השלחן ערוך ואין ספק בית יוסף לפניו, בודאי שישגה בהוראה.

וכן כתב בתוס' יוס טוב בהקדמתו לספר לחם חמדות, ועל כיוצא בזה אמרו חז"ל: כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה. [ירושלמי ר"פ ר"א דמילה]. גם בספר ויקרא אברהם (וה' קכ, אות עט) הביא דברי המהרש"א הנ"ל. ע"ש. ועיין בתשובת הרא"ש (כלל ל"א סימן ט') והביאו מרן הב"י בהקדמת הכסף משנה. ע"ש. ומדבריו נלמד להש"ע, כמ"ש הסמ"ע. והרב דבר משה בחלק ג' (בחלק ח"מ סימן י"ב דף ס ע"ד) כתב, דמרן כ"מ בהקדמתו אמר על ספר שלחן ערוך שלא לסמוך בלי ראות הדברים במקומם. ע"כ. וכתב בשדי חמד חלק ו' (סימן יא) דכוונתו דמ"ש בהקדמתו בשם הרא"ש על הרמב"ם יש ללמוד על הש"ע, וכדברי הרב הסמ"ע.

והגאון מהר"ר שמואל קייידנובר בעל תפארת שמואל, כותב בתשובתו שבספר נחלת שבעה (סימן ז') אל הרב המחבר נחלת שבעה, מה שחידש כת"ר בזה דברי שגגה הם, כי שם אל לבו רק דברי האחרונים הט"ז והש"ך, וכנראה שאין ספר בית יוסף תחת ידו, ואני לא כן עמדי, כי עד שאנו מגרמי גרמי באחרונים, ניכול בישרא שמנה אפתורא דדהבה דהש"ס והראשונים הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שהם יתד שהכל תלוי בו. ויש למעלת כת"ר למכור ספרי האחרונים ולקנות ד' טורים עם הבית יוסף. [והביא דברי תשובת הבית יוסף, אבן העזר הנ"ל]. וזה כעין מה שכתב הרא"ש בתשובה (כלל לא דין ט') לגבי המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ואינם בקיאים בגמרא ובמקורות ההלכה, בודאי שהם טועים לאסור את המותר ולהתיר את האסור. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת שואל ומשיב קמא (חלק ב' סימן יד),

ובמשכנות הרועים (מערכת ח' אורח נט), ובשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (הלכות תלמוד תורה פרק ב' ס"א). וראה עוד בשו"ת יביע אומר חלק א' (בהקדמה).

ומכל מקום כיום שגדולי האחרונים כתבו פסקי הלכה על סדר השלחן ערוך, במקורות וטעמים, אם הוא נחפז להורות הלכה, יכול לסמוך על פסקי מרן בשלחן ערוך בלי עיון תחלה בבית יוסף, כשמעיין בדברי האחרונים החונים על השלחן ערוך. וכן ספר הלכה שחיברו תלמיד חכם מובהק דפקיע שמה, ניתן לסמוך על הוראותיו גם מבלי לעיין בדברי הבית יוסף, [במה שכתב בפירוש, ולא על ידי דמיון מילתא למילתא], ויכול לסמוך על המחבר ההוא שעייין בשרשי הסוגיא בטור ובבית יוסף ובאחרונים. ובלבד שהמחבר פקיע שמה, שימש תלמידי חכמים בעלי הוראה, והוכר בגדולתו גם אצל גדולי התורה, וגדולי הדור הם שסמכו על הוראותיו. ומיהו בזמנינו לא ניתן להסתמך על הסכמות שכתבו גדולי התורה, שאין זה אלא עדות על האדם, לעודדו להגדיל תורה ולהאדירה, אבל אין כאן עדות שהמסכימים עברו על כל הספר מתחלתו ועד סופו בעיון ובדקדוק. ולכן אין לחשוב שכוונת המסכימים להסכים עם המחבר בכל ההלכות שחידש, שבדרך כלל אין החכם המסכים עובר על כל הספר ליתן דעתו על ההלכות המובאות בספר אם הם אליבא דהלכתא או לא. ובעבר היו ההסכמות באות בעיקר על ענין השגת גבול שלא להדפיס ספר שלא ברשות המוציאים לאור. כי על פי ההלכה מחבר ספר שכתב תשובות בהלכה או בעניני אגדה וכל כיו"ב יש לו זכויות בספר, ורשאי למכור את הספר על דעת שלא ידפיסו ממנו בלי רשותו, דהוי תנאי שבממון דתנאו קיים.

ועל בני התורה ואברכי הישיבות לשקוד ולחפש היטב גם בספרי האחרונים ואחרוני האחרונים, אשר הם לנו לעינים, ויהיה וזיו ונשכר לדפוק על דלתות ספריהם הקדושים, כי הם רבותינו המראים לנו את הדרך הישרה בנתיבות ההוראה, ותשועה ברוב יועץ. ואז סמוך לכם בטוח בה' שלא יכשלו בהוראותיהם, ושומע לנו ישכון בטח.

וברכתי להרה"ג המחבר שליט"א שיהי רצון ויפוצו מעיינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, בבריאות גופא ונהורא מעליא, באורך ימים ושנות חיים, בטוב ובנעימים.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא הרבנות הראשית לישראל

הרב שלמה משה עמאר הראשון לציון הרב הראשי לירושלים

Shlomo Moshe Amar

Rishon Lezion

Chief Rabbi Of Jerusalem

שלמה משה עמאר

הראשון לציון

הרב ראשי לירושלים

בעה"ת ש"י, י"ד אייר התשע"ט

אגרת ברכה

הובאו לפני גליונות מהספר החשוב "ידי השולחן" אשר ערך וחבר הרב ידידיה אושרי שליט"א אשר עשה בטוב טעם ודעת סיכומים על הלכות איסור והיתר, וגם זאת עשה לטובה שהביא מקורות הדינים מהתלמוד והראשונים.

וראיתי שמלאכה גדולה עשה מתוך עמלה של תורה, ותועלתו רבה, להאיר עיני הת"ח בדבר ה' זו הלכה.

ואין עיתותי בידי לעיין בדברים, אך נסמכתי על ידידי ומחותני כב' הראש"ל הרב הראשי לישראל הגאון ר' יצחק יוסף שליט"א שכתב לו באורך עם הערות והארות, ועל זה אני סומך. כי מלבד בירורי הענינים שעלו בספרו בבירות ובבקיאות, עוד הטיב לעשות הכל בשפה ברורה ונעימה, תורה יוצאת הינומא, תורת ה' תמימה, בדעת ובחמה כיד ה' הטובה עליו. ובזכות עמלה של תורה נזכה לראות עין בעין בשוב ה' שבות עמו ונחלתו בישועה וברחמים בב"א.

המצפה לישועת ה' ברחמים

שלמה משה עמאר

הראשון לציון

הרב הראשי לירושלים

הרבנות - כרמיאל

ערב חג השבועות תשפ"ו

מכתב ברכה

שמחתי לשמוע כי אחד מן החבורה ההוגה בתורה תדיר בבית מדרשינו הרה"ג הרב ידידיה אושרי שליט"א עומד להוציא לאור מהדורה מתוקנת ומורחבת בסוגיות חדשות של ספרו הבהיר "ידי השולחן".

ספריו הקודמים של הרב לא ללמד על עצמם יצאו אלא ללמד על הכלל. שמשנתו ברורה וסדורה.

חלק ניכר מהצלחתו של הלומד לשמר את אשר למד נעוץ בשאלה עד כמה הלומד הבין היטב את מה שלמד. כל כמה שהבהירות תגדל כך יגדל משך זמן הזכרון.

המאפיין של חיבורו של הרב הוא הבהירות והסדר. הליטוש בהגדרות והקיטלוג הנכון של כל ענין וענין.

הרה"ג הרב ידידיה אושרי שליט"א ידיו רב לו גם בתורה שבעל פה. פיו מפיץ מרגליות ובאישיותו המיוחדת סלל מסילות ללבם של רבים וטובים מהם בני תורה מובהקים ומהם אנשים שזכו לפגוש לראשונה במאור התורה.

ביד רמה הוא מנווט את בית המדרש 'משכן חי' בכרמיאל – מנחיל תורה לציבור ומכוון תלמידי חכמים בעבודת ה' יתברך. ידיו רב לו גם בטיפוחם של צעירי הצאן בני הישיבות הקדושות.

הקב"ה יעזור לרב היקר בהפצת מעיינותיו חוצה מתוך שפע של ברכה ואושר.

המברך באהבה ובחיבה

אברהם צבי מרגלית

רב העיר כרמיאל

בית ההוראה "היכל שמואל"
בראשות הרב יוסף יוניוב שליט"א

ג' תמוז תשפ"ו

אגרת ברכה

ראה ראיתי את סדרת הספרים הבהירים "ידי השלחן" שחיבר ידיד נפשי היקר

הרה"ג ידידיה אושרי שליט"א

הספר סובב על סיכום נפלא ביותר של דברי הטור בית יוסף והשו"ע ונושא כליו ראשונים ואחרונים, עברתי בין בתריו וראיתי שדבריו נכונים וטובים, ויש בהם טעם לשבח, והוא ערוך בטוב טעם ודעת בשפה ברורה ונעימה דבר דבור על אופניו בסגנון קל וצח, אשר כל הרואה אותו בעודו בכפו יבלענו, ספר זה מיוחד ללימוד וחזרה לאברכים הרוצים לקבל הסמכה ברבנות והוא מיועד לחזרה ושינון, ורבים שלמדו בו הצליחו מאוד במבחנים וזכו לקבל הסמכת חכמים

המחבר למד ושימש אצלנו בבית ההוראה זמן רב, וברוך ה' איתמחי גברא להורות לרבים בהלכה, וכן בהלכות טהרה ומראות, וכן למד אצלנו את אומנות המילה, ועשה זאת באופן היותר ראוי, והוסמך כאחד המוהלים המובהקים

ובידעו ומכירו קאמינא שעמל בתורה ויר"ש היא אוצרו, והנני לברך את המחבר בבריאות איתנה ונהורא מעליא אורך ימים ושנים בטוב ובנעימים להמשיך ולחבר חיבורים טובים ומעילים לעם ישראל, ויזכה להגדיל תורה ולא תצא תקלה תחת ידו
אמן

כעתירת מוקירו יוסף יוניוב

הרב זבדיה כהן

ראש אבות בתי הדין תל אביב יפו

ב"ה כ"ו אדר א' תשע"ט

המלצה

באתי בשורות אלו לברך את כבוד הרב הגאון, מעוז ומגדול, פה מפיק מרגליות הרב ידידיה אושרי שליט"א מבחירי בית המדרש לרבנים "אורות התורה" בעיר אפרת ת"ו, אשר שוקד על ברכי התורה והיראה מזה שנים ורבות ועלה ונתעלה לגאון ולתפארת. וברוך ה' ראה ברכה בעמלו וזכה לחבר ספר חשוב בהלכה וקרא לו "ידי השולחן" אשר כשמו כן הוא ידיים מפוארות לשולחן ערוך יורה דעה, ובו סיכום בהיר ומתומצת על סדר השולחן ערוך מסוגיות הגמרא והראשונים ועד לפסק ההלכה. והכל ערוך בבהירות ובשפה ברורה ובנעימה למען יוכל הלומד להבין להשכיל לשמוע ללמוד וללמד. לא נצרכה אלא לברכה שיזכה המחבר להגדיל תורה ולהאדירה ויפוצו מעיינותיו חוצה בבריאות איתנה ונהורא מעליא אמן.

בכבוד רב
גמולת
זבדיה כהן

ראב"ד תל אביב יפו

ישיבת עקירי ירושלים

רחוב מלכי ישראל 77
רחוב הטורים 31
ת.ד. 57177
ירושלים 91571
טל. 02-5383377
פקס. 02-5376390

IN MEMORY OF SHAUL AND MIRIAM TAWIL ע"ש שאול ומרים טוויל ז"ל

בס"ד

77 MALCHEI ISRAEL ST.
31 HATURIM ST.
P.O.B. 57177
JERUSALEM 91571
TEL. 02-5383377
FAX. 02-5376390

י"ח תמוז תשע"ט

באתי להמליץ בעד תלמידנו היקר

הרה"ג ר' ידידיה אושרי שליט"א

רחש לבו דבר טוב לזכות את הרבים

ולהגדיל תורה ולהאדירה בעיר כרמיאל תובב"א

אשר על כן מצווה רבה להיות לו אחיעזר ואחיסמך להחזיק בידו,

למען יוכל להרבות תורה ולקרב רבים לתורה ויראת שמים.

וכל התומכים והמסייעים יזכו לבני חיי ומזוני רויחי

ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו אמן.

גמילה סג'ס
פצ'ג' י כג'
גמילה סג'ס
ישיבת עקירי ירושלים

YESHIVAT YEKIREI YERUSHALAYIM

הקדמה

אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו, אשר זיכני וקיימני עד לרגע זה, וביותר על אשר זיכני וקרבני להיות מן העולים והזוכים לישב באהלה של תורה ולהגות בדברי חכמתו. ומקטנתי זכיתי ללמוד בישיבות קדושות, בעיר הקודש ירושלים תובב"א, מתחילה בישיבת 'יקירי ירושלים' בראשות הרב יהודה כהן שליט"א, ואחר כך בישיבת 'אור לציון' בראשות הרב אליהו אבא שאול זצוק"ל בנו יחידו של מרן האור לציון זצוק"ל.

וזיכני ה' לישב באהלה של תורה בכולל, כתחילה בעיר ביתר עלית, בכולל בראשות הרב שלמה ידידיה הכהן שור שליט"א, ואחר כך בעיר כרמיאל בכולל בראשות מורנו הרב אברהם צבי מרגלית שליט"א.

תוך כדי לומדי בכולל הלכות אורח חיים ויורה דעה, עלה בליבי לכתוב סיכום הסוגיות מדברי הראשונים המובאים בב"י, עד לפסק מרן השלחן ערוך והרמ"א עם נושאי כליהם. שיהא הכל מסודר וערוך מה מקור הדין בגמרא לכל דין, והיאך משתלשלת משם ההלכה לשלחן ערוך, ומה הוסיפו או חלקו הרמ"א ושאר הפוסקים. על מנת שיהיה זה לתועלת ועזר לאברכים הלומדים החפצים בכלי עזר לסדר ההלכות, ואף לקובעי העיתים לעיתים, למען יוכלו לסדר כל הסוגיות וההלכות לעיין ולראות כל ענין לאשורו.

ספר זה מיועד גם ללומדים לבחינות הרבנות, ומובא בו כל תוכן הבחינות בצורה בהירה מסודרת ויפה. לא חפצתי להוסיף בו את ההכרעות למעשה של אחרוני זמנינו מכמה סיבות, האחת מפני שייעודו של ספר זה הוא להביא בפני הלומד את החומר הנצרך לחזרה ומותאם למבחני הרבנות, וההוספה של הפוסקים עלולה לסרבול את הלומד. השנית מפני שההכרעות הם רבות וישנה כמות גדולה של גדולי האחרונים, שאם נרצה להוסיף אותה נצטרך כמה כרכים, ולהכריע מי מהאחרונים יותר חשוב ונצרך אינו תפקידנו, לכן עשינו המלאכה עד חציה, ואידך זיל גמור.

בואו שעריו בתודה

לרבותי אשר אילפוני חכמה ודעת וזכיתי ליצוק מים על ידיהם. מתחילה בלומדי בתלמוד תורה ולאחר מכן בשיבה קטנה 'יקירי ירושלים', ובישיבה הגדולה 'אור לציון'. למו"ר הגאון הר' יוסף יוניוב שליט"א, המאלפני בינה ודעת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולימדני אומנות המילה כראוי, וענייני טהרה ומראות, לקיים דברי התורה הלכה למעשה בעצה ובתבונה. למו"ר מאז לומדי בעיר הקודש ביתר עלית, ראש הכולל הרב שלמה הכהן שור שליט"א. למו"ר מרא דאתרא דעיר הקודש כרמיאל וראש מוסדות קרן אורה, הרב אברהם צבי מרגלית שזכיתי להיות מחובשי ספסלי בית מדרשו בשנים האחרונות.

להורי היקרים, אמי מרת גאולה תחי' לאורך ימים טובים בכריאות הגוף והנפש. לכבוד מעלת חמי היקר הרה"ג גולן טויטו שליט"א ולחמותי היקרה מרת אודל תחי'. לרעייתי היקרה מנב"ת אשר לילה כיום תאיר כחשיכה כאורה, למען אשר אוכל לישב באהלה של תורה ולשקוד על דלתותיה, ולרוב מסירותה והשגחתה בכל צרכי הבית וטיפול הילדים אשר חנן אותנו ה', זכיתי להגיע עד הלום. 'תנו לה מפרי ידיה ויהללו בשערים מעשיה', ותהי משכורתה שלמה מעם ה' ויזכנו לרוות נחת מכל יוצאי חלצנו, בכריאות איתנה ונהורא מעליא, ונזכה יחד להנהיג את ביתנו בדרך ה', ולזכות את הרבים בהפצת התורה ודרכיה אמן.

ועיני לשמיא נטלית: 'יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל חלילה בדבר הלכה, וישמחו בי חברי, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ויהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שתאיר עיני במאור תורתך הקדושה תורת חיים, ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והיתר, הן בדיני ממונות, הן בהוראה הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה'.

ידידיה אושרי ע"ה ס"ט

תוכן עניינים

תוכן עניינים מורחב בסוף הספר

א	סימן שמה – דין ארבע רשויות בשבת
יז	סימן שמו – דיני עירובין מן התורה
כא	סימן שמז – על איזה הוצאות חייב מן התורה
כג	סימן שמח – דין המושיט מרשות לרשות
כה	סימן שמט – דין ארבע אמות ברשות הרבים
כט	סימן שנח – דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה
מא	סימן שסב – איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל
נב	סימן שסו – דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו
סב	סימן שפב – אם דירת אינו יהודי מעכבת בעירובו
עה	סימן תח – דין הנחת העירוב וקניית השביתה
פ	תוכן עניינים מורחב

סימן שמה – דין ארבע רשויות בשבת

סעיף א

ארבע רשויות לשבת. רשות היחיד ורשות הרבים, כרמלית (פירוש כך מל לא ולא יבש אלא כינוי הכל נמי לא נקט היחיד לפי שאין לו מחיצות, ולא נקט הרבים שאינו דומה לדגלי מדבר דלאו להלכא דרכים עבדלא, קט"ז) ומקום פטור.

רשויות לשבת

דין השלחן ערוך כמבואר בבריתא שבת (ו.) "תנו רבנן, ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית. ומקום פטור. ואיזו היא רשות היחיד, חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, זו היא רשות היחיד גמורה. ואיזו היא רשות הרבים, סרטיא ופלטאי גדולה, ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה."

הקדמת המשנה ברורה לד' רשויות:

הוצאה מרשות לרשות אסורה הלכה למשה מסיני, והביאו חכמינו רמז מקרא דכתיב ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא. והוא הדין דאסור להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. ויש עוד רשות שלישי ששמו כרמלית, ומן התורה מותר להכניס ולהוציא ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים אבל חכמים אסרוהו כדי שלא יבוא להתיר על ידי זה מרשות היחיד לרשות הרבים שאין הכל בקיאים בדיני מחיצות. ויש עוד רשות רביעי שנקרא מקום פטור, ומותר להכניס ולהוציא ממנו לכתחילה לרשות היחיד ולרשות הרבים.

סעיף ב

איזהו רשות היחיד, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. הגה: י"א דבעינן באלו ארבעה על ארבעה הן ואלכסונו, וכמו שיתבאר לקמן סי' שמ"ט (הגהות אשכנזי פ"ק דשבת ותוס' עירובין דף נ"א).

הגדרת רשות היחיד

תנאי שיהא מוקף מחיצות

בגמרא שבת (ו.) "איזו היא רשות היחיד חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רשות היחיד גמורה ואיזו היא רשות הרבים סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות

המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה". **מבואר** שצריך רוחב ד' על ד' והיקף גובה י', **וכן פסק שלחן ערוך** איזהו רשות היחיד, מקום המוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה. וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה, אפילו אינו זקוף אלא משופע מתלקט י' טפחים בד' אמות (מ"ב סק"ו).
כתב משנה ברורה (סק"ד), הוא הדין עמוד גבוה עשרה טפחים ורחב ד' על ד', וכל זה אפילו הם עומדים ברשות הרבים.

כמה מחיצות צריך לרשות היחיד:

מדרבנן חייב ד' מחיצות, נחלקו הראשונים מדאוריתא כמה צריך לחייב:

- » ר"ח ורמב"ם וטור לבית יוסף ד' מחיצות או ג' ולח.
- » רש"י תוספות ראב"ד רא"ש ועוד ג' מחיצות או ב' ולח.

להלכה:

פסק שלחן ערוך כרמב"ם.

צירוף עובי המחיצות לרשות היחיד:

נחלקו אם עובי המחיצות מצטרף להשלים ד' טפחים של חלל רשות היחיד (מ"ב סק"ג):

- » ר"ח רי"ף רמב"ם וריטב"א אינו מצטרף.
- » רש"י בעל המאור תוספות ועוד מצטרפות.
- » רשב"א ורמב"ן מחיצות עבות שראוי להניח דף עליהם מצטרף, דקות אינם מצטרפות.

להלכה:

מהשלחן ערוך מסעיף י"ט מוכח דבעינן שיהא בין המחיצות חלל ד' על ד' ואין עובי המחיצות מצטרף (מ"ב סק"ג, סקפ"ד).

תנאי שיהיה מוקף לדירה

יבואר לקמן, מדרבנן יותר מבית סאתיים שאינו מוקף לדירה אין מטלטלין. דיר סהר וחצר, מבואר ברמב"ם שדינם כדבר המוקף לדירה.

שיעור שטח ד' באלכסון או ישר

נחלקו הפוסקים האם השטח הוא ד' על ד', או אלכסון של ד' על ד' שיוצא ה' וג' חומשי אמה (מ"ב סק"ו):

- » **אשירי והביאו רמ"א ב"א** הם ואלכסון.
- » **לבוש אליה רבה גר"א ורוב הפוסקים** ד' על ד'.

תנאי שיהיה דלתות ננעלות בלילה

כתב הרמב"ם והביאו הטור רשות היחיד גדולה כגון מדינה מוקפת, צריך שיהיו דלתותיה ננעלות בלילה, וכתב בית יוסף דווקא כשיש כל התנאים שיכולה להיות רשות הרבים, שב' פתחים מפולשים ורחבה וכו' מתבטלת על ידי דלתות ננעלות, אבל אם אינה ראויה להיות רשות הרבים לא צריך דלתות ננעלות.

סעיף ג

כתלים המקיפים רשות היחיד, על גביהם רשות היחיד אפילו אינם רחבים ד'.

דין עובי כתלים המקיפים רשות היחיד

בגמרא שבת (טז:), "בעי רבי יוחנן כותל ברשות הרבים גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רשות היחיד וזרק ונח על גביו מהו וכו', אמר עולא קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן".

וכן פסק שלחן ערוך, כתב משנה ברורה (סק"ח) הטעם דכיון שהם עושין על ידי היקף שלהם את החלל שבתוכן רשות היחיד קל וחומר שהם עצמן יהיו רשות היחיד.

לעיל סעיף א' דנו האם העובי מצטרף להשלים השיעור.

סעיף ד

חורים שבכתלי רשות היחיד שכלפי רשות היחיד, הם רשות היחיד. **הגה:** ואם הם כלפי חוץ ואינם עוזרים כלפי פנים, נדונים לפי גבהן ורחבן, כמו שיתבאר סי' זה סעיף י"ג (בית יוסף נקט הרשב"א והמגיד).

דין חורי כתלי רשות היחיד

בגמרא שבת (י.) "איתמר חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו", **וכן פסק שלחן ערוך** חורים שבכתלי רשות היחיד שכלפי רשות היחיד, הם רשות היחיד, וכתב משנה ברורה (סק"ט) הדין כך אף שפתוחים גם לרשות הרבים. כתב רמ"א פתוחים רק כלפי חוץ מבואר בסעיף י"ג.

כתב רמ"א חורים כלפי רשות הרבים מבואר לקמן סעיף י"ג.

חורי רשות היחיד פחות מד'

נחלקו האם גם חורים שאין בהם ד' על ד' דינם כרשות היחיד (מ"ב סק"ט):

» **תוספות** אינם כרשות היחיד לחייב.

» **רשב"א ומאירי** כרשות היחיד.

מהו גובה החור להיחשב רשות היחיד

נחלקו אם דווקא בגובה י' טפחים או אפילו בכל שהוא (מ"ב סק"י):

» תוספות וגר"א בגובה י'.

» רוב הראשונים וכן משמע משלחן ערוך ורמ"א כל שהוא.

סעיף ה

אזיר רשות היחיד הוא רשות היחיד עד לרקיע.

אזיר רשות היחיד

בגמרא שבת (י:) "אמר רב חסדא נעץ קנה ברשות היחיד וזרק נח על גביו אפילו גבוה מאה אמה

חייב מפני שרשות היחיד עולה עד לרקיע". וכן פסק שלחן ערוך אזיר רשות היחיד הוא רשות

היחיד עד לרקיע, אפילו נעץ קנה גבוה מאה אמה (מ"ב סק"ב).

סעיף ו

אפילו כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת, אם יש לרבע בו ארבעה על ארבעה והוא

גבוה עשרה, הוי רשות היחיד.

רשות היחיד על גבי כלי

בגמרא שבת (ח:) "אמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים גבוהה י' ואינה רחבה ו' חייב רחבה ו'

פטור".

וכן פסק שלחן ערוך, כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת, אם יש לרבע בו ארבעה על ארבעה והוא

גבוה עשרה, הוי רשות היחיד, בין תוך חללה ובין גב הכלי מלמעלה (מ"ב סקט"ז). ובכוורת עגולה

שיעור רחבה ה' טפחים וג' חומשי טפח (מ"ב סקט"ו).

כלי שאין לו עשרה טפחים

כתב המשנה ברורה (סקט"ז) כלי שאין גבוה עשרה העומד ברשות הרבים אין לו דין כרמלית, דאין

כרמלית בכלים, אלא הוי כמו רשות הרבים, ואם עומד הכלי בכרמלית דין כרמלית עליו, וכלי

המחובר לקרקע מקרי כרמלית אפילו הוא ברשות הרבים.

סעיף ז

איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים מ"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה,

ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתות נעולות כלילה) (טור) הוי

רשות הרבים. ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים.

תנאים להגדרת רשות הרבים

בגמרא שבת (י.) "ואיזו היא רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה". וכן פסק שלחן ערוך, כתב משנה ברורה (סק"ז) דרכים שעוברין מעיר לעיר הוי גם כן רשות הרבים, משום דשכיחי בהם רבים.

תנאי שתהיה רחבה ט"ו אמה

בגמרא שבת (צט.) "אמר רבא צידי עגלה כמלא רחב עגלה, וכמה רחב עגלה שתי אמות ומחצה וכו', גמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי (ה' אמות כל עגלה וביניהם עוד ה' אמות), אמתא יתירא הואי, דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו (עוד צריך להיות ברחב הדרך עודף אמה, לעמידת בן לוי לנטיילת הקרשים)". מבואר שצריך רוחב ט"ו אמה לרשות הרבים, וכן פסק שלחן ערוך.

תנאי שלא יהיה מקורה

בגמרא שבת (צח.) "אמר רב המעביר ד' אמות ברשות הרבים מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר". וכן פסק שלחן ערוך איזהו רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים ט"ו אמה ואינם מקורים.

תנאי שיהיה מפולש

בגמרא שבת (י.) "ואיזו היא רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה". מבואר שאם יש חומה חייב שיהיו פתחים מב' צדדים שייחשב רשות הרבים, וכן פסק שלחן ערוך אפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער הוי רשות הרבים, ביאר משנה ברורה (סק"כ) שהשערים מכוונים זה כנגד זה.

פתח מפולש ננעל בלילה:

כתב טור והביאו רמ"א, רשות הרבים המפולשת ניתרת על ידי דלתות ננעלות בלילה, וכתב משנה ברורה (סקכ"ב) משמע דאם לא היו נעולות ממש אף שראויות לנעול לא נתבטל רשות הרבים, ולקמן (סימן שס"ד סעיף ב') מובא בשלחן ערוך יש מקלים אף שרק ראויות להינעל.

תנאי שיהיה ס' ריבוא

נחלקו הראשונים אם צריך שיהיה ס' ריבוא עוברים להיחשב רשות הרבים:

» בה"ג רש"י רא"ש טור אור זרוע ועוד צריך, כמו שהיה במדבר.

» רמב"ם רמב"ן רשב"א ר"ן ועוד אין צריך, שלא ההוזכר תנאי זה בגמרא.

להלכה:

- » **שלחן ערוך כאן** בסתם לא הביא תנאי זה, והביאו ביש אומרים, וקימא לן הלכה כסתם.
- » **שלחן ערוך לעיל סימן ש"ג** סעיף י"ח, הצדיק מנהג הנשים שיוצאות לחצר מעורבת עם תכשיטים נגד דין הגמרא "השתא דלית לן רשות הרבים גמור הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית". וכתב **הבאור הלכה**, מה שהביא השלחן ערוך שם הוא רק ליישב המנהג והעיקר כמו שכתב כאן.
- » **משנה ברורה** (סקכ"ג) אין בנו כח למחות ביד הסומכין על דעה זו, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו.

אם צריך ס' רבוא בכל יום:

- » **שלחן ערוך** נקט בכל יום, וכן הובא בר"ן ובר' ירוחם.
- » **משנה ברורה** (סקכ"ד) כתב חפשי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא.

מדברות ויערות האם דינם כרשות הרבים

נחלקו הראשונים מה דין מדבריות כיום:

- » **רמב"ם** דינם כרשות הרבים, כישראל שהיו במדבר.
- » **רשב"א** דינם כרשות היחיד, וכן משמע מהשמטת השלחן ערוך לשון מדברות.

סעיף ח

מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרים בקצתן ואין בהם ט"ז אמה, י"א שאם ארכן לאורך רשות הרבים הרי הם רשות הרבים.

מבוי צר לאורך הממשיך את רשות הרבים

מבוי ברשות הרבים שקטע אחד נעשה צר ואין בו שיעור ט"ז אמה, כתבו **תוספות ורשב"א** הרי זה רשות הרבים, וכן **פסק שלחן ערוך**,

מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרים בקצתן או שאין בהם ט"ז אמה והם לאורך רשות הרבים (על פי מ"ב סקכ"ה), יש אומרים שאם ארכן לאורך רשות הרבים הרי הם רשות הרבים.

כתב המשנה ברורה (סקכ"ז), מדלא פירש המחבר שיעור, משמע אפילו אם המבוי קצר הרבה ואין מחזיק אפילו י"ג אמה, גם כן הוי רשות הרבים.

סעיף ט

מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, יש אומרים שהוא רשות הרבים.

מבוי מפולש, מרשות הרבים לרשות הרבים ברוחב

כתב הרא"ש בשם ר"ק, במבואות הרחבים י"ג אמה ושליש ושני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז חשיבי רשות הרבים.

וכן פסק השלחן ערוך מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז, יש אומרים שהוא רשות הרבים. ביאר המשנה ברורה (סקכ"ו, סקכ"ז) דבשיעור זה ניהא תשמישתא לרבים קצת, ומהני כששני ראשיה מפולשין לרשות הרבים, וכאן מיירי כשהמבוי הולך לאורך רשות הרבים והולכין דרך מבוי זו להדיא לרשות הרבים האחר שכנגדו ולכן יש שם רשות הרבים גם על המבוי.

סעיף י

כל דבר שהוא ברשות הרבים אם אינו גבוה (סלקא) טפחים, אפילו הם קוצים או צואה שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע והוי רשות הרבים. ואם הוא גבוה שלש, ומשלש עד תשעה ולא תשעה בכלל אם הוא רחב ארבע על ארבע, הוי כרמלית. ואם אינו רחב ארבע על ארבע, הוי מקום פטור. ואם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה. ויש מי שאומר דהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה. ומעשרה ולמעלה, אם הוא רחב ארבעה הוי רשות היחיד. ואם לאו, הוי מקום פטור אפילו אם יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה.

דיני כרמלית

עמוד נמוך מג' טפחים

בגמרא שבת (י.) "אמר רב חסדא, לבינה זקופה ברשות הרבים וזרק וטח בפניה חייב, על גבה פטור. אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים, אבל היזמי והיגי אף על גב דלא גביהי שלשה, וחייא בר רב אמר אפילו היזמי והיגי, אבל צואה לא, ורב אשי אמר אפילו צואה." עוד בגמרא שם (יז.) "כל פחות משלשה כלבוד דמי, הלכתא גמירי לה." מבואר דין כרמלית בדבר שגבוה ג' כגון לבינה זקופה, עת רב אשי אפילו צואה אינה כרמלית עד שיהיה גובה ג', הלכה למשה מסיני שלבוד בטל לקרקע.

פסק שלחן ערוך הלכה כרב אשי, אף צואה רק אם היא גבוהה ג' טפחים אסור לדרוס עליה. כל דבר שהוא ברשות הרבים אם אינו גבוה שלשה טפחים, אפילו הם קוצים או צואה שאין רבים דורסין עליהם, חשובים כקרקע והוי רשות הרבים. דכל פחות משלשה ק"ל דאינה חולקת רשות לעצמה (מ"ב סקכ"ח).

עמוד גובה ג' עד ט'

בגמרא שבת (י.ו.), "אמר רבי יוחנן, אין כרמלית פחותה מארבעה". וכן **פסק שלחן ערוך** אם הוא גבוה שלש, ומשלש עד תשעה ולא תשעה בכלל אם הוא רחב ארבע על ארבע, הוי כרמלית. ביאר המשנה ברורה (סקכ"ט) דאז אין רבים יכולין לדרוס עליו מצד גובהו, נפקא מכלל רשות הרבים, ולכלל רשות היחיד לא בא עד גובה עשרה טפחים. כתב המשנה ברורה (סק"ל) אם אינו רחב ד' על ד', אפילו אם ארכה יותר מד' טפחים לא מצרפינן זה לרחבה.

עמוד ט'

עמוד גובה ט':

בגמרא שבת (ח.) "אמר עולא, עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב, מ"ט פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים, משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי, תשעה ודאי מכתפין עילוייה". **מבואר** עמוד גובה ט' טפחים דינו כרשות הרבים משום שמכתפין עליו, וכן פסק שלחן ערוך. ואפילו אינו רחב ד' על ד', דדרך רבים לכתף עליו אף בפחות מד' משוי ליה רשות הרבים (מ"ב סקל"ד). כתב משנה ברורה (סקל"א) פחות מט' שאינו ראוי לכתף עליו, לא מהני לשוייה רשות הרבים אפילו אם רבים מכתפין עליו.

עמוד גובה ט' עד י':

נחלקו בעמוד גבוה מט' עד י' האם דינו כרשות הרבים:

» **רא"ש וטור** עד י' דינו כרשות הרבים.

» **רש"י רמב"ם רשב"א ר"ן ועוד** דווקא תשעה מצומצמים.

להלכה:

פסק שלחן ערוך בסתם אם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה. ויש מי שאומר דהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים. וכתב משנה ברורה (סקל"ו) הלכה כדעה ראשונה.

האם צריך שיכתפו עליו בפועל:

נחלקו אם צריך שיכתפו עליו בפועל להחשיבו רשות הרבים, או שמספיק שיהיה ראוי (מ"ב סקל"ג):

» **רמב"ם ורשב"א** ראוי לכיתוף.

» **ראב"ד** דווקא מכתפים בפועל.

להלכה:

משמע משלחן ערוך דווקא מכתפים בפועל (מ"ב סקל"ג).

עמוד י'

משנה שבת (ק.) "הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר", מבואר מעל עשר טפחים אין דין רשות הרבים, ודינו כרשות היחיד כמבואר בראש הסימן. ואם אינו רחב ד' מבואר עוד שם (י.) "כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מד'", ופירש רש"י ואי לא מקום פטור הוא.

וכן פסק שלחן ערוך, מעשרה ולמעלה, אם הוא רחב ארבעה על ארבעה (מ"ב סקל"ז) הוי רשות היחיד, ואם לאו, הוי מקום פטור.

יש מקום לחוק להשלים לד':

בגמרא שבת (ק.) "אמר ר' חייא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא, באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן, לר"מ דאמר חוקקין להשלים מיחייב, לרבנן דאמרי אין חוקקין להשלים לא מיחייב". פסק שלחן ערוך הלכה כחכמים, אם אין בו ד' הוי מקום פטור, אפילו אם יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה.

סעיף יא

גומא ברשות הרבים אם אינה עמוקה שלש הוי רשות הרבים. משלש עד עשרה, אם רחבה ארבעה הוי כרמלית. ואם לאו, הוי מקום פטור. ואם היא עמוקה עשרה, הוי רשות היחיד והוא שתהא רחבה ארבעה.

דין גומא ברשות הרבים

בגמרא שבת (ח.) "אמר ליה אביי לרב יוסף גומא מאי, אמר ליה וכן בגומא, רבא אמר בגומא לא, מאי טעמא תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש".

וכן פסק שלחן ערוך גומא ברשות הרבים:

(א) אם אינה עמוקה שלש הוי רשות הרבים, אף אם היא רחבה כמה טפחים (מ"ב סקל"ט).

(ב) משלש עד עשרה, אם רחבה ארבעה הוי כרמלית, ואם לאו, הוי מקום פטור, ואפילו רבים משתמשים בו, חשיב תשמיש על ידי הדחק (מ"ב סק"מ).

(ג) עמוקה עשרה, הוי רשות היחיד והוא שתהא רחבה ארבעה. ואם לא רחבה ארבעה, הוי מקום פטור אפילו עמוקה כ' אמה.

גומא עמוקה עשרה מלאה מים או פירות:

כתב משנה ברורה (סקמ"א) גומא עמוקה עשרה, הוי רשות היחיד אפילו מלאה מים או שאר דברים שאדם מסתכל בהם ורואה מה שבתוך המחיצות, אבל אם מלאה פירות דעת רוב הראשונים לא הוי רשות היחיד, אפילו דעתו לפנותן ופטור הזורק לתוכו מרשות הרבים, ומכל מקום איסורא יש בזה כיון דהפירות הוא דבר שיכול ליטלו משם בשבת לא נתבטל לגמרי הבור משמו, ולרשב"א דווקא פירות טבליים או שאר דבר שאסור לטלטל מבטל המחיצות.

סעיף יב

רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה, אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור.

רשות הרבים עד עשרה

משנה שבת (ק.) "הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר". וכן פסק **שלחן ערוך** רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה, אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור, ואפילו שם כרמלית אין עליו (מ"ב סקמ"ד).

כתב משנה ברורה (סקמ"ג), הזורק ברשות הרבים דבילה שמינה ונדבק בכותל למטה מעשרה חייב למעלה מעשרה פטור, (סקמ"ד) נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו כלי שגבוה יו"ד טפחים ורחב ד', אף על גב שתחתיה רשות הרבים מכל מקום הכלי הוא רשות היחיד. לקמן זיזים מהכותל נקט רמ"א שדינם כרמלית אף שרחבים.

סעיף יג

חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים, אם הם גבוהים למעלה משלשה, אינם כרשות הרבים, אלא נדונים לפי מדותיהם.

חורים כלפי רשות הרבים

בגמרא שבת (י:) "חורי רשות הרבים, אביי אומר כרשות הרבים דמו, רבא אומר לאו כרשות הרבים דמו". **מבואר** חורי רשות הרבים מחלוקת אביי ורבא, והלכה כרבא, כתבו הראשונים אם הם בתוך שלושה טפחים לקרקע דינם כרשות הרבים, אם הם מעל שלושה נידונים בפני עצמם, אם הם גבוהים י' טפחים ורחב ד' הוי רשות היחיד, ואם אינם גבוהים י' טפחים, אם הם רוחב ד' הוי כרמלית, ואם לאו הוי מקום פטור (מ"ב סקי"א).

וכן פסק שלחן ערוך, חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים, אם הם גבוהים למעלה משלשה, אינם כרשות הרבים, אלא נדונים לפי מדותיהם.

סעיף יד

איזה הוא כרמלית, מקום שאין הלוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטונית ואצטבא (פירוש אצטונית מקום שלפני החנויות שישנים שם הסוחרים, ולאטבא הוא מקום שמניחין עליו פרקמטיא) שלפני העמודים ברשות הרבים, והיא רחבה ארבעה וגבוהה משלשה ועד עשרה, וקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים כגון מצואות שיש להן שלש מחיצות ואין להם לחי או קורה כדכניעית (טור), ורשות הרבים שהיא מקורה, ותל שיש בו ארבע על ארבע ואינו גבוהה עשרה, וכן חריץ שהוא ארבעה על ארבעה ואינו עמוק עשרה.

מהי כרמלית

בגמרא שבת (י.) "ים ובקעה ואיסטונית והכרמלית, אינה לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד, ואין נושאין ונותנין בתוכה, ואם נשא ונתן בתוכה פטור. ואין מוציאין מתוכה לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכה, ואין מכניסין מרשות היחיד לתוכה ולא מתוכה לרשות היחיד, ואם הוציא והכניס פטור".

וכן פסק שלחן ערוך, איזה הוא כרמלית, מקום שאין הלוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטונית ואצטבא שלפני העמודים ברשות הרבים, והיא רחבה ארבעה וגבוהה משלשה ועד עשרה, וקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים, ורשות הרבים שהיא מקורה, ותל שיש בו ארבע על ארבע ואינו גבוהה עשרה, וכן חריץ שהוא ארבעה על ארבעה ואינו עמוק עשרה.

דין אצטבא ובין העמודים:

בגמרא (י.) "אמר ר' יוחנן בין העמודין (שהיו עומדין ברחבה ותולין בהם התגרים פרגמטיא וגם אצטבאות היו שם לישב שם התגרים) נידון ככרמלית, מאי טעמא אף על גב דדרסי בה רבים כיון דלא מסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא, אמר ר' זירא אמר רב יהודה איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית וכו', איצטבא הוא דלא ניהא תשמישתיה אבל בין העמודים דניהא תשמישתיה לא, לישנא אחרינא אבל בין העמודין דזימנין דדרסי ליה רבים כרשות הרבים דמיא". מבואר מחלוקת על מקום בין העמודים, ר' יוחנן סבר כרמלית, ור' יהודה סבר רשות הרבים, ואצטבא לכולי עלמא דינה כרמלית.

נחלקו הראשונים כמי הלכה:

» תוספות ורמב"ם כרב יהודה רשות הרבים.

» רשב"א ורא"ש כר' יוחנן כרמלית.

להלכה:

פסק שלחן ערוך אצטבא שלפני העמודים ברשות הרבים, והיא רחבה ארבעה וגבוהה משלשה ועד עשרה, דינה כרמלית. משמע מהשמטת השלחן ערוך שבין העמודים, הם רשות הרבים כר' יהודה (מ"ב סק"ג).

הטעם שנהר וים אינם רשות היחיד:

כתב משנה ברורה (סקמ"ח) הטעם שנהר וים לא נעשה רשות היחיד, משום שמצוי הוא שאצל שפתו אינו עמוק כל כך, ואין שיפוע שיכול להתלקט י' טפחים בד' אמות, ובמאירי נזכר הטעם משום דהמחיצות רחוקות זו מזו מאוד אינן מצטרפות לעשות מה שביניהן רשות היחיד.

קרן זוית:

בגמרא שבת (ז.) "קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים, אף על גב דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה, כיון דלא ניחא תשמישתיה (לא נוח להשתמש במקום) כי כרמלית דמי". וכן פסק **שלחן ערוך** איזה הוא כרמלית וכו', וקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים.

נחלקו מהי קרן זוית (מ"ב סקנ"ד):

- » **רש"י פירוש א'** שנכנס בית מתוך שורת הבתים פנימה, והניח מקרקעו לרשות הרבים.
- » **רש"י פירוש ב'** בית שפניו עומד באלכסון, והזוית הבולטת מעכבת הרבים להיכנס.
- » **רמב"ם טור ורמ"א** מבוי עם שלוש מחיצות שאין לו לחי או קורה. **המשנה ברורה** (סקנ"ה) ציין למחלוקת הרמב"ם ושאר פוסקים, כאשר יש ג' מחיצות ללא לחי או קורה, לדעת רוב הפוסקים הוי רשות היחיד מהתורה לחייב הזורק לשם, וחכמים הצריכו לחי או קורה, ולרמב"ם מהתורה אינה רשות היחיד עד שיהיה לחי או קורה.

רשות הרבים מקורה:

בגמרא שבת (צח.) "אמר רב המעביר ד' אמות ברשות הרבים מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר".

וכן פסק **שלחן ערוך** איזוהי כרמלית וכו', רשות הרבים שהיא מקורה.

רקק מים ברשות הרבים:

כתב המשנה ברורה (סקמ"ח) רקק מים ברשות הרבים ורשות הרבים מהלכת בו, אם אינו עמוק עשרה טפחים הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב שאין רבים מהלכים בו, וכן אם היה דף מונח על הרקק ובני אדם עוברים עליה הוי רשות הרבים. וברש"י משמע קצת דלא הוי רשות הרבים אלא אם כן הרבה בני אדם עוברים בתוכה. אם הרקק עמוק י' ורחב ד' טפחים הוי כרמלית כמו ים והינו כשאינו מתלקט. ועיין בפרי מגדים דמסתפק לומר דרק לחומרא הוי ככרמלית שלא להוציא מתוכה לרשות היחיד אבל מן התורה רשות היחיד הוא.

סעיף טו

בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה, יש בו ארבע על ארבע, תוכו כרמלית ועל גבו רשות היחיד. ואם חוקק בו ארבע על ארבע, אפילו באמצע רחוק מן הכתלים, נעשה כולו רשות היחיד.

בית שאין תוכו משלים

בגמרא שבת (ז:) "אמר רב בית שאין תוכו י' וקריו משלימו לי', על גגו מותר לטלטל בכולו, בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. אמר אביי ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לי', מותר לטלטל בכולו, מאי טעמא הוי חורי רשות היחיד וחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו".

וכן פסק שלחן ערוך, בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה, יש בו ארבע על ארבע, תוכו כרמלית ועל גבו רשות היחיד. ואם חוקק בו ארבע על ארבע, אפילו באמצע רחוק מן הכתלים, נעשה כולו רשות היחיד. הטעם, כיון שהכתלים מבחוץ גבוהים עשרה טפחים ובתוך הגומא נמי יש גובה יו"ד טפחים עד הקורה מקרי הגומא רשות היחיד גמורה, ושאר צדדי החקק שסביב הגומא מקרי חורי רשות היחיד.

כיצד לחקוק בכתלים שמבחוץ אינם גובה י':

במקום שגובה הכתלים מבחוץ הוא י' ובחלל בפנים אין י' אלא אם חוקק, לכולי עלמא מועילה חקיקה רחוקה באמצע הבית.

נחלקו כאשר אין הכתלים מגיעים לגובה י' מבחוץ (מ"ב סק"ד):

» רא"ש לא הוי רשות היחיד אלא אם הגומא סמוכה תוך ג' טפחים לכותל, שעל ידי לבוד היא כגובה יו"ד טפחים.

» אליה רבה הסתפק לדעת הר"ן גם כשהוא רחוק.

סעיף טז

גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג, הוי כרמלית ואפילו הוא גבוה ורחב הרבה. ואם חלון פתוח לו מן הבית הוי כרשות היחיד. וכן וזיון הבולטים מן הכותל ויש בהם ד' על ד', הוי כרמלית אלא אם כן חלון הבית פתוח להם.

גג שאין מחיצות הבית ניכרות

משנה עירובין (צב.) "גג גדול סמוך לקטן, הגדול מותר והקטן אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה, גדולה מותרת וקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה", ובגמרא "למה ליה למיתני תרת, לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר מנכרא מחיצתא אף גג נמי מנכרא מחיצתא". מבואר מה שגג דינו כחצר, דווקא שהמחיצות ניכרות לעומדים עליו.

להלכה:

» רא"ש גגים שלנו שבולטים ראשיהם לרשות הרבים ולא מינכרא מחיצתא הויין ככרמלית, ואפילו הוא גבוה ורחב הרבה. וכן אם יש חלון ד' על ד' פתוח לגג הוי כחורי רשות היחיד

אף על גב דלית ליה מחיצות, וכן זיזין הבולטים מן הכותל ויש בהם ד' על ד', הוי כרמלית אלא אם כן חלון הבית פתוח להם, וכן פסק שלחן ערוך.

הטעם, כשהגג מכסה על המחיצות לא שייך גוד אסיק וממילא כיון דאין לו מחיצות אינו רשות היחיד ואסור לטלטל עליו כי אם בתוך ד' אמות כשאר כרמלית (מ"ב סק"ה). ואף שאין כרמלית תופס רק עד עשרה, ולמעלה מזה הוי מקום פטור, היינו דווקא היכא שהכרמלית מתחלת ממקום הנמוך מן הקרקע (מ"ב סק"ו). טעם בזיזין כתב משנה ברורה אף גבוהים י' אינם רשות היחיד הועיל ואין להם מחיצות.

» **אליה רבה וגר"א** אין שייך שם כרמלית למעלה מעשרה, וכן לענין זיזין אין עליהם שם כרמלית כיון שהוא למעלה מעשרה (מ"ב סק"ו).

סעיף יז

חורי כרמלית אינם ככרמלית, אלא הם נדונים לפי גבהם ורחבם.

חורי כרמלית

בגמרא עירובין (פז:): "תניא אידך אמת המים העוברת בין החלונות פחות מג' משלשל דלי וממלא וכו'" (אמת מים שאינה רחבה ג' אין לה דין כרמלית ומותר להעלות ממנה לרשות היחיד), ותיהוי כי חורי כרמלית (הואיל ותחילת אמת המים היא רחבה, נחשיב את ההמשך לכרמלית כדין חור), **אביי בר אבין** ורב חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו אין חורין לכרמלית (ורק במקום הגדרת הכרמלית נחשב רשות היחיד), רב אשי אמר אפילו תימא יש חורין לכרמלית הני מילי בסמוכה הכא במופלגת (יש דין חור לכרמלית, כאשר החור סמוך לכרמלית תוך ד' טפחים).

כתב הרא"ש הלכה שאין דין חור לכרמלית, ולכן חורי כרמלית כגון בית הסמוך לבקעה ויש בכותלה חורין הפתוחים לבקעה, אינם ככרמלית, אלא הם נדונים לפי גבהם ורחבם, אם רחבים ד' על ד' וגבהן משלשה טפחים ועד עשרה הוי כרמלית, ואם לא הוי מקום פטור, ואפילו הן גבוהין מן הארץ למעלה מעשרה (מ"ב סק"א), **וכן פסק שלחן ערוך**.

מדובר שאינם עוברים מעבר לעבר, שאם עוברים לרשות היחיד הוי חורי רשות היחיד (מ"ב סק"ע), וכן אם גובהן פחות משלשה, אף שאין בהם ד' על ד' יש להם דין כרמלית דחשובין כקרקע הסמוך להן (מ"ב סק"א).

סעיף יח

גדר כרמלית שלא יהא פחות מארבעה על ארבעה ואינה תופסת אלא עד עשרה, ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור, וימים ונחלים ממאי משחינן הלכך הנוטל מהם מעל פני המים עד עשרה באוויר, הוי כרמלית. למעלה מעשרה באוויר, הוי מקום פטור. אגב:

בור העומד בכרמלית אפילו עמוק מאה אמה הוי כרמלית, אלא אם כן הוא רחב ארבעה על ארבעה, לאין מקום פטור בכרמלית, כמו שנתבאר בסמוך.

גדר כרמלית

בגמרא שבת (י.) "אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מארבעה, ואמר רב ששת ותופסת עד עשרה", וכן **פסק שלחן ערוך** כרמלית שלא יהא פחות מארבעה על ארבעה ואינה תופסת אלא עד עשרה, ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור. לפי זה עמוד רחב ד' על ד' נמוך מעשרה שיש עליו דין כרמלית, וקלט מן האויר שעליו למעלה מעשרה מותר להוציא לרשות הרבים או לרשות היחיד דהרי קלט ממקום פטור (מ"ב סקע"ד).

עד איזה גובה תופסת כרמלית

בגמרא שבת (ק:) "איתמר ספינה וכו' (הבא למלא מהים שהוא כרמלית לספינה שהיא רשות היחיד), רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא, רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא. רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא, קסבר כרמלית מארעא משחינן, ואוירא מקום פטור הוא, ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי, אלא כי היכי דליהוי ליה היכרא (הואיל ומודדים מקרקע הים נמצא שפני הים הם מקום פטור, ומותר לטלטל ממקום פטור לרשות היחיד, ורק להיכר צריך זיז). רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא, קסברי כרמלית משפת מיא משחינן, מיא ארעא סמיכתא, אי לא עביד מקום ארבעה, קא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד (הואיל ומודדים מפני הים הממלא לוקח מכרמלית, ולפיכך עושה מחיצות למקום שממלא משם להחשיבו רשות היחיד ומשם ממלא)".

להלכה פסקו הראשונים והשלחן ערוך כר' חסדא, 'מים ונחלים ממיא משחינן הלכך הנוטל מהם מעל פני המים עד עשרה באויר, הוי כרמלית. למעלה מעשרה באויר, דהיינו אם רוצה לטלטל המים ד' אמות באויר למעלה מעשרה, מותר, הוי מקום פטור (מ"ב סקע"ז).

בור העומד בכרמלית

דין זה מבואר לקמן סעיף הבא, מחלוקת הראשונים בדין מקום פטור בכרמלית. **כתב רמ"א** בור העומד בכרמלית אפילו עמוק מאה אמה הוי כרמלית, אלא אם כן הוא רחב ארבעה על ארבעה שאז הוא רשות היחיד, דאין מקום פטור בכרמלית, כמו שנתבאר בסמוך בסעיף הבא. הטעם משום דהוא בטל לגבי הכרמלית שהוא עומד בו, דמצא מין את מינו ובטל לגביה (מ"ב סקע"ט). עיקר הדין מבואר בסעיף הבא.

סעיף יט

מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד', ונבוה משלשה ולמעלה עד לרקיע. או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר משלשה. וכן המחיצות הנבוהות משלשה ולמעלה ואין

ביניהם ארבעה על ארבעה. הגה: וכל זה דווקא בעומד ברשות הרבים, אבל בכרמלית אמרינן: מלא מין את מינו וניעור, ודינו ככרמלית (ר"ן פרק כילד משתתפין והגהות מרדכי פרק ט"ו לשבת) (טור ובית יוסף בשם רמב"ם). ויש חולקים ואומרים דאין חילוק בין רשות הרבים לכרמלית (רש"י ומכל מקום פ"ד בשם רשב"א), אבל אם עומד ברשות היחיד לכולי עלמא דינו כרשות היחיד (בית יוסף).

גדר מקום פטור

בגמרא שבת (י:) "כרמלית וכו' אקילו בה רבנן מקולי רשות היחיד ומקולי רשות הרבים. מקולי רשות היחיד, דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית, ואי לא מקום פטור בעלמא הוא".

פסק שלחן ערוך מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד' טפחים, אפילו הוא ארוך אלף אמה (מ"ב סקפ"א), וכן אם המקום עגול אם אפשר לרבע בו ד' על ד', וגבוה משלשה ולמעלה עד לרקיע, דפחות משלשה בטל לגבי קרקע (מ"ב סקפ"ב). או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק שלשה ויותר, וכן המחיצות הגבוהות משלשה ולמעלה ואין ביניהם ארבעה על ארבעה.

מקום פטור בכרמלית

בגמרא שבת (י:) "אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מארבעה, ואמר רב ששת ותופסת עד עשרה". **מבואר** שאויר כרמלית הוא עד עשר טפחים, כמו רשות הרבים. **מוסכם** כאשר נח חפץ על פני עמוד או לבינה בתוך י' טפחים, הנמצאים בכרמלית, דינו ככרמלית.

נחלקו מה הדין כשנח על עמוד שאין בו ד' על ד' האם דינו כמקום פטור כמו שהיה אילו היה עמוד זה ברשות הרבים, או שנחשב כרמלית:

» **רש"י רשב"א ועוד** נחשב מקום פטור, כפי דין עמוד כזה ברשות הרבים. ומותר להוציא ממנו לרשות אחרת.

» **רמב"ם ר"ן מימוניות ועוד** נחשב כרמלית, דמצא מין את מינו היינו המקום פטור מצא את הכרמלית שהיא מינו שהוא גם כן מקום פטור מן התורה וניער ונתחזק על ידי מינו להצטרף עמו ולהיות כמוהו (מ"ב סקפ"ה).

להלכה:

פסק רמ"א בסעיף זה בסתם כרמב"ם ור"ן להחמיר וביש כרש"י, **עמוד** שאין בו ד' על ד' בכרמלית מצא מין את מינו וניעור, ודינו ככרמלית עד גובה י' (מ"ב סקפ"ו), ויש חולקים וכו' ואומרים דאין חילוק בין רשות הרבים לכרמלית. **לעיל** סעיף קודם הביא רק את דעת הרמב"ם, לגבי **בור** בכרמלית עמוק אפילו מאה אמה, שאין בו ד' על ד' דינו ככרמלית.

מקום פטור ברשות היחיד

כתב רמ"א על פי הרב המגיד, אין מקום פטור ברשות היחיד, ולכן עמוד העומד ברשות היחיד לכולי עלמא דינו כרשות היחיד.

סימן שמו – דיני עירובין מן התורה

סעיף א

מן התורה אין חייב אלא במוציא, ומכנים, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. וחכמים אסרו מכרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים, או מהם לכרמלית. אבל מקום פטור, מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ומהם לתוכו. אבל העומד ברשות היחיד ומוציא, או מכנים או מושיט וזורק לרשות הרבים דרך מקום פטור או איפכא, חייב. וכן לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתננו למי שעומד ברשות היחיד, או איפכא. ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן, יש אוסרים ויש מתירים (עיין לקמן סימן ש"ע סעיף ו').

דין הוצאה והכנסה ברשות הרבים, היחיד, כרמלית, ומקום פטור

בגמרא שבת (ו.) מבואר דין הוצאה אסור מהתורה מרשות הרבים לרשות היחיד ולהיפך, ובכרמלית דרבנן, ולמקום פטור מותר. עוד מבואר (צ.) הוא הדין לזורק מרשות לרשות שחייב. וכן **פסק שלחן ערוך**.

הוצאה והעברה דרך מקום פטור

מוציא מרשות לרשות דרך כרמלית או מקום פטור:

בגמרא שבת (ה.) מובא מחלוקת במוציא מרשות לרשות דרך כרמלית חנות לפלטיא דרך סטיו ולא עמד לפוש, חכמים מחייבים בן עזאי פוטר שמהלך כעומד דמי, בזורק לכולי עלמא חייב.

להלכה:

» **רא"ש בדעת הרי"ף** כבן עזאי ופטור.

» **רמב"ם רא"ש ר' יונה ר"ן ובית יוסף ברי"ף** כחכמים וחייב, וכן **פסק שלחן ערוך** לעניין מקום פטור.

כתב המשנה ברורה (סק"ה) עמד מעט במקום פטור ואחר כך חזר והוציא לרשות האחר פטור, ומכל מקום איסורא דרבנן איכא אף בזה, שמא לא יזהר.

עומד במקום פטור ומחליף מרשות לרשות:

בגמרא שבת (ו.) מבואר העומד על האסקופה שהיא מקום פטור, מותר לקבל מרשות היחיד ומרשות הרבים אבל לא להחליף דהיינו שייתן מה שקיבל מרשות היחיד לעומד ברשות הרבים ולהיפך, ואם החליף פטור, וכן **פסק שלחן ערוך**. האיסור הוא מדרבנן (מ"ב סק"ו).

עומד במקום פטור ומחליף מרשות דרבנן כרמלית לרשות אחרת:

בגמרא עירובין (פז.) מבואר אמת המים העוברת בין חלונות הבתים ויש לה 'אגפים' חומות קטנות גבוהות ג' טפחים ואינם רחבות ד' שדינם מקום פטור, ובא למלא ממנה לתוך הבתים, מותר בשני שלבים, שישאב ממנה ויניח על כותל אמת המים ושוב ירים ויכניס לתוך הבית. אף שלעיל אסור לכתחילה להוציא דרך מקום פטור, כאן מותר: ר' יוחנן משום שהרשות הראשונה היא אמת המים שהיא כרמלית, **רבינא** סבר שמדובר במקרה אחר שעשה פרצה לאמת המים וכו'.

מבואר לר' יוחנן יש היתר להוציא מרשות דרבנן כרמלית לרשות אחרת, אם מעביר דרך מקום פטור. טעם ההיתר דהוי גזירה לגזירה, אחת דין כרמלית השניה העברה ממנה דרך פטור (מ"ב סק"י).

להלכה נחלקו אם יש היתר:

- » רז"ה ראב"ד רא"ש רשב"א וטור הלכה כרבינא ואין היתר.
- » רי"ף ורמב"ם הלכה כר' יוחנן ומותר.
- » שלחן ערוך יש ויש, וביש בתרא התיר.
- » רמ"א ציין לקמן סימן שע"ב, ובמשנה ברורה שם כתב שדעתו להחמיר.

סעיף ב

מן התורה אין חייב אלא במעביר ד' אמות ברשות הרבים. וחכמים אסרו להעביר ד' אמות בכרמלית. וים ובקעה, תרי גווני כרמלית נינהו ומותר לטלטל מזו לזו תוך ד' אמות.

העברה ברשות הרבים ובכרמלית

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא שבת.

סעיף ג

קרקף (פירוש מקום שמוקף מחיטות בלא קרוי כמו חצר) יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אסרו חכמים לטלטל בו אלא תוך ארבע אמות, ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחר כגון בקעה העוברת לפניו. הנה: ולכן מותר ליקח מפתח מכרמלית שלפני גינה לפתוח ולנעול ולהחזיר המפתח אליו (טור), ובלבד שלא יהא צניניהם אסקופה שהיא רשות היחיד, כגון שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה, או שיש לה שני מחיטות מן הצדדים שהם רחבים ארבע ומשקוף עליה רחבה ארבע, דאז הוי רשות היחיד אף על פי שאינה גבוה עשרה. מיהו אסור להכניס מאסקופה לרשות היחיד או איפכא, דחיישין שמא לא יהיה התקרה ארבע, ואז אם אין האסקופה גבוה שלש יס לה הדין שלפניה. ואפילו אם גבוה שלש, מאחר שכל רשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מלא מין את מינו וניעור, כמו שנתבאר סימן שמ"ה. וכן אם התקרה רחבה הרבה ואין לה מחיטות מן הצדדים, דינה כרשות שלפניה. וכן כגוין שלנו הכולטין לפני הבתים, דינם כרשות שלפניהם (הגהות מרדכי פ"ק דשבת).

טלטול בקרפף, הוצאה מקרפף לכרמלית

בגמרא עירובין (ז:), קרפף שהוא מקום מוקף שלא לדירה וגדול מבית סאתיים ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים, מבואר דינו רשות היחיד וחייב הזורק לתוכו, אולם מבואר עוד שמותר להוציא מקרפף לכרמלית, כגון סלע בים גבוה עשרה וגדול מבית סאתיים, מותר להוציא ממנו לים. **וכן פסק שלחן ערוך** קרפף אסור בטלטול ומותר להוציא ממנו לכרמלית (רוב הראשונים פסקו כך, אך הה"מ ברמב"ם סבר שמקרפף לכרמלית ביבשה אסור, ורק בים התירו, ותמה הבית יוסף מהיכן דייק ומה הסברא בזה). הטעם, שאם נאסור יבואו לחשוב שקרפף הוא רשות היחיד ויטלטלו בתוכו, ועל ידי שמותר יש היכר לדבר.

כל העולם רשות היחיד

בביאור הלכה כאן הביא מהראשונים מדוע אין העולם כולו נחשב רשות היחיד על ידי הקפת אוקיינוס, משום שלא נעשית בידי אדם אטו רבים ומבטלי מחיצתא, משום שלא נראית לעומד בתוכה, משום שאינה מעכבת את הרבים לעבור בה.

דינים המובאים ברמ"א

שימוש במפתח לגינה:

כתב רמ"א דברי המרדכי הובאו בבית יוסף, מותר ליקח מפתח מכרמלית שלפני גינה לפתוח ולנעול ולהחזיר המפתח אליו, ובלבד שלא יהא ביניהם אסקופה רשות היחיד, כגון שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה, או שיש לה שני מחיצות מן הצדדין שהם רחבים ארבע ומשקוף עליה רחבה ארבע.

אסקופה שלפני הבית – קשור לדין מקום פטור:

אסקופה גבוהה ג' ורחבה פחות מד' הייתה אמורה להיות מקום פטור, אולם כתב רמ"א, אסור להכניס מאסקופה לרשות היחיד או איפכא, שמא לא יהיה התקרה רוחב ארבע, ואז אם אין האסקופה גבוה שלש יש לה הדין שלפניה, רשות הרבים. ואפילו אם גבוה שלש, מאחר שכל רשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מצא מין את מינו וניעור. וכתב משנה ברורה לפי זה מותר להוציא ממנה לכרמלית, שיש לה דין כרמלית.

תקרה שלפני הבית רחבה הרבה:

כתב רמ"א לעניין מקום האסקופה, אם התקרה רחבה הרבה ואין לה מחיצות מן הצדדים, דינה כרשות שלפניה. כוונתו שיש לה דין כרמלית, שהרי אין רשות הרבים מקורה, ולפי זה מותר להוציא ממנה לכרמלית (מ"ב סק"ל).

גגות שלפני הבית, פי תקרה:

עוד כתב רמ"א, גגין שלנו הבולטים לפני הבתים דינם כרשות שלפניהם. והיינו שאין דין פי תקרה יורד וסותם.

לעשות תיקון כתב משנה ברורה (סקל"א) שיועיל על ידי שיעשה צורת הפתח לצידי הגגות, אם יש לבליתת הגג עמודים לצד הרחוב, יעמיד מכוון כנגדם גם קנים לצד הבתים ויהיה להגג שעליהם דין צורת הפתח, ונמצא שיש צורת הפתח מכל הג' צדדים.

בבתים רבים אם הם של בתים רבים שעומדים זה אצל זה, אין צריך לעשות לכל בית ובית אלא יעשה תיקון זה בשני בתים שעומדים בסוף מקצה מזה ומקצה מזה, אך צריך לערוב עירובי חצרות, ואז מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לתחת הגגין וכן להיפך. ומיהו אסור להוציא ולהכניס מן רשות הרבים תחת הגגין וכן להיפך, והיינו כשהיה רחב הבליטה ארבעה טפחים דאז יש על שטח שתחתיה שם כרמלית.

סימן שמו – על איזה הוצאות חייב מן התורה

סעיף א

מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר חפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים, או איפכא, אבל פשט ידו לפנים, וחפץ בידו, ונטלו חברו העומד בפנים, או שפשט ידו לחוץ וחפץ בידו ונטלו חברו העומד בחוץ, שזה עקר וזה הניח, שניהם פטורים אבל אסור לעשות כן מדרבנן. ואם פשט ידו לפנים וחפץ בידו והניחו לתוך יד חברו העומד בפנים, או שפשט ידו לפנים ונטל חפץ מתוך יד חברו העומד בפנים והוציאו לחוץ, שנמצא שהעומד בחוץ לבדו עקר והניח, הוא חייב וחברו פטור אבל אסור, ואפילו אם העומד בחוץ הוא אינו יהודי, אסור מפני שהוא כנותנו על מנת להוציא. והוא הדין להוציא ידו לחוץ והניחו ביד חברו העומד בחוץ, או שנטל מיד חברו העומד בחוץ, והכנים בפנים, שהעומד בפנים חייב שהוא עקר והניח, והעומד בחוץ פטור אבל אסור.

כללי דיני הוצאה

מלאכה שלמה וחצי מלאכה:

דין השלחן ערוך פשוט במשנה תחילת מסכת שבת לעניין בעל הבית ועני, מהתורה חייב רק בעקירה והנחה שנא' 'בעשותה' העושה כולה ולא חציה, מדרבנן אסור גם חלק. כתב משנה ברורה עקירה היא גם ממה שמונח בבגדיו, שבגדיו בטלים לגוף וגופו מונח. וכן חפץ שהיה מונח בידו מערב שבת, ובשבת עצמה הגביה ידו והוציאו לחוץ, חייב. אם לא הניח ממש בקרקע אלא הנמיך ידו לתוך ג' טפחים, הביא הבאור הלכה מחלוקת.

איסור לסייע:

עוד כתב השלחן ערוך בשם ראשונים, האיסור שלא לסייע ביד מי שמוציא ומכניס מרשות לרשות, הטעם הוא משום לפני עור, ואף שהיה יכול לעשות האיסור בלאו הכי, עדיין אסור דרבנן לסייע.

איסור נתינה לגוי שיוציא:

כתבו הראשונים לא לתת אפילו ביד גוי חפץ, משום שנראה כנותנו על מנת להוציא, וכן פסק שלחן ערוך.

» תוספות התירו בחפץ ששייך לגוי.

» הרא"ש אסר, השלחן ערוך לא חילק משמע שאוסר.

הניח ביד חברו גבוהה מ' טפחים:

גבוהה מ' המשנה ברורה הביא יש אומרים שפטור כדין מקום פטור, ויש חולקים.

כללי לפני עוור:

הביא המשנה ברורה:

(א) לסייע למומר אסור כמו לישראל רגיל.

(ב) אסור להשאיל כלים לחשוד לעשות מלאכת שבת, ואם יש לתלות שיעשה בהיתר מותר, ואם לא מצוי לעשות בהיתר אסור בסתם ומותר מפני דרכי שלום.

(ג) דרך ארץ לומר לגוי שיצליח במלאכתו, אבל לא אם עוסק באיסור. (ד) לסייע לגוי כשלא יכול להשיג בלי היהודי אסור, אם יכול להשיגו גם במקומות אחרים, מחלוקת אחרונים מגן אברהם התיר גר"א ועוד אסרו.

כללי הוצאה:

(א) הזורק ונעקר חברו וקבלו דהיינו שחטף באמצע ונמצא שלא נח במקום שהיה אמור הראשון להניחו, שניהם פטורים.

(ב) רץ הזורק וחטף וקיבלו, ספק.

(ג) הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע פטור שלא נח ברשות החייבת, וכן להיפך.

(ד) מושיט מרשות היחיד לרשות הרבים, אם הם באותו צד דיוטא אחת, אפילו למעלה מ' שהוא מקום פטור חייב, אם הם אחד מול השני פטור אף תוך עשרה. (ה) לקח מים מגומא והוציא לחוץ, חייב, שנחשב שהיה מונח והוא עקר והניח, אך פירות או שמן מעל מים פטור, הואיל ולא נחשב שהיו מונחים תחילה על המים.

סימן שמח – דין המושיט מרשות לרשות

סעיף א

היה עומד ברשות היחיד והוציא ידו מלאה פירות לרשות הרבים בתוך עשרה, בשוגג, מותר להחזירה לאותו חצר ואסור להושיטה לחצר אחר. ואם במזיד, אסור אפילו להחזירה לאותו חצר. ויש אומרים דהני מילי כשהוציאה מבעוד יום, אבל אם הוציאה משחשיכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת. במה דברים אמורים כשהוציאה לרשות הרבים, אבל אם הוציאה לכרמלית בכל גוונא מותר להחזירה.

הושטה מרשות לרשות

בגמרא שבת (ג:) "תא שמע היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ. תני חדא אסור להחזירה, ותני אידך מותר להחזירה. וכו' לא קשיא כאן מבעוד יום, כאן משחשיכה (מותר שלא יבוא לאיסור תורה), ואיבעית אימא וכו' כאן בשוגג, כאן במזיד (שניהם בשבת ובשוגג התירו לו להחזיר אך במזיד אסור וישאירה תלויה) וכו', ואיבעית אימא לעולם לא קנסו, ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת (לאותה חצר מותר לאחרת אסור)".

המוציא לרשות הרבים אם יכול להחזיר קודם שהניח:

נחלקו הראשונים כמו איזה חילוק הלכה:

- » רי"ף רמב"ם תוספות ר"ן רשב"א טור הלכה כחילוק ראשון בעוד יום אסור וחשיכה מותר.
- » רש"י ור"ן בדעת רי"ף ורמב"ם הלכה כחילוק בין שוגג למזיד.

להלכה:

- » שלחן ערוך סתם כרש"י ויש כתוספות.
- » אליה רבה יש להקל כתוספות, הוסיף בשעה"צ להחמיר גם שוגג אם הוא סמוך לצאת השבת.

המוציא בשוגג לרשות הרבים אם מותר להחזיר לחצר אחרת (שאיסורה דרבנן רק משום עירוב):

נחלקו אם קנסוהו:

- » רש"י ר"ן מאירי וכן פסק שלחן ערוך אסור להושיטה לחצר אחר.
- » רמב"ם מותר הואיל ולא התקיימה מחשבתו להוציא לרשות הרבים, כתב משנה ברורה אם היו ב' חצרות בדיוטא אחת, לכולי עלמא אסור כמבואר לעיל סימן סוף שמ"ז.

הוציא לכרמלית:

פסק שלחן ערוך, הושיט ידו מרשות היחיד לכרמלית מותר להחזירה, בין שוגג ובין מזיד.

לחצר אחרת:

הוציא לכרמלית נחלקו אם מותר להחזיר לחצר אחרת:

» אליה רבה ומשנה ברורה אסור.

» מגן אברהם מותר.

להוציא לרשות אחרת למעלה מעשרה:

הבאור הלכה הביא מחלוקת אם מותר להוציא לרשות הרבים כאשר מוציא למעלה מעשרה:

» תוספות התירו.

» שאר הראשונים אסרו שמא יוציא למטה מעשרה.

סימן שמט – דין ארבע אמות ברשות הרבים

סעיף א

כל אדם יש לו ארבע אמות ברשות הרבים שיכול למלט בהם. ומודדים לו באמה שלו, ואם אמתו קטנה נותנים לו ארבע אמות בינוניות של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים (ועיין לעיל סימן ע"ז).

דין ד' אמות ומדידתם

דין ד' אמות: בגמרא עירובין (מח.) "שבו איש תחתיו כתחתיו. וכמה תחתיו גופו שלש אמות, ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר גופו שלש אמות, ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו, ומניח תחת מראשותיו. מאי בינייהו איכא בינייהו ארבע אמות מצומצמות (לרש"י ר' מאיר סבר מרווחות, לרוב הראשונים ר' מאיר סבר מצומצמות)".

נחלקו כמי הלכה:

» טור כר' יהודה.

» רמב"ם ושלחן ערוך כר' מאיר.

האם מותר לטלטל יותר מד' שלא בבת אחת:

נחלקו הראשונים:

» רשב"א ורז"ה ח' אמות בב' פעמים.

» רי"ף רמב"ם טור ושלחן ערוך רק ד'.

האם מותר לכתחילה:

» תוספות רשב"א וכן משמע משלחן ערוך לכתחילה.

» ראב"ד רק במקום דחק.

אמת המדידה:

פסק שלחן ערוך אמה בינונית ואם הוא גדול יותר לפי גודל אמתו.

סעיף ב

ארבע אמות שאמרו, הן ואלכסונן שנמצא שהם חמשה אמות ושלישה חומשים. ויש מי שאומר שמא רבע אמות עד חמשה ושלישה חומשים פטור אבל אסור.

מדידת האמות עם אלכסונים

בגמרא עירובין (נא.) הורה ר' אחא בר יעקב ד' אמות עם אלכסון, שיוצא ה' אמות וג' חומשים. נחלקו הראשונים כיצד הוא למעשה:

» **רשב"ם תוספות ורא"ש** ד' אמות לריבוע העולם שיוצא באלכסון העולם ריבוע של ה' וג' חומשים.

» **ר"ת רשב"א וריטב"א ושלחן ערוך בסתם** תמיד ה' וג' חומשים,

» **רמב"ם, שלחן ערוך ביש מי שאומר ומשנה ברורה בשם אחרונים** מארבע אמות עד חמשה ושלושה חומשים פטור אבל אסור.

» **כתב משנה ברורה בשם גר"א** גם הרמב"ם מודה דהיכא שבירר לו ד"א לטלטל בהם ורוצה לטלטל באלכסון של הד"א מותר לטלטל בהם אף שעולה עד ה' אמות וג' חומשין, ולא קפליג על דעה ראשונה רק ברוצה לטלטל במישור ולא באלכסון או שלא ייחד לו מתחלה הד"א לטלטל בהם.

כתב משנה ברורה הניח מקצת החפץ תוך ד' אמות לא נחשב שהוציא, עד שיוציא כולו.

סעיף ג

מותר לו לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחברו שאצלו בתוך ארבע אמותיו וחברו לחברו שאצלו, אף על פי שהחפץ הולך כמה מילין ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציאנו חוץ מתחום שלו. ויש מי שאוסר (ועיין לעיל סימן ט"א סעיף מ"ב).

נתינה לחברו בתוך ד' אמות

בגמרא עירובין (צה:) "רבי יהודה אומר, נותן אדם חבית לחברו, וחברו לחברו אפילו חוץ לתחום. אמרו לו, לא תהליך זו יותר מרגלי בעליה (בגמרא מבואר שההיתר לתת הוא רק בשיירא, וכן שטענת החולקים על ר' יהודה היא מטעם שחפצי הפקר קונים שביתה)".

נחלקו הראשונים:

» **רז"ה רא"ש רמב"ם ראב"ד** הלכה כר' יהודה ומותר.

» **רי"ף ורמב"ן** אסור משום אוושא מילתא וזילותא דשבת, ורק בתפילין התירו.

» **שלחן ערוך** סתם להקל ויש להחמיר.

הולכה על ידי שני אנשים:

בבאור הלכה הביא פרי מגדים שהקל על ידי שני אנשים בלבד שכל אחד יוליך פחות מד' אמות, וחלק עליו.

סעיף ד

היו שנים, מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה, כגון שיש ביניהם ו' אמות, מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חברו. היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהם, כגון שבין שנים החיצונים שמנה אמות, האמצעי מותר עם כל אחד מהחיצונים במה שארבע אמותיו מובלעים בתוך שלו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה.

שימוש באמות משותפות

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין (מה.).

סעיף ה

אסור להוליך חפץ פחות פחות מארבע אמות ואפילו בין השמשות ואפילו בכרמלית.

הולכת חפץ פחות פחות מד' אמות

למדו הראשונים ממה שהתירו רק בקוץ לטלטל פחות פחות מד' אמות, וכן מהדין שמותר לתת כיס לנכרי ואסור לטלטלו פחות מד' אמות, שבטלטול רגיל אסור אפילו על ידי פחות פחות מד' אמות, וכן פסק שלחן ערוך.

הולכה בכרמלית:

פסק שלחן ערוך האיסור פחות פחות הוא גם בכרמלית, כתב משנה ברורה הטעם שלא הקילו, שאם נקיל קרוב שיוליך בבת אחת, וכן חכמים לא חילקו ואסרו בכרמלית כל מה שאסרו ברשות הרבים.

הולכה בבין השמשות:

השלחן ערוך פסק כרוב הראשונים שאסור פחות פחות מד' אמות אף בבין השמשות, ודעת רש"י להקל.

הולכה גם כרמלית וגם בין השמשות:

כתב משנה ברורה, הוי תרתי לטיבותא, ה"ז ואלויה רבה להקל בזה, אך לפי המבואר לעיל בסימן שמשנה ברורה דלא התירו שבות בין השמשות כ"א לצורך מצווה או במקום הדחק אפשר דהכא נמי אין להקל אלא בכגון זה.

האם צריך לישב או שמספיק שעומד ועוצר בהליכה:

מקום שהתירו על ידי פחות פחות מד' אמות, נחלקו אם מועיל עצירה בעמידה או שצריך דווקא ישיבה:

» בית יוסף בשם ר' ירוחם דווקא ישיבה.

» משנה ברורה אפילו עומד אם הוא לפוש נחשב עצירה, אבל אם עמד לתקן המשווי לא נחשב עצירה.

סימן שנה – דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה

סעיף א

כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן, אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים. אבל אם היא סאתים, שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים, מותר לטלטל בכולו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול או אריך וקטין, ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו אמה אחת. ואם הוקף לדירה, אפילו יש בו כמה מילין, מותר לטלטל בכולו. הגה: ועיין לקמן סי' ת"א דין סתם עיירות אי מוקפות לדירה. וי"א דסתם קרפיות שלנו מקרי מוקפות לדירה, דנגלים לפתח פתח תחלה ואחר כך להקיף (מרדכי פרק עושין פסין). וי"א עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי הוקף לדירה, כי דעתיה עלויה (הגהות אשכנזי פ"ב דעירובין), ויש חולקין בזה. (בית יוסף בשם תוספות).

היקף שלא לשם דירה

היקף שלא עשוי לדירה:

בגמרא שבת (ז. מבואר, מהתורה קרפף שהוקף שלא לשם דירה, נחשב רשות היחיד. במשנה עירובין (כג.) נחלקו מדרבנן מה גזרו שיהיה במקום המוקף להתירו בטלטול "אמר רבי יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהן שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים, המוקפות גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה, או שתהא סמוכה לעיר. רבי יהודה אומר: אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה. רבי עקיבא אומר: אפילו אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה, ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים". הלכה כר' עקיבא, מותר אף שלא הוקף לשם דירה מותר בפחות מבית סאתיים.

שיעור בית סאתיים:

למדו מחצר המשכן ק' על נ' אמה, ובריבוע הוא ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים.

מהו היקף לדירה:

בשלחן ערוך על פי המשנה מבואר גנות ופרדסים ובורגנים, לא נחשב מוקף לדירה, אף שבורגנים היא סוכה מקורה, היא עשויה רק לשמור הפרדס שלפניה (מ"ב). קרפף המוזכר, פירוש חצר שאחורי הבתים שאינה עשויה לדירה.

צורת השטח:

במשנה עירובין (שס) "רבי אליעזר אומר, אם היתה ארכה יתר על רחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה (צריך דווקא מרובע). רבי יוסי אומר, אפילו ארכה פי שנים ברחבה מטלטלין בתוכה (עד שיעור בית סאתיים)". וכן פסק שלחן ערוך, מותר לטלטל בכולו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול או אריך וקטין.

אורך גדול מרוחב:

פסק השלחן ערוך על פי ר' ירוחם, בלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו אמה אחת. מבואר במשנה ברורה, כשיש אורך ורוחב של בית סאתיים דהיינו ק' על נ', מותר עוד להגדיל את האורך עוד אמה, אך אם הוא פחות מבית סאתיים מותר אף יותר ממאה אמה.

סתם קרפף:

מבואר ברמ"א סתם קרפפות שלנו נוהגים לעשותם אחרי הבתים לפתוח פתח ונעשו לשם דירה, וכתב משנה ברורה מועיל למי שלא זוכר למה היה הקרפף, ומכל מקום הכל לפי העניין המקום והזמן מה שנהגו.

קרפף סמוך לבית:

מדברי המשנה לעיל בר' יהודה בן בבא (שהצריך תמיד בית דירה ואין הלכה כמותו), מובא שמועיל סמוכה לעיר להחשיב בית דירה, נחלקו אם מועיל קרפף סמוך לבית לדין בחצר יותר מבית סאתיים:

- » **אשירי בשם אור זרוע ור' יהונתן** מוכח מר' יהודה שסמוך מועיל.
 - » **תוספות רמב"ם רשב"א ריטב"א** לא מועיל (ור' יהודה היקל במקום שפחות מבית סאתיים).
 - » **רמ"א** יש ויש ובבתרא החמיר.
 - » **משנה ברורה בשם אחרונים** יש להחמיר.
- דין זה קשור לשאלה אם אפשר להקל כשיש קרפף סמוך לבתים וחצרות שכבר בנויות.

דיר וסהר – עשוי לדירת בהמה:

המשנה מנתה דיר וסהר כמקום שעשוי לדירה, בראשונים הביאו ג' ביאורים מדוע, כי האדם נכנס תדיר, כי הם דירה לבהמות, כי יש שם מקום לרועה לגור. נפקא מינה בגן חיות וכדומה אם נחשב כמוקף לדירה משום דירת הבהמות.

סעיף ב

ומה נקרא מוקף לדירה, זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך הקיפו. ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה אין צריך לפרוץ כולו, אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשרה ונמצא בית פתוח בו בלא היקף, ויחזור ויגדור הפרצה כולה או אמה היתירה על עשר אמות, והעשר אמות פתח הן, והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף. ואם פרץ אמה, וגדרה, וחזר ופרץ אמה אצל מה שגדר, וחזר ועשה בן עד שהשלימו לעשרה, מותר. (עיין ת"ש). הגה: ואם קשה עליו לפרוץ הכותל, י"א ליכול להניח עפר אצל הכותל משני לדיה עד שיתמעט הכותל מגובה עשר ורוחב העפר רחב מארבע צלועים עשר אמות צלוע הכותל, ואם אין גובה העפר עשר אס כן הוי כאלו פרץ שם הכותל שלא נשאר שם גבוה עשר למעלה מן העפר דהוי כקרקעית הקרפף, ואף אם חוזר ולקח משם אחר כך העפר, הואיל וצטלו שם שבת אחת. ויש חולקים דעפר לא הוי בטול אלא אם כן אין עתיד לפנותו לעולם. (ת"ה סי' ס"ה /ע"ה/ הרא"ש פ"ק דסוכה).

הגדרת קרפף מוקף לדירה, ותיקון כשנעשה שלא לדירה

דין השלחן ערוך שצריך פתח ולבסוף הוקף מבואר בגמרא עירובין (כד.) מה נקרא מוקף לדירה, זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך הקיפו.

הבאור הלכה דן לעניין חלון שפתח מעיקרא שנראה שמועיל, ודווקא שמשמש דרכו. עוד כתב שמועיל גם אם את פתח הבית עשה רק אחר ג' מחיצות, דהיינו שבנה ג' מחיצות לקרפף, ורוח רביעית היא של הבית, ובנה אותה עם פתח, נחשב פתח ואחר כך הוקף.

חשב בשעת בניה שיפתח:

הקיף ולבסוף פתח וחשב מתחילה שיפתח:

» רשב"א פרי מגדים וגר"ז לא נחשב מוקף לדירה.

» רוב הראשונים ומשנה ברורה נחשב מוקף לדירה.

תיקון לקרפף שלא הוקף לדירה:

פסק שלחן ערוך על פי שמואל בגמרא עירובין (כד.), אם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה אין צריך לפרוץ כולו, אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשרה, ומספיק שיפרוץ הגובה עד שלא יישאר בו עשרה טפחים (מ"ב), ונמצא בית פתוח בו בלא היקף, ויחזור ויגדור הפרצה כולה או אמה היתירה על עשר אמות, והעשר אמות פתח הן, והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף. ואם פרץ אמה, וגדרה, וחזר ופרץ אמה אצל מה שגדר, וחזר ועשה כן עד שהשלימו לעשרה, מותר.

תיקון על ידי ביטול המחיצה בעפר:

לעשות תיקון להיקף שלא הוקף לדירה על ידי שיניח עפר ויכסה המחיצות, הרמ"א הביא ב' דעות:

» **תרומת הדשן למד מרש"י** מועיל להניח עפר אצל הכותל משני צדדיה עד שיתמעט הכותל מגובה עשר ורוחב העפר רחב מארבע באורך עשר אמות באורך הכותל, ואם אין בגובה העפר עשר אמות כן הוי כאילו פרץ שם הכותל שלא נשאר שם גבוה עשר למעלה מן העפר דהוי כקרקעית הקרפף, ואף אם חוזר ולוקח משם אחר כך העפר, הואיל ובטלו שם שבת אחת.

» **ר"ח וראב"ה** סברו שלא מועיל משום שהעפר צריך להיות מבוטל להניחו שם לעולם.

» **משנה ברורה בשם אחרונים** הקילו. עוד ציין לעצה לקמן סעיף ו' לעשות עוד מחיצה פנימית.

» **הגר"א החמיר**, וסברתו שהנחת העפר רק גורמת שהכותל יתעבה, וגם אם נחשבת מחיצה

תיחשב כב' מחיצות שנפלה הפנימית שלא מועיל להפוך למוקף כמבואר סעיף י"ד. **באור הלכה** תירץ שכאן מתכוון לבטל המחיצה, וכן שכאן המחיצה הראשונה התבטלה הואיל וגרם על ידי התל שיוכלו לדרוס עליה.

סעיף ג

תל גבוה עשרה דינו כקרפף.

תל גבוה, מחיצה הנעשית מאליה

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין (כה.), משום שמחיצות התל נעשו מבריייתם לא נחשב מוקף לדירה. כתב משנה ברורה לאו דווקא גבוה אלא אפילו מתלקט ד' אמות מתוך י'.

סעיף ד

קרפף יותר מסאתים שנטע בו אילנות למעט אוירו, לא הוי מיעוט. (אפילו יס צהן גבוה עשרה ורחב ארבעה). (המגיד פט"ז). והוא הדין לחופר בו בור.

מיעוט שיעור הקרפף על ידי אילנות

דיו השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין (כה.), הטעם שאי אפשר למעט אלא בדבר שאין דרך להיות שם, והאילנות משתמשים בהם להנות מהצל. כתב משנה ברורה דברים שאין לגינה צורך בהם ממעטים, ודווקא דבר שאינו מטלטל.

מיעוט על ידי בור:

» כתב הרשב"א וכן פסק שלחן ערוך בור אינו ממעט אפילו עמוק, וכן מקום כינוס מים. הטעם שמשמש לקרפף למלא בו ולשתות ממנו.
» תוספות ממעט.

סעיף ה

בנה בו עמוד ונתמעט בכך, אם הוא רחב ג' טפחים הוי מיעוט.

מיעוט קרפף על ידי עמוד

בגמרא עירובין (כה.) "בנה בו עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוי מיעוט. פחות משלושה, לא הוי מיעוט. משלושה ועד ארבעה, רבה אמר הוי מיעוט, ורבה אמר לא הוי מיעוט. רבה אמר הוי מיעוט דהא נפיק ליה מתורת לבוד. רבה אמר לא הוי מיעוט, כיון דלא הוי מקום ארבעה, לא חשיב וכו'". רב שימי מתני לקולא (שנחלקו על פחות מג' אך בג' כולי עלמא הקילו)". הלכה כרבה ללשנא קמא, ולכן עמוד רחב ג' ממעט.

נחלקו מה מיקום העמוד הממעט:

» לרמב"ם מועיל למעט רק עמוד שנמצא סמוך לכותל.
» רוב הראשונים ומשנה ברורה סברו שמועיל בכל מקום.

סעיף ו

בנה מחיצה באורך עשר לפני מחיצה הראשונה לבטלה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה על ידי השנייה, אם הרחיקה מהראשונה שלשה טפחים מותר.

תיקון על ידי בניית מחיצה נוספת

בגמרא עירובין (כה.) "הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה, הועיל, פחות משלושה, לא הועיל (זו הגרסה לרא"ש שהנידון הוא לעשות מחיצה להועיל שייחשב מוקף לדירה, אך הרמב"ם גרס מיעוט, והכוונה למי שרוצה למעט קרפף מבית סאתיים על ידי מחיצה, שמועיל רק אם הרחיק המחיצה). משלושה ועד ארבעה, רבה אמר: הועיל, רבא אמר: אינו מועיל. רבה אמר: הועיל דהא נפיק ליה מתורת לבוד, רבא אמר: אינו מועיל, כיון דלא הוי מקום ארבעה לא חשיב. רב שימי מתני לקולא".

מבואר לעשות מחיצה בתוך הקרפף בתוך המחיצות הקיימות על מנת להחשיב למוקף לדירה, מועיל, נחלקו כמה צריך להרחיק כדי שייחשב מחיצה מועילה, רבה ג' טפחים, רבא ד' טפחים, ר' שימי סבר שבג' טפחים כולם הקילו, ונחלקו על פחות מג'.

נחלקו הראשונים לאיזה עניין דיברו כאן על מחיצה:

» רמב"ם לעניין מיעוט שטח הקרפף.

» רא"ש ושלחן ערוך להחשיבו כמוקף לדירה ולבטל את המחיצה הקיימת.

פסק שלחן ערוך כרבה ללשנא קמא, מועיל על ידי שמרחיק ג' טפחים.

כתב משנה ברורה אם קירב לתוך ג' טפחים לא מועיל לבטל את הישנה, אך אם התמעט השטח על ידי זה לפחות מבית סאתיים מועיל.

עוד כתב צריך שיפתח בכותל הראשון פתח, קודם שבונה המחיצה השנייה, שתיחשב השנייה חוצצת כלפי חוץ.

שיעור המחיצה החדשה שצריך כדי לבטל הישנה:

» רא"ש מגיד משנה טור וכן פסק שלחן ערוך באורך עשר, וצריך שתהיה קרובה לראשונה תוך עשר אמות שאם לא כן לא נחשבת לבטל הראשונה הואיל ומהלכים ביניהם.

» ריטב"א ורשב"א צריך שתהיה לאורך כל המחיצה הישנה.

» באור הלכה המיקל כשלחן ערוך לא הפסיד.

סעיף ז

טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אוירו ונתמעט, אם הטיט עבה שאם תנטל מחיצה הראשונה ראויה לעמוד בפני עצמה, הוי מיעוט. ואם לאו, לא הוי מיעוט.

מיעוט שטח הקרפף על ידי טיט

בגמרא עירובין (כה.) "טח בו טיט ויכול לעמוד בפני עצמו, הוי מיעוט. אינו יכול לעמוד בפני עצמו, רבה אמר הוי מיעוט, רבא אמר לא הוי מיעוט. רבה אמר הוי מיעוט השתא מיהא קאי. רבא אמר לא הוי מיעוט, כיון דלא יכול למיקם בפני עצמו לא כלום הוא".

נחלקו כמי הלכה:

- » מהר"ם ראב"ד רז"ה וכן פסק שלחן ערוך צריך שיהיה הטיט ראוי לעמוד בפני עצמו. כתב משנה ברורה, אם לא, לא מועיל אפילו אם התכוון לטוח לשם דירה.
- » רמב"ם רא"ש ואור זרוע אין צריך הלכה כרבה.
- » משנה ברורה יש להקל במקום צורך כרמב"ם.

הניח טיט בשעת בניית הכותל:

כתב הביאור הלכה, אם בשעת עשית הכותל טח בטיט מותר לכו"ע ואפילו באינו יכול לעמוד בפני עצמו דדמיא לכותל עב.

שיעור הטיט:

כתב משנה ברורה טח טיט שיכול לעמוד בפני עצמו, אפילו במקצתו סגי, ומכל מקום נראה שיהיה לפחות גובה הטיח עשרה מקרקע ולמעלה ורחבה שלשה ואי לאו הכי לא חשיב. גאון יעקב הביאו הבאור הלכה הסתפק שמא מועיל אף במעט טיט, או בשיעור בד' על ד'.

סעיף ח

בנה מחיצות על הראשונה להקיפו על ידם לדירה, אינו מועיל. ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם, נותר על ידם. אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות, אפילו על שפתו, לדירה, מועיל שהרי דר באויר מחיצות שעשה עתה.

היקף לדירה על ידי מחיצות חדשות מעל הישנות

בגמרא עירובין (כה.) "העושה מחיצה על גבי מחיצה, אמר רב חסדא בשבת הועיל, בנכסי הגר לא קנה. ורב ששת אמר אף בשבת נמי לא הועיל, תסתיים. אמר רב חסדא ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל שהועיל. מאי טעמא, הואיל ובאויר מחיצות העליונות הוא דר". מבואר מחלוקת אם אפשר להוסיף מחיצות על מחיצות ולהכשיר ההיקף לשם דירה, ר' חסדא סבר שמועיל ורב ששת סבר לא מועיל, והלכה כרב ששת. תל גבוה הנחשב קרפף, שעשה לו מחיצות, מועיל לכולי עלמא להחשיב היקף לדירה.

וכן פסק שלחן ערוך מחיצות על מחיצות לא מועיל, ואם התחתונות נבלעו מועיל, כתב משנה ברורה דווקא שלא נשאר בעליונות י' טפחים.

תל שעשה לו מחיצות:

פסק שלחן ערוך על פי הגמרא לעיל, תל שעשה לו מחיצות חדשות מועיל, שהרי עכשיו דר במחיצות חדשות, כתב משנה ברורה לא צריך לעשות כמה מחיצות אלא מחיצה אחת מועילה, וכן מספיק שיעשה רק על י' אמות ולא חייב על פני כל המחיצה.

סעיף ט

קרפף יותר מסאתים שהוקף לדירה ונטע רובו אילנות, אפילו אינם נטועים שורות שורות אינם מבטלים הדירה. אבל אם נזרע רובו הזרעים מבטלים הדירה אפילו אין בהם אלא סאתים. נזרע מיעוטו, אם אין בו אלא סאתים מותר. יותר מסאתים, אסור.

ביטול קרפף המוקף לדירה על ידי אילנות או זרעים

נקדים שקרפף הוא היקף העשוי לעצמו, וחצר הוא היקף העשוי סמוך לבית.

קרפף יתר מסאתיים המוקף לדירה ונטע אילנות או זרע זרעים:

בגמרא עירובין (כג: כד) "קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, נזרע רובו הרי הוא כגינה, ואסור (שאנשים לא דרים במקום זרעים). נטע רובו הרי הוא כחצר, ומותר וכו', רב ירמיה מדיפתי מתני לקולא הא מיעוטא שרי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בית סאתים, אבל יותר מבית סאתים אסור, כמאן כרבי שמעון. נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר (שדרך תשמיש הוא להסתופף בצילן). אמר רב יהודה אמר אבימי והוא שעשויין אצטבלאות. ורב נחמן אמר אף על פי שאין עשויין אצטבלאות".

מבואר קרפף גדול שנזרע רובו הרי הוא כגינת זרעים ואסור, והמיעוט בטל לרוב, ואפילו אין ברוב בית סאתיים (מ"ב), ומה שמותר הוא כשנזרע מיעוטו שאין כוח במיעוט לבטל את הרוב, ורק כשאין במיעוט בית סאתיים. קרפף העשוי לדירה אף שננטע בו אילנות, לא מבטל הדירה והלכה כר' נחמן שמועיל אפילו לא בנויים בשורות, וכן **פסק שלחן ערוך**.

קרפף פחות מבית סאתיים שנזרע:

כתב הביאור הלכה, לטלטל בו כלים שלו מותר, אך להוציא מהבית אליו משלחן ערוך סעיף י' מוכח שאסור הואיל ואין לו שם דירה והוא רשות אחרת.

האם זרעים מבטלים שם דירה בעיר מוקפת חומה:

הביאור הלכה הביא דעת הדבר שמואל שזרעים הנמצאים בתוך עיר מוקפת חומה, וההיקף של החומה הוא מה שמקיף אותם ללא מחיצה נוספת, אינם מבטלים היקף חומת עיר. שאר אחרונים חלקו עליו.

סעיף י

מי שיש לו גינה בחצירו, אם הוא רוב החצר, אפילו אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית. ואם הוא יותר מסאתים, לא יטלטל בה ובחצר אלא בד' אמות. ואם היא מיעוט החצר, מה שיש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר. ואם יש בה סאתים או פחות, אסור להוציא ממנה לבית.

חצר שננטע בה זרעים

הקדמה: חזר המחבר ושנה דין זה לענין חצר לאשמועין דכשם שזרעים מבטלי מחיצות של קרפף שהוקפו לדירה כמו כן מבטלי מחיצות של חצר ולא אמרין דחצר חשיבא טפי ולא מתבטל בשביל זרעים ועוד הוסיף לבאר בסעיף זה לענין טלטול מן החצר לבית (מ"ב).

מבואר בעירובין (ט.) ששמות רשויות חלוקים אוסרים הוצאה מאחד לשני.

מחלוקת אם יש הבדל לענין מיעוט זרעים בין קרפף לחצר:

אחר שהתבאר לעיל סעיף ט' שזרעים מבטלים קרפף, נחלקו בגינה בחצר הבית האם יש לה חשיבות יותר ואינה מתבטלת מחמת זרעים:

» ר"מ ורא"ש ספק.

» טור טוב להחמיר.

» ר"י מיגש ר' חננאל ריטב"א ורשב"א וכן פסק שלחן ערוך מבטלים בחצר כדין קרפף.

חילוקי הדינים למעשה בחצר שיש בה זרעים:

להלכה כמו קרפף עם תוספת הדין של טלטול מהבית לחצר. בכל מקום צריך לחשב כמה הגודל, כמה זרוע, על איזה חלק באים לפסוק על הזרוע או שאר החצר, וכן מה יהיה הדין אם רוצה לטלטל מהבית לזרוע מהבית לשאר שאינו זרוע, ומהחלק הזרוע לאינו זרוע.

(א) אם הרוב זרוע, בכל מקרה אסור להוציא מהבית לשם, ולטלטל בתוכה תלוי, אם היא גדולה מבית סאתים אסור לטלטל בתוכה, ואם היא קטנה מותר.

(ב) אם מיעוט זרוע, לענין טלטול בתוכה תלוי אם יש במיעוט בית סאתים אסור לטלטל בתוכה הואיל ומקום הזריעה אוסר את כל המקום, אם אין במיעוט בית סאתים מותר לטלטל בתוכה. להוציא ממנה בגדולה מבית סאתים או פחות: ממקום הזרעים אסור משום שהוא רשות אחרת, והביא המשנה ברורה יש מקלים אם הוא פחות מבית סאתים אף ממקום הזרעים ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק, להוציא משאר החצר שאינה זרועה לבית מחלוקת (מ"ב), מטור ושלחן ערוך משמע שמותר בכל ענין, משנה ברורה יש לסמוך על שלחן ערוך כשאין הזרוע יותר מבית סאתים, תוספות מרדכי ורשב"א אסור, שחצר פרוצה למקום האסור.

כתב המשנה ברורה האיסור להוציא מבית לקרפף כאשר הוא זרוע, הוא גם כאשר שניהם שייכים לאותו אדם, וזה כדעת הרשב"א שהובא בבית יוסף, ויש מן החכמים שחלקו והתירו.

מחיצה בין מקום הזרעים למקום הגינה:

כתב משנה ברורה, אם יש מחיצה בין הזרעים לשאר החצר, אין חלק אחד שייך לחברו כלל, ואם כן חלק החצר דינו כחצר ומותר לטלטל בכולו וממנו לבית, ומקום הנזרע הוא נידון לעצמו ואם הוא יותר מבית סאתים דינו ככרמלית ואסור לטלטל אף בתוכו וכ"ש להוציא ממנו לחצר או להיפך, ואם הוא רק בית סאתים או פחות מותר לטלטל בכולו וכן ממנו לחצר ומחצר לו (ובזה לא אומרים שהוא רשות אחרת, אלא רק בבית אומרים כן), חוץ כלים ששבתו בבית אסור להוציא מן החצר לגינה, על כן ראוי שלא לאכול או לשותות בגינה בשבת דאי אפשר לזוהר בזה וכ"ש באם הוא יותר מב' סאתים דאסור בטלטול יותר מד' אמות.

סעיף יא

קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים, אם ראויים לשתייה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים, ואפילו הם עמוקים הרבה. ואם אינם ראויים לשתייה דינם כזרעים, והוא שיהא בעמקם עשרה טפחים.

מתי מים הופכים קרפף לאינו ראוי לדירה

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין (כד), "קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים סבור רבנן למימר כזרעים דמו ואסיר אמר להו רב אבא (אבהו) דרב בריה דרב משרשיא הכי אמרינן משמיה דרבא מים כנטעים דמו ושרי אמר אמימר והוא דחזיין לתשמישתא אבל לא חזיין לתשמישתא לא אמר רב אשי ודחזיין לתשמישתא נמי לא אמרן אלא שאין בעומקו יותר מבית סאתים אבל אם יש בעומקו יותר מבית סאתים אסור ולא מילתא היא מידי דהוה אכריא דפירי". **מבואר** מחלוקת מתי מים גורמים לקרפף שייחשב שאין תשמישו לדירה, וממילא אסור לטלטל בו, רב אשי סבר שאם הם עמוקים י' ובשיעור בית סאתים מבטלים, אמימר סבר רק אם אינם ראויים לתשמיש. **להלכה** פסק שלחן ערוך כאמימר מים ראויים לשתייה לא מבטלים אפילו הם על בית סאתים ואפילו על כל השדה, ואפילו עמוקים הרבה.

לאיזה תשמיש צריך שיהיו ראויים:

נחלקו לאיזה תשמיש צריך שיהיו ראויים, כדי שלא יבטלו:

» **רש"י** אור זרוע טור וכן **פסק שלחן ערוך** לשתייה, אך אם ראויים רק לתשמיש אחר מבטלים המחיצה.

» **רמב"ם** רשב"א **ריטב"א** ובשעה"צ אף מים הראויים לשאר תשמיש לא מבטלים.

מים שאינם ראויים באיזה עומק מבטלים:

נחלקו הראשונים, מים שאינם ראויים באיזה עומק מבטלים:

» רש"י רשב"א ריטב"א וכן פסק שלחן ערוך רק מעומק עשרה, אך פחות מזה הם רק בעלמא.

» ראב"ד רז"ה רא"ש אף פחות מעשרה טפחים.

בור מים בתוך קרפף מוקף לדירה אך הוא עמוק י' טפחים בשיפוע מתלקט:

כתב משנה ברורה כל זה שבור מים שאינם ראויים לשתייה פוסל, דווקא כשאין עמוק י"ט בשפתו וגם אין מתלקט י"ט בתוך הילוך ד"א, דאם עמוק י"ט בשפתו או עכ"פ מתלקט י' בתוך הילוך ד"א כותלי המים עצמן נעשו מחיצה בין מקום המים לשאר החצר ואין אסור אלא מקום המים עצמו.

סעיף יב

קרפף בית שלשה סאין וקירה ממנו בית סאה, מותר, אפילו אם הקירוי משופע.

חילוק קרפף גדול מבית סאתיים שלא הוקף לדירה על ידי פי תקרה

בגמרא עירובין (כה). "קרפף בית שלוש, וקירה בו בית סאה. רבא אמר אויר קירוי מיתרו, ורבי זירא אמר אין אויר קירוי מיתרו (בראשונים נחלקו בגירסה, מתירו והכוונה להיתר או מייתרו והכוונה היא לאסור). לימא רבא ורבי זירא בפלוגתא דרב ושמואל קא מפלגי, דאיתמר, אכסדרה בבקעה, רב אמר מותר לטלטל בכולה, ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בארבע אמות. רב אמר מותר לטלטל בכולה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בארבע אמות, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אי דעבידא כי אכסדרה, הכי נמי. הכא במאי עסקינן, דעבדה כי אורזילא". מבואר מחלוקת בקרפף של בית ג' סאים שיש לו קירוי לסאה, האם מחלק על ידי פי תקרה וממעט משיעור בית סאתיים (שם הדעה המקילה תלוי בגרסה בגמרא ולכן אנו מציינים רק מה סברו ללא שמות האמוראים), עוד מבואר שאם יש פי תקרה על ידי אכסדרה לכולי עלמא הוא יוצר חילוק, והמחלוקת היא כשיש פי תקרה על ידי 'אורזילא'.

נחלקו בבאור 'אורזילא' שבו נחלקו אם אומרים פי תקרה:

» רש"י טור וכן פסק שלחן ערוך גג משופע.

» תוספת ורמב"ם מקום פתוח ללא מחיצות שיש רק גג

להלכה:

» מהר"ם אור זרוע רמב"ם וכן פסק שלחן ערוך הלכה כדברי המיקל, קרפף בית שלשה סאין

וקירה ממנו בית סאה, מותר, אפילו אם הקירוי משופע. ביאר המשנה ברורה אע"פ שבגג

משופע בעלמא אין מקלים, כאן קל יותר כיוון שמדאורייתא הוי רשות היחיד גמורה.

» ר' חננאל הלכה לאסור.

סעיף יג

קרפף בית סאתים מצומצם וחצר שנפרצו במילואם זה לזה, הקרפף אסור מפני שמקום המחיצה מייתרו ונעשה יותר על סאתים.

חצר וקרפף שנפרצו זה לזה

בגמרא עירובין (כה:) "אמר רבי זירא וכו', קרפף שנפרץ במלואו לחצר, אסור. מאי טעמא הואיל ואויר חצר מייתרו. מתקיף לה רב יוסף וכי אויר המותר לו אוסרו, אמר ליה אביי כמאן כרבי שמעון, לרבי שמעון נמי, הא איכא אויר מקום מחיצות, דאמר רב חסדא, קרפף שנפרץ במלואו לחצר חצר מותרת וקרפף אסור. חצר מאי טעמא דאית ליה גיפופי, והא זמנין דמשכחת לה איפכא, אלא משום דאמרינן זה אויר מחיצות מייתרו, וזה אין אויר מחיצות מייתרו". דברי הגמרא מורכבים על כן נביא הביאור בתוך לשון השלחן ערוך. דין השלחן ערוך כאן הוא בעצם מקרה מיוחד שבו מתקיימים מספר דינים.

פסק שלחן ערוך (על פי המבואר במ"ב) קרפף שיש בו בית סאתיים בדיוק שנפרץ לחצר, ומחמת עובי המחיצה שביניהם שהוסרה גדל הקרפף ונעשה יותר מבית סאתיים, אסור הקרפף בטלטול הואיל והוא יותר מבית סאתיים. אולם החצר עצמה אינה אסורה בטלטול, ולא נחשב שנפרצה למקום האסור, הואיל ומדובר שהיא רחבה יותר מהקרפף ויש לה גיפופים, וכן הפתח ביניהם אינו יותר מ' אמה.

במשנה ברורה ביאר מדוע לא יעשו הגיפופים של החצר לחי לקרפף, וייחשב מחיצה וממילא לא גדל הקרפף, הואיל ומדובר: (א) או שכותלי הקרפף נכנסים לתוך חלל החצר בפנים. (ב) או שרוחב גיפופי חצר הוא משוך ד' אמות, ואין להם דין לחי.

סעיף יד

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מעשרה, והותר על ידי מחיצה זו שעל ידה בטלה מחיצה ראשונה שלא היתה לשם דירה, ואחר כך נפלה מחיצה אחרונה, חוזר לאיסורו.

קרפף שלא הוקף לדירה ותיקנו ונפל התיקון

בגמרא עירובין (כה:) "ההוא בוסתנא דהוה סמיך לגודא דאפדנא נפל אשיתא ברייתא דאפדנא סבר רב ביבי למימר ליסמוך אגודא גוויאתא. אמר ליה רב פפי משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מולייאתא, הנך מחיצות, לגוי עבידן, לבראי לא עבידן".

ביאור הגמרא לדברי ר' חננאל, בוסתן גדול מבית סאתיים שהוקף ולבסוף פתח וכדי להתירו בטלטול עשו כותל נוסף להחשיבו לדירה, ונפל אותו כותל, הורה ר' פפי לר' ביב שלא מועיל לסמוך על הכותל הישן הואיל והוא נעשה לטרקלין.

וכן פסק שלחן ערוך קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ופתח בו פתח, ואין פתח זה מועיל, שהרי נעשה אחר הקפת הכתלים של הקרפף (מ"ב), ולכן להתירו עשה מחיצה לפניו בריחוק ג' (מ"ב), יותר מעשרה, והותר על ידי מחיצה זו שעל ידה בטלה מחיצה ראשונה שלא היתה לשם דירה, ואחר כך נפלה מחיצה אחרונה מעצמה או שהפילה הוא (מ"ב), חוזר לאיסורו אף שהותר פעם אחת (מ"ב סק"א).

קרפף שפתח ולבסוף הוקף, ונפל הקיר שבו היה הפתח:

כתב משנה ברורה אם אחד מצדי הקרפף הוא כותל של בית והיה פתח ולבסוף הוקף, ונפל הכותל, אף על גב דנשארו כותלי גוואי שבבית והם סותמים הקרפף, אף על פי כן נאסר הקרפף שהרי מחיצות הפנימיות לחדרים הפנימים נעשו, ולא ליעשות כותל לקרפף ולא דמי למחיצות חיצוניות שלזה ולזה נעשו.

סימן שסב – איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל

סעיף א

כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה, אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישב בה כדי לשמור השדות, היא מחיצה לטלטל מה שבתוכה, אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מב' סאתים. הילכך אילן שענפיו יורדים למטה, אם אינם גבוהים שלשה מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברין לאילן הוא גבוה עשרה, חשוב מחיצה ומותר לטלטל בכולו. והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש, ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח, שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, אינה מחיצה. ודווקא עד בית סאתים, אבל יותר מבית סאתים, לא, אפילו נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות.

מחיצה העשויה לצניעות

בגמרא עירובין (כו.) "האמר רב אסי מחיצות אדרכלין (מחיצה שעושים הבנאים שלמור עליהם בשעת עבודה) לא שמה מחיצה, אלמא כיון דלצניעותא עבידא לה לא הויא מחיצה, הכי נמי כיון דלצניעותא עבידא לא הויא מחיצה". מבואר שמחיצה לצניעות ולא לשמור בתוכה אינה מחיצה.

נחלקו הראשונים לעניין מה לא נחשבת מחיצה:

- » רמב"ם לשום עניין אף להתיר טלטול בשטח פחות מבית סאתים.
- » רשב"א ר"ת טור וכן פסק שלחן ערוך להתיר פחות מבית סאתים מועילה, ורק ליותר לא מועילה.

מחסן יותר מבית סאתיים מקורה:

מחסן העשוי לשמור, כתב הבאור הלכה שהוא מחלוקת ראשונים, ויש להקל אם משתמש גם ליתר צרכי ביתו.

מחיצות על ידי אילן המיסך:

פסק שלחן ערוך על פי גמרא רמב"ם וטור, מחיצה על ידי אילנות שהעמידה שלא תזוז מועילה עד בית סאתיים. כתב משנה ברורה אם מילא את רוב הדופן בקש לשם דירה, נחשב להקיף אף יותר מבית סאתיים.

סעיף ב

תל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה, שעשה עליו מחיצה גבוה חמשה, חשובה מחיצה לטלטל ולכל דבר.

תל שהשלימו במחיצה

דין השלחן ערוך, מבואר בגמרא עירובין (צ:).

סעיף ג

מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחיצה, כשרה. מחיצה שנעשית בשבת, כשרה והני מילי שנעשית בשבת בשוגג, אבל במזיד היא מחיצה להחמיר לחייב הזורק מרשות הרבים לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה. והני מילי שלא היה שם מחיצה תחלה, אבל היתה שם והסירה וחזרה ונעשית, אפילו במזיד, חזרה להתירה הראשון. כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהם ברשות הרבים, והבדילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד, מותרים לטלטל מזה לזה. נגללו המחצלאות, נאסרו. חזרו ונתפרסו, אפילו במזיד, חזרו להתירן הראשון.

מחיצה העומדת מאליה, מחיצה שנעשית בשבת

דין השלחן ערוך במחיצה העומדת מאליה כשרה, מבואר בגמרא עירובין.

מחיצה הנעשית בשבת:

בגמרא שבת (קא:) "תניא ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו, חזרו ונקשרו בין שוגגין ובין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון, וכן מחצלות הפרוסות (לר"ה) מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין ובין מוטעין חזרו להיתרן הראשון, שכל מחיצה שנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה. איני והאמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור (ר' נחמן סבר שרק לחייב על זריקה היא מחיצה אך לא לתיר טלטול), כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר". מבואר ספינות קרובות צריך שיהיה חיבור חבל ביניהם כדי להתיר לטלטל, אך בלא קשירה לא נחשבות רשויות קרובות ואסור טלטול אחד לשני, וכן על מחצלות שחילקו היקף לכמה מקומות בשבת, ונפלו וחזרו, אם עשה בשבת מבואר שמועיל, עוד מבואר שר' נחמן אסר ודווקא במזיד. נחלקו הראשונים על איזה מזיד לא מועיל:

- » רש"י וכן משמע מרי"ף ורמב"ם כל חיבור או מחיצה שעשה במזיד, בין אוניות בין רשויות.
- » רא"ש בר"ת ור' ירוחם גם במזיד אם המחיצות או החיבור היו לחבר רשות היחיד קיימת כמו בספינות או מחצלאות מותר, ורק לעשות היקף רשות יחיד לא מועיל במזיד. לשון המשנה ברורה בביאור שיטה זו: רק אם בלא"ה היה אותו המקום רשות היחיד שהיה מוקף מחיצות ועשה מחיצה באמצע שעל ידה נתחלקו הדירין וערבו כ"א בפני עצמה וכשנפלה אותה מחיצה נאסרו לטלטל מפני שאוסרין זה על זה אז אם חזר ועשאה אפילו במזיד אף דבעשיתו עבר על איסור תורה מכל מקום חזר להתירו הראשון כיון שבלא"ה הוא גם כן רשות היחיד.

» ר"ן בר"ת וטור במזיד לא מועיל רק אם עשה מחיצה חדשה, אך אם היא קיימת כבר ונפלה מותר, בשוגג לעולם מותר.

להלכה:

» פסק שלחן ערוך כר"ן בר"ת וטור, שוגג מותר תמיד, מזיד תלוי אם הייתה שם מחיצה קודם הו"א מחיצה. טעם האיסור משום קנס (מ"ב). כתב משנה ברורה אף אם הייתה קודם השבת מועיל ולא צריך דווקא בשבת.

» משנה ברורה רוב הפוסקים פסקו כרא"ש בר"ת. עוד כתב משנה ברורה אף לשיטה זו דווקא כשהייתה מחיצה ונפלה.

מחיצה שנעשתה בשוגג אך כיוונו שתיעשה בשביל לטלטל בה:

אם נתכוין אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה, אף על פי שעשה אותה העושה בשגגה, כגון אחד שאמר לחברו שיעשה המחיצה וחברו לא ידע שהיא כדי להתיר:

» רמב"ם אסור לטלטל בה באותו שבת.

» רשב"א כל שנעשית בשגגה אפילו נתכוון העושה לטלטל בה הרי זה מותר לטלטל בה.

» משנה ברורה החמיר כרמב"ם, וכתב אם צוה ראובן לשמעון לעשות מחיצה כדי לטלטל בה, או שידע ששמעון עושה בשבילו והיה ניחא ליה שתעשה כדי שיוכל לטלטל בה, משמע מלשון הרמב"ם דשוב אסור לראובן לטלטל בה אף ששמעון עשאה בשגגה דלדידה נחשב כמזיד.

סעיף ד

ספינה, מותר לטלטל בכולה, אפילו היא יותר מבית סאתים, דחשיבה מוקפת לדירה (ועיין לקמן סימן ס"ו וסוף סימן ספ"ג). כפאה לדור תחתיה, הוי רשות היחיד אף עליה. כפאה לזופתה, אין מטלטלין בה אלא בד' אמות אם הוא יותר מסאתים.

טלטול במחיצות ספינה

בגמרא עירובין (ז.) "איתמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' רב אמר מותר לטלטל בכולה. דהא איכא מחיצתא ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות מחיצות להבריה מים עשויות אמר ליה רב חייא בר יוסף לשמואל הילכתא כוותך או הילכתא כרב אמר ליה הילכתא כרב אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף ומודה רב שאם כפאה על פיה שאין מטלטלין בה אלא בארבע אמות כפאה למאי אילימא לדור תחתיה מאי שנא מגג יחידי אלא שכפאה לזופתה". מבואר הלכה כרב שמחיצות ספינה נחשבות עשוי לדירה, וכן פסק שלחן ערוך.

כפאה לזופתה:

אם הפך הספינה לזופתה, לעניין לטלטל עליה לא נחשב המחיצות לדירה ואם הספינה גדולה מבית סאתיים אסור לטלטל יותר מד' אמות. נחלקו לטלטל תחתיה בספינה גדולה מבית סאתיים:

» רש"י וכן סתם שלחן ערוך וכן כתב המשנה ברורה אסור יותר מד'.

» רא"ש וטור מותר שעיקר מחיצות נעשו לדירה.

סעיף ה

בכל עושים מחיצה, בכלים ובאוכפות, בין של ערב לבד כגון של חבלים, או של שתי לבד כגון קנים נעוצים בארץ, ומותרים עד סאתים אפילו ליחיד בישוב, ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו ג' טפחים. ואפילו בבעלי חיים, ובלבד שיהו כפותים, ואפילו באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג', ואפילו כשהם מהלכים חשובים מחיצה וביניהם רשות היחיד. והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה. ואפילו אחת מהם יודע, אסור. ואפילו אם לא הודיעם שעושה מחיצה עתה, אם קרוב הדבר שידעו, כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת לא יעשה מהם מחיצה עוד.

מחיצה על ידי כלים, לבוד, בהמה, ובני אדם**מחיצת כלים ולבוד:**

משנה עירובין (טז): "מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים, בשיירא דברו דברי ר' יהודה (הקילו רק לשיירה שמספיק שתי או ערב, אבל ליחיד צריך גם וגם), וחכמים אומרים לא דברו בשיירא אלא בהווה (אף ליחיד מועיל). כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בר' יהודה (אף לשיירא לא הקילו) וחכמים אומרים אחד משני דברים (מספיק או שתי או ערב)". פסק שלחן ערוך כחכמים, בכל עושים מחיצה, בכלים ובאוכפות, בין של ערב לבד כגון של חבלים, או של שתי לבד כגון קנים נעוצים בארץ, ומותרים עד סאתים אפילו ליחיד בישוב, ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו ג' טפחים.

מחיצה על ידי בעלי חיים:

משנה עירובין (טז): "בכל עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ורבי מאיר אוסר". פסק שלחן ערוך אפילו בבעלי חיים, ובלבד שיהו כפותים. שלא יברחו ושלא יהיה רווח אויר ביניהם לארץ, וצריך שיהיה גובה י' טפחים (מ"ב).

מחיצת בני אדם:

בגמרא עירובין (מג): "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתייה שמעתא ונפק חוץ לתחום אמר ליה רב חסדא לרב נחמן נחמיה תלמידך שרוי בצער אמר לו עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס". מבואר

להכניס אדם לתוך התחום מועיל על ידי מחיצה מבני אדם. עוד (מד): "הנהו בני גננא דאעילו מיא במחיצה של בני אדם, נגדינהו שמואל, אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת. הנהו זיקי דהוה שדיין בריסתקא דמחוזא, בהדי דאתא רבא מפירקיה אעלינהו ניהליה, לשבתא אחריתי בעי עיילינהו ואסר להו דהוה ליה כלדעת ואסור".

מבואר שמואל אסר לעשות מחיצה של בני אדם כשהם יודעים, וכן אצל רבא שרצו להכניס נודות על מחיצה אנשים המלווים אותו מהדרשה לא הסכים יותר מפעם אחת מחמת ידיעת האנשים.

פסק שלחן ערוך כגמרא אפילו באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג', ואפילו כשהם מהלכים, והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה. וכתב הר' יהונתן הטעם, כדי שתיחשב מחיצה שנעשית בשוגג, שהרי מחיצה שנעשית במזיד בשבת מועילה רק לחומרא לחייב הזורק לשם. ואף שאין כאן מחיצה ממש, החמירו כדי שלא יבואו לזלזל באיסור שבת. ומעילה אף לרשות הרבים גמורה.

עוד פסק בשם הרשב"א ואפילו אחת מהם יודע, אסור.

עוד פסק על פי הראשונים, אפילו אם לא הודיעם שעושה מחיצה עתה, אם קרוב הדבר שידעו, כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת לא יעשה מהם מחיצה עוד. למדו זאת ממעשה נודות שלא הסכים רבא להכניסם על ידי אנשים שוב, והחמירו עוד במקום שקרוב הדבר שישימו לב, שמא ירגישו בדבר קודם שיספיקו לגמור. ואסור אף בשבת אחרת (מ"ב).

אדם אחר לעשות מחיצה על ידי אותם אנשים:

אותו אדם עם אותם אנשים אסור לעשות מחיצה, אדם אחר נחלקו:

» **מרדכי ואליה רבה** התייר.

» **מהר"ם** הסתפק.

סעיף ו

אם באו מתחלה שלא לדעת, אף על פי שאחר כך הרגישו, אין לחוש.

באו בלא דעת והרגישו

דין השלחן ערוך כבמאר בריטב"א.

סעיף ז

יש מי שאומר שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו, אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו. הגה: ואין לעשות מחיצה של בני אדם רק בשעת הטוּך ובשעת הדחק. ואם שכח דבר אחד ברכות הרבים, יותר עדיף להוליד שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחיצה מלעשות מחיצה של בני אדם ושיביאנו גדול (בית יוסף בשם שבוילי הלקט סמ"ג וס"ה).

מי יכול להעמיד מחיצת בני אדם

בגמרא עירובין (מד:) "הנהו בני גננא דאעילו מיא במחיצה של בני אדם, נגדינהו שמואל, אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת".

דין השלחן ערוך בשם יש מי שאומר, הוא דעת הרמב"ם שביאר האיסור לדעת הוא לדעת מי שרוצה להשתמש, וצריך שמישהו אחר יעמיד. הרשב"א ועוד סברו שהאיסור הוא לדעת האנשים, וכן היקל המשנה ברורה בשם האחרונים. עוד כתב המשנה ברורה אף לשלחן ערוך אם יודע אחר שהעמיד, אינו מעכב כדלעיל סעיף ו'.

דברי רמ"א שההיתר הוא רק בצורך ודחק

כתב רמ"א, אין לעשות מחיצה של בני אדם רק בשעת הצורך ובשעת הדחק. ואם שכח דבר אחד ברשות הרבים, יותר עדיף להוליך שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחיצה מלעשות מחיצה של בני אדם ושיביאו גדול. ביאר המשנה ברורה היתר תינוק, הוא שאין התינוק יודע שחפץ זה הוא של אביו ולהנאת עצמו הוא מתכוון, וגם זה רק אחרים מותרים לתת לו, אבל אביו מצווה לחנכו ולגדלו בו ולהפרישו כשגדל שבת אפילו להנאת עצמו ואפילו באיסור דרבנן. אבל אם יודע שחפץ זה הוא של אביו צריך כל אדם למחות בתינוק זה שלא יביאנו, והוא הדין אם החפץ הוא של אדם אחר והתינוק יודעו ומכירו ויביאנו אליו.

סעיף ז

פרוץ מרובה על העומד, אסור, אלא אם כן כל פרצה מהם פחותה מג' טפחים.

פרוץ מרובה אסור

משנה עירובין (טו:) "שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה כלי בהמה, מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים ולא יהו פירצות יתרות על הבנין. כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכאן אסור".

וכן פסק שלחן ערוך פרוץ מרובה על העומד, אסור אלא אם כן כל פרצה מהם פחותה מג' טפחים דהוי לבוד (ולבוד מועיל כמבואר סעיף ט') וכעומד דמי (ולא אומרים שיועיל פרצות גם של י' אמה כמו במקום שיש פרוץ כעומד, הואיל וכאן העומד מתבטל מחמת הפרוץ). כתב משנה ברורה, אפילו אם בלא זה היה שם פרצה גדולה כגון שמחזיק שטח אותו הרוח י"א אמה והיה שם פרצה של חמשה אמות במקום אחד ובששה אמות הנותרים היה בכולן פרצות קטנות של פחות פחות מג' טפחים, חשבינן אותן הפרצות כאלו הן סתומות ונמצא שהעומד מרובה.

כתב משנה ברורה, אפילו רק במחיצה שלישית היה הפרוץ מרובה נחשב אותה המחיצה כמאן דליתיה, ואפילו כנגד העומד נחשב כפרוץ.

עומד מרובה על ידי ב' צדדים:

כתב משנה ברורה, דעת **תוספות** **אור זרוע** ו**ריטב"א** אפילו העומד אינו מרובה מצד אחד רק משני הצדדים מצטרפים אהדדי ומתבטל הפרוץ לגביה, ואפילו אם העומד גופא שבשני הצדדים אינו במילואו אלא יש בכל אחד גם כן פרצה אלא שהעומד רבה עליו נחשב על ידי זה כאלו כולו עומד ומתבטל הפרוץ שבאמצע. ולשיטת האור זרוע דווקא בעומד גמור אך עומד על ידי לבד לא יכול להשלים. **רשב"א** ו**ריא"ז** החמירו, שצריך עומד מרובה מרוח אחת.

סעיף ט

פרוץ כעומד, מותר בין בשתי בין בערב. ובלבד שלא יהא במקום א' פרוץ יותר מעשר. אבל עד עשר אמות מותר, מפני שהיא כפתח.

פרוץ שווה לעומד, כללי מחיצת שתי וערב

משנה עירובין (ט:): "כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכאן אסור". **בגמרא** "איתמר פרוץ כעומד רב פפא אמר מותר רב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור". **מבואר** שפרצה עד י' אמות מועילה כשיש י' אמות של עומד כמרובה וכל שכן אם העומד יותר, וכן פסק **שלחן ערוך**.

עומד מרובה בערב:

בגמרא עירובין (יז:): "אמר רב המנונא אמר רב הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי (מאונך) הוי עומד. כעי רב המנונא בערב (מאוזן) מאי וכו', רב המנונא הכי קא מיבעיא ליה כגון דאייתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ד' ומשהו, ואוקמיה בפחות מג' (נמצא מלמטה: יש פחות מג' אורך, ואז מחיצה משהו ואז פחות מג' ואז מחיצה ד'), רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה (מדובר שיש ג' רוח מלמטה ואין לבד, ויש לדון אם אומרים גוד אחית)". **מבואר** נידון של ערב על ידי עומד מרובה, כשיש מחיצה וחלל באמצע שצריך להשלימו.

נחלקו הראשונים להלכה:

» **רמב"ם** **רא"ש** **ראב"ד** הלכה שעומד מרובה מועיל בערב, שר' אשי ביאר את ספק ר' המנונא על דבר אחר.
 » **י"א** **ברא"ש** לא מועיל.

פרוץ כעומד בערב:

כתב הטור ו**ביאר הבית יוסף** לדין שנקטנו פרוץ כעומד דינו כעומד מרובה, הדין שמועיל פרוץ כעומד גם בערב. **משנה ברורה** ו**באור הלכה** לא שייך שיהיה פרוץ כעומד, אלא רק במקרה שעשה למעלה פס של שלש ומחצה טפחים והחלל נמי שלש ומחצה טפחים, ולמטה פס של ג' טפחים ובוה יהיה בעיה של 'אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא' ומבטלי ליה להפס, נמצא שבשתי

יש רק דין עומד מרובה. בקטע הבא מבואר כללי מחיצת שתי, ויובן יותר באיזה צורה ומדוע רק בה מועיל עומד מרובה.

כללים במחיצה של ערב על ידי עומד מרובה – קשור ל'אתי אורא':

כתב המשנה ברורה כללי מחיצה של ערב על ידי עומד מרובה:

(א) שלא יהיה בתחתית ג' טפחים שאז גדיים בוקעים וזה מבטל המחיצה.

(ב) מחיצה שהיה למטה גובה ששה טפחים והרחיק שלשה טפחים שלמים והעמיד למעלה עוד פס, והשלימו לעשרה טפחים גם כן לא מהני אף שהעומד מרובה על הפרוץ דאתי אור של חלל ג' טפחים שתחת הפס ואור שלמעלה מן הפס עד לרקיע ומבטלי ליה להפס שבאמצע.

(ג) אם עשה למטה בתחתיתו ג' טפחים וכן למעלה ג' טפחים ובאמצע נשאר רוחב ד' טפחים חלל, אף שבס"ה יש עומד של ששה טפחים ומרובה הוא על החלל שבינתיים, לא הוי מחיצה דאתי אורא דלמעלה והאור ד' טפחים שבאמצע ומבטלי ליה להשלשה טפחים.

(ד) מועיל רק אם עשה למעלה ארבעה טפחים ובתחתיתו שלשה טפחים ובאמצע נשאר ג' טפחים חלל בזה לא אמרינן דהאורין מבטלי ליה להארבעה טפחים עומד שלמעלה שאחרי שהוא מרובה על האור שתחתיו אין יכול האור לבטלו דאדרבה האור בטיל לגביה וכאלו סתום כולו דמיא והנה בזה הציור שציירנו העומד מרובה על הפרוץ.

סעיף י

אם עשה צורת פתח, אפילו לפרצה יתירה מעשר, מותר. ואפילו לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן, מותר. והני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דיורין, אבל בבקעה לא מהני כשבכל הרוחות על ידי צורת פתח. ולהרמב"ם אין צורת הפתח מועיל לפרצה יותר מעשר, אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ (ולא מהני אפילו צנקה ככל הרוחות) (בית יוסף צס סמ"ג וסמ"ק).

היתר פרצה יותר מי' על ידי צורת הפתח, היקף רק על ידי צורת פתח

משנה עירובין (ב). "מבוי שהוא... רחב מעשר אמות - ימעט, ואם יש לו צורת הפתח אף על פי שהוא רחב מעשר אמות - אין צריך למעט". **ובגמרא (יא).** "מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב: אינו צריך למעט. אמר ליה (רב): אתנייה צריך למעט (אפילו כשיש למבוי צורת הפתח). אמר רב יוסף, מדברי רבינו (רב) נלמד: חצר שרובה פתחים וחלונות (בארבע צדדיה) - אינה ניתרת בצורת הפתח (רש"י - ואפילו פתחים קטנים מעשר, כי היכי דלא מהניא צורת פתח לשוויה יותר מעשר פתחא - לא מהני נמי לפרוץ מרובה על העומד בפתחים קטנים). מאי טעמא? - הואיל ויותר מעשר אוסר במבוי, ופרוץ מרובה על העומד אוסר בחצר, מה יותר מעשר האוסר במבוי - אינו ניתר בצורת הפתח, אף פרוץ מרובה על העומד, האוסר בחצר - אינו ניתר בצורת הפתח". **עוד עירובין (יא).** "אמר

רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מעשה באדם אחד מבקעת בית חורטן שנעץ ארבע קונדיסין בארבע פינות השדה, ומתח זמורה עליהם, ובא מעשה לפני חכמים, והתירו לו לענין כלאים ואמר ריש לקיש: כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת. רבי יוחנן אמר: לכלאים התירו לו, לענין שבת לא התירו לו (בהמשך מבואר מה שלא התיר ר' יוחנן הוא כשעשה צורת פתח מהצד).

מבואר במשנה בסתם הדין שמועיל לעשות צורת פתח לפרצה, ובגמרא מובא הוראת רב שרק אם עומד מרובה מועיל פרצה של יותר מ' אמות, ומובא מעשה בבית חורטן שעשו רק צורות הפתח להיקף, ובתנאי שאינה מן הצד.

להלכה:

- » **תוספות ורשב"א** וכן **פסק שלחן ערוך** בסתם אם עשה צורת פתח, אפילו לפרצה יתירה מעשר, מותר.
- » **רמב"ם** ר"ח סמ"ג וסמ"ק הביאו **השלחן ערוך** אין צורת הפתח מועיל לפרצה יותר מעשר, אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ.
- » **משנה ברורה** נכון לחוש לרמב"ם.

היקף רק על ידי צורת פתח בחצר ובבקעה:

הרא"ש ביאר מדוע עושים פסי ביראות ולא עושים צורת פתח על ידי עמודים:

(א) שמא יפילו הגמלים את העמודים.

(ב) בבקעה לא מועיל צורת פתח בלבד. **פסק שלחן ערוך** תירוץ ב' הני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דיוורין ודרך להיות שם פתחים, אבל בבקעה לא מהני כשכל הרוחות על ידי צורת פתח. ואפילו לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן, מותר. אם היה היקף כתיקונו רק שהיה בו פרצות, מועיל לתקן על ידי צורת הפתח (מ"ב).

היקף בבקעה רק על ידי צורת הפתח בפחות מ':

מסתימת תוספות רא"ש ו**שלחן ערוך**, משמע דאפילו בעשר לא מהני בבקעה, אך מהירושלמי שהובא ברא"ש משמע בהדיא בעשר מהני אף בבקעה.

משנה ברורה כתב להקל בעשר מועיל אפילו פרוץ מרובה על העומד ואפילו בבקעה ואפילו כל הד' רוחות על ידי צורת הפתח, ופעמים מועיל אפילו כפרצה יותר מעשר כגון ברוח שלישי של מבוי מהני צורת הפתח ואפילו לדופן כולו כשהוא מפולש.

היקף לרשות הרבים גמורה רק בדלתות:

כתב הבאור הלכה, אם עשה ד' קונדיסין ברשות הרבים בצורת הפתח בודאי לא מהני אף בעשר, דהא מבואר לקמן בסימן שס"ד דאין מערבין רשות הרבים כי אם בדלתות.

סעיף יא

מהו צורת פתח, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אפילו אינו נוגע בהן אלא שיש ביניהם כמה אמות, ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן י"ט ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון. ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים, או לא' מהן מן הצד, לא מהני. וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא, אפילו של קש או של קנים. אבל קנה שעל גבן סגי בכל שהוא, ואפילו גמי מהני.

עשיית צורת הפתח

בגמרא עירובין (יא:) "אמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום, ואמר רב חסדא צורת הפתח שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת ואפילו דלת של קשין וכו'. תנא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן צריכין ליגע או אין צריכין ליגע רב נחמן אמר אין צריכין ליגע ורב ששת אמר צריכין ליגע". פסק שלחן ערוך דברי הגמרא, וכו' נחמן שאין חייב שיהיו נוגעים בקנה, הדגיש משנה ברורה חייב שיהיו מכוונים ועל ידי גוד אסיק נוגעים בקנה העליון, כדי שלא יהיה פסול מן הצד. כתב משנה ברורה אפילו קנה אחד מונח בשיפוע, ואפילו חבלים מועיל.

צורת הפתח מן הצד:

נחלקו הראשונים מהי צורת פתח מהצד שפסולה:

- » רש"י רשב"א ורא"ש שלא נתן העליון על שני הקנים העומדים אלא חיברו להם מן הצד.
- » רי"ף ורמב"ם שעשאן מצד (בשפיץ) של כותל דהוה ליה פתחא בקרן זוית. וכתב הרשב"א שאין דבריהם מחוורים אלא אפילו בראש הכותל צורת פתח גמור הוא כלומר דלא מיקרי פתחא בקרן זוית אלא כשאוכל משתי רוחות. כתב בית יוסף גם הם מודים לפסול כרש"י.
- » שלחן ערוך הלכה כביאור רש"י, אם חיבר הקנה העליון לשני הקנים, או לא' מהן מן הצד, לא מהני. עוד כתב המשנה ברורה, אם העמיד קנה אחר נוסף תחת איזה מקום שהיה מן הצד כשר, ומכל מקום יש לשלוף קנה הפסול מפני הרואים.

עשה הקנה העומד מהצד ושווה בגובהו לקנה השוכב:

עשאו מן הצד אם עשאו בגובה הקנה בשווה עם הקנה ממש שאין הקנה העומד בולט למעלה מן החבל:

» הט"ז מיקל.

» כל האחרונים חולקין עליו וסבירא להו דבעינן שיהיה החבל על גב הקנים ממש.

צורת הפתח שהקנה העליון מונח בעובי הקנים העומדים, צורת פתח על ידי חוט בראש הקנים: כתב משנה ברורה, אם הקנה שלמעלה תחוב בין קנה לקנה שנחקק קצת בקנים כעין שעושין האומנים, והקנים עודפין למעלה על גב הקנה שמונח ביניהם, הפרי מגדים ומצדד בזה להחמיר.

אם אין הקנים עודפין למעלה אלא שחקק רק מעט באמצעיתן להניח החבל בתוכו, שיהא מונח בטוב ולא ישתלשל למטה, שפיר דמי דמיקרי זה על גבו. וכן אם נועץ מסמר בראש הקנה וקושר בו החבל שפיר דמי דהא מונח מלמעלה נגד הקנה. ואם כרך החוט סביב הקנה מן הצד עד שבכריכתו העלהו על ראשי הקנים גם כן כשר.

נדנוד הקנים ברוח:

כתב משנה ברורה, אותו גמי צריך שלא ינטל על ידי רוח, וכתב **מחצית השקל** אותן שבצדדים צריך לזהר שלא ינידם הרוח, אבל הקנה שעל גבן אי הרוח ינידו אין בכך כלום, ויש **מאחרונים** שמחמירין בזה ולדידהו בשעושין העירוב על ידי חבל צריך למתחו בחזקה כדי שלא ינידו הרוח.

האם צריך היכר ציר:

בגמרא עירובין (יא): "אמר ריש לקיש משום ר' ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר מאי היכר ציר אמר רב אויא אבקתא (חור שהדלת סובבת בו)". נחלקו להלכה:
 » רא"ש סמ"ג סמ"ק מהר"ם וטור צריך.
 » רי"ף רמב"ם אשירי וריב"ש לא צריך, וביארו הגמרא בעניין אחר. וכן משמע משלחן ערוך שהשמיט.

סעיף יב

כיפה (פירוש שער העשוי ככיפה, רש"י), אם יש ברגליה, דהיינו קודם שהתחיל להתעגל, י' טפחים, מותרת משום צורת פתח.

צורת הפתח בפתח העשוי ככיפה

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין, מחלוקת אם חוקקין להשלים והלכה כחכמים, ועל כן צריך שיהיה גובה י' קודם שיתחיל להתעגל.

סימן שסו – דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו

סעיף א

חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו, דהיינו שגובים פת מכל בית ובית ונותנים אותו בא' מבתי החצרות, שעל ידי כך אנו רואים כאילו כולם דרים באותו הבית וכאילו כל החצר מיוחד לאותו בית.

דין עירוב חצרות

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא שבת (ו.), כדי שלא יבואו להוציא לרשות הרבים. כתב משנה ברורה, הוא הדין שאסור מבית לבית בתוך החצר או המבוי, ואפילו דרך פתח דלת או חלון שיש ביניהם. עוד כתב, ובחצר גופא מותר לטלטל, וכן מחצר לחצר לא גזרו.

סעיף ב

יושבי אוהלים או סוכות, או מחנה שהקיפוהו מחיצה, אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם. אבל שיירא שהקיפוה מחיצה, אין צריכים לערב לפי שכולם מעורבים ואין אותם אוהלים קבועים להם. הגה: צחיס שצספינה צריכים עירוב אף על פי שיש לספינה מחיצות, ואם אין לספינה מחיצות אסור לטלטל צספינה רק בצרבע אמות (צית יוסף צסם צצולי לקט). ועיין לקמן סוף סי' ספ"צ וסי' ת"ה סעיף ז'.

עירוב בשיירא, עירוב בספינה

מבואר בגמרא עירובין מחנה בשעת מלחמה לא צריך לערב עירובי חצרות. נחלקו מה הדין שיירא שהולכת:

» **רמב"ם מגיד משנה ור"ש בן היתום פטורים, וכן פסק שלחן ערוך** יושבי אוהלים או סוכות, או מחנה שהקיפוהו מחיצה (שלא בשעת מלחמה), אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם. אבל שיירא שהקיפוה מחיצה, אין צריכים לערב לפי שכולם מעורבים ואין אותם אוהלים קבועים להם. עוד כתב **ביאור הלכה בדעת הרמב"ם** בשיירה פטור בדווקא כשהקיפו כל השיירא מבחוץ במחיצה אחת אלא שמכפנים הקימו לכ"א אוהלים, לא משגיחין במה שנתחלקו בפנים באוהלים משום דאין אותם אוהלים קבועים ודמי כמי שאין אהלים כלל והם שוכנים בחצר או בקרפף אחד דמותר לטלטל בכלו. אבל אם הקיפו כל אחד לעצמו מחיצה מיוחדת, אם כן ליכא למימר דהוא כמעורבים דהלא אדרבה נתחלקו כ"א לעצמו אלא שיש פתח מזה לזה ואם כן לא עדיף משני בתים שפתוחים זה לזה שצריכין עירוב.

» **רש"י רשב"א ריטב"א אור זרוע ור' יהונתן וגר"א חייבים, ורק במלחמה הקילו.**

בתים שבספינה:

כתב רמ"א להצריך, ביאר משנה ברורה הואיל והם קבועים לכל משך הנסיעה בים. עוד כתב אם כולם דרים בספינה עצמה ורק אחד דר בבית שבספינה אין צריך.

ספינה שאין לה גובה עשרה:

עוד כתב אין לספינה מחיצות, אסור לטלטל בתוכה, וכתב משנה ברורה ממה לים מותר כדין מכרמלית לכרמלית, אך מבתים שבתוכה לים אסור כדין רשות היחיד לכרמלית.

סעיף ג

הבית שמניחים בו העירוב א"צ ליתן פת. ואין צריך שיהיה בעירוב שוה פרוטה. ואין מניחים אותו בחצר, אלא בבית שראוי לדירה, לאפוקי בית שער, אכסדרה ומרפסת. וצריך שיהא בו ד' אמות על ד' אמות. ואפילו הוא של קטן. ואם רגילים ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר, מפני דרכי שלום. ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו. הגה: והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בצית הכנסת. וכן נהגו הקדמונים. ונראה לי הטעם, דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף ואין צריך להניח בצית דירה. וע' לקמן סי' קפ"ו וקפ"ז.

מקום הנחת עירוב:

בגמרא עירובין (מט:): "האמר שמואל בית שמניחין בו עירוב אינו צריך ליתן את הפת. אמר שמואל עירוב משום קנין, רבה אמר עירוב משום דירה מאי בינייהו איכא בינייהו כלי ופחות משה פרוטה". הלכה כרבה וכן פסק שלחן ערוך, הבית שמניחים בו העירוב א"צ ליתן פת. ואין צריך שיהיה בעירוב שוה פרוטה. ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו. וכן פסק שלחן ערוך ב' ביאורי הראשונים לעניין קטן, גם מותר לו לגבו וגם מותר להניח בביתו. וכתב משנה ברורה לא לאסוף הערוב על ידי גוי, שחשוד להחליף.

נתינה בבית שער:

במשנה מבואר לא לתת בבית שער ומי שדר שם אינו אוסר דהיינו אינו צריך ליתן עירוב. בגמרא הורה ר' יהודה בית שער של יחיד אף שהדר אינו אוסר, מותר לתת שם העירוב.

נחלקו הראשונים אם הלכה כר' יהודה:

- » **רמב"ם** וכן למד הבאור הלכה **מסתימת השלחן ערוך** החמיר ולא מועיל לתת שם.
- » **שאר הראשונים** וגר"א **בשלחן ערוך** הקילו כר' יהודה ומותר לתת שם.

צריך מקום רחב ד' על ד':

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא סוכה. כתב באור הלכה בשם תורת השלמים חדר קטן בתוך גדול או שנפרץ לחדר גדול מועיל, והוא עצמו הסתפק בדין הראשון.

חדר שיש בו שטח ד' על ד', אך אין באורכו או ברוחבו שיעור זה:

» **מגן אברהם ט"ז וגר"א** לא מועיל

» **אליה רבה** מועיל.

» **משנה ברורה** נכון לכתחילה דווקא בבית שיש בו ד' על ד'.

לשנות מקום הנחת העירוב

מבואר בגמרא גיטין וכן פסק השלחן ערוך, אם רגילים ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר, מפני דרכי שלום. בגמרא מואר הטעם משום חשד, **נחלקו** מה החשד שיכול להיות, ונפקא מינה מה הדין כשנמכר הבית שהיו רגילים לשים בו:

» **רש"י** לא יראו את העירוב ויחשדו שמטלטלים ללא עירוב חצרות, ואף בנמכר הבית יש לחוש.

» **ר"ת** יחשדו שבעל הבית גנב ולכן פסקו מלתת שם העירוב, ואם נמכר מותר לשנות, שאין לחשוד שהרי זה בעל הבית אחר. למעשה השלחן ערוך ומשנה ברורה לא הכריעו.

כתב משנה ברורה אם נתנו כבר אין צריך להחזיר, אלא אם הנותן רוצה להחזיר אליו. אם הנחת העירוב היא בתשלום לבעל הבית, מותר להעביר. עוד כתב, אין לשנות אם אם מת בעל הבית ואף אם השני רוצה לשלם כדי שיעבירו לו ואפילו הוא תלמיד חכם. עוד כתב, אם בתחילת הנתינה התנו שיוכלו לשנות, מותר ויש מפקפקים.

מנהג נתינת העירוב בבית הכנסת:

דנו הפוסקים היכן נהגו להניח העירוב:

» **כתב רמ"א על פי מהר"ם** נהגו לתת העירוב בבית הכנסת אף שאינו דירה, משום שעירובים שלנו יש להם דין שיתוף שאינו צריך בית.

» **מהרי"ל** לא יוצאים בבית כנסת. כתב משנה ברורה, לפי זה שאין בית הכנסת נחשב לבית דירה חשבינן ליה רק כחצר השותפין ומותר לטלטל ממנה לחצר אחרת בלי עירוב חצרות דכל החצרות רשות אחת.

סעיף ד

צריך ליתן כל העירוב בכלי א', ואם חלקו ונתנו בשני כלים אינו עירוב אלא אם נתמלא הא', ואז מותר. והוא שיהיו שני הכלים בבית א'.

נתינת העירוב בכלי

דין השלחן ערוך כבמאר בגמרא עירובין, וכדעת בית הלל, ולבית שמאי לעולם אסור ליתנו בב' כלים. המשנה ברורה הניח בצ"ע מה הדין כשאחד מזכה לכולם אם יועיל נתינה בב' כלים. עוד

כתב משנה ברורה, יש שהחמירו שאם יש לו כלי גדול שיכל להניח כל העירוב בתוכו, ובכל זאת הוא חילק לב' כלים, לא מועיל.

עוד כתב השלחן ערוך על פי הגמרא, והוא שיהיו שני הכלים בבית א'. וכתב משנה ברורה, אפילו אם אחד מזכה בהעירוב משלו בשביל כולם גם כן יש לזוהר בזה, ועל כן העירוב שמניחין בבית הכנסת בעד כל העיר יש לזוהר שלא להניחו רק בבית הכנסת אחת ויבחרו לזה הבית הכנסת היותר גדולה שבעיר. ובאחרוני זמנינו כתבו, שאם יש לכל אחד מבני העיר חלק בכל עירוב, אין מתבטל בזה ששמים בכמה בתי כנסת.

סעיף ה

צריך שלא יקפיד שום א' מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו, ואם מקפיד אינו עירוב.
לכך צריך לזוהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת.

המקפיד על העירוב

בגמרא עירובין (מט.) "אמר רב יהודה אמר שמואל המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב מה שמו עירוב שמו ר' חנינא אמר עירובו עירוב אלא שנקרא מאנשי ורדינא". **עוד** שם (סח.) "תניא אחד מבני מבוי שביקש יין ושמן ולא נתנו לו בטל השיתוף (הרמב"ם כתב דין זה, ובבית יוסף ביאר שאולי כוונתו שלא נתן ממה שהיה של העירוב אך לא משל עצמו)".

נחלקו הראשונים באיזה אופן מקפיד אינו מועיל:

» **ראב"ד ורשב"א** דווקא באחד שמזכה לכולם, אך אם כל אחד נותן לא איכפת שמקפיד.
» **רמב"ם תוספות רא"ש וכן פסק שלחן ערוך** כל אדם המקפיד. ולכן צריך לזוהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת.

כתב משנה ברורה אם פועל בעצמו בפירוש שאם ירצה אחד מבני העיר ששייכים להעירוב לאכול ממנו שלא יקפיד עליו מסתברא דמותר לערב בו.

סעיף ו

אין מערבין בפרוסה, אפילו היא גדולה הרבה, אבל בשלימה, אפילו קטנה מאד מערבין, ובלבד שיהא בהם כל כך שיהא בהם כשיעור. ומיהו אם נוטל ממנו כדי חלת נחתום, שהוא א' ממ"ח, מערבין בה אפילו לא היתה טבולה לחלה. ואם נפרסה וחבירה בקיסם, שהכנים הקצה הא' בתוך הפת והקצה השני בתוך הפרוסה, אם אינו ניכר שנפרסה, מערבין בה. הגה: ויש שפירשו הא' דאין מערבין רק צפת שלם היינו שכל העירוב ביחד יהיה פת שלם. ולכן נהגו לקבץ מכל בית ובית מעט קמה, ועושין חלה אחת שלימה ומערבין בה (המגיד והגהות הראב"ד פ"א מהל' עירובין). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. ולכך לזוהר שיהא בחלה השיעור המפורש לקמן סי' שס"ח סעיף

ג'. ואף על פי שגשתייר מן הקמח ולא נעשה מכולו חלה, אפ"ה הוי עירוב דלא גרע מאילו אחד מזכה לכולם ואדעתא דהכי נתנו קמחם מתחלה, כן נראה לי.

עירוב בפרוסה

דין השלחן ערוך כדברי ר' יהושע במשנה, משום איבה. כתב משנה ברורה, פרי מגדים הסתפק מה הדין דיעבד שעירב בפרוסה. כתב הבאור הלכה, כל זה בעירובי חצרות אך שיתופי מבואות מותר.

נטילה מועטת מהפת כשיעור חלה:

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא דברי ר' יוחנן בן שאול, וכדעת הרא"ש שהתיר בכל חלה נטילה מועטת כזו, ולא כדעת ר"י שהתיר רק אם נטל לתקן החלה לאכילה.

חלה שנחתכה וחיברה בקיסם:

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין שמועיל חיבור בקיסם, הטעם משום שלא נראה לא יבואו למחלוקת.

דברי רמ"א בשם הראב"ד בעירוב על ידי שותפות בקמח:

יש שפירשו הא דאין מערבין רק בפת שלם היינו שכל העירוב ביחד יהיה פת שלם, ולכן נהגו לקבץ מכל בית ובית מעט קמח, ועושין חלה אחת שלימה ומערבין בה, וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. וצריך לזוהר שיהא בחלה השיעור המפורש לקמן. וכתב משנה ברורה אף לדעה זו יוצאין בכיכר לחם שכל אחד מביא, ובפרוסה אסור. וכן מועיל אם יביאו מעות לקמח.

עוד כתב רמ"א, אף על פי שנשתייר מן הקמח ולא נעשה מכולו חלה, אפ"ה הוי עירוב דלא גרע מאילו אחד מזכה לכולם ואדעתא דהכי נתנו קמחם מתחלה, כן נראה לי. וכתב משנה ברורה, במקום שלא אפו מכל הקמח אין השמש צריך לזכות להם על ידי אחר או על ידי עצמו בפירוש, הואיל וכל אחד שנותן בדעתו לזכות לכולם, ויש מי שאומר שאם לא זיכה השמש להם על ידי אחר או על ידי עצמו בפירוש אינו עירוב, ונכון לחוש לדבריו לכתחלה, ובפרט אם השמש עשהו מקמח שלו בודאי צריך לזכות להקהל על ידי אחר, וכן נוהגין שהשמש נותן העירוב להרב בערב פסח שיזכה בו בשביל כל הקהל. אם שכח השמש לזכות, אם הוא יום טוב ראשון יזכה על ידי תנאי, ואם אינו יכול יש לסמוך על המקלים.

הובא בדרכי משה שנהגו לערב בערב פסח במצות, שאינם מתעפשות ועוד שאם העירוב היה חמץ יש לחוש שיבואו לידי תקלה וישכחו בפסח.

סעיף ז

אם אחד מזכה לכולם יכול לערב בפרוסה.

עירוב בפרוסה כשאחד מזכה לכולם

דין השלחן ערוך כמבואר בראשונים, משום שאין לחוש לאיבה.

סעיף ח

מערבין בפת אורו ועדשים, אבל לא בפת דוחן.

עירוב במיני פת שונים

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין, שפת דוחן אין דרך לאפות ולאכול. כתבו האחרונים הוא הדין פת כוסמת ותירס מותר, וכן מותר במיני מזונות.

סעיף ט

אם אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם שפיר דמי, ובלבד שיזכנו להם על ידי אחר, וכשזוכה בו צריך להגביהו מן הקרקע טפח, וצריך לזכות לכל בני החצר או המבוי ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך. וי"א שאע"פ שלא יזכה בפירוש למתוספים עליהם, לב ב"ד מתנה עליהם. ואם נתוספו דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור, צריך להוסיף מחמתן.

זיכוי אחד לכל בני חצר

דין השלחן ערוך כמבואר בעירובין. כתב משנה ברורה, אף שאינם יודעים מדין זכין, וכן אף אם היה מונח בידו צריך להגביהו היד טפח, אלא אם כולו בידו שמועילה התפיסה. בבאור הלכה הביא אף בעירוב שגבו מכולם, טוב שיהיה מונח גבוה ומובדל משאר כלים.

תוספת אנשים אחר העירוב:

כתב שלחן ערוך על פי הראשונים, צריך לזכות לכל בני החצר או המבוי ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך. וי"א שאע"פ שלא יזכה בפירוש למתוספים עליהם, לב ב"ד מתנה עליהם. ביאר משנה ברורה שרק בדיעבד ששכח סומכים על לב ב"ד מתנה.

התוספו אנשים והתמעט העירוב:

ואם נתוספו דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור, צריך להוסיף מחמתן. דהיינו אף שבעלמא אם נתן שיעור מתחילה והתמעט אינו צריך להוסיף, אם היה זה דיירים חדשים שמתווספים רק מכוח התנאי אפשר שעליהם לא אמרו.

עירוב בשמן ויין:

בבית יוסף הביא משנה עירובין (עא.) בשותף לשכן אחד ביין ולשני בשמן, לת"ק צריך לערב ולר' שמעון לא צריך. לקמן סימן שפ"ו מובא מחלוקת רמ"א ומשנה ברורה על אדם ששותף לשכניו

לזה ביין ולזה בשמן, רמ"א היקל כר' שמעון וכדעת הרי"ף, משנה ברורה החמיר כרמב"ם הואיל ואין יין ושמן ראויים להתערב.

סעיף י

כשמזכה להם על ידי אחר לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים, אפילו אם אינם סמוכים על שלחנו, ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים. אבל מזכה הוא על ידי בנו ובתו הגדולים, אפילו סמוכים על שלחנו, ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, אפילו הם קטנים, ועל ידי אשתו אף על פי שהוא מעלה לה מזונות ואפילו אין לה בית בחצר. ויש אומרים שאינו מזכה על ידי בנו ובתו הסמוכים על שלחנו, אפילו הם גדולים, ולא על ידי בתו, אפילו אינה סמוכה על שלחנו, כל זמן שלא בגרה, ולא על ידי אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואפילו יש לה בית בחצר. אבל מזכה על ידי בנו שאינו סמוך על שלחנו, אפילו הוא קטן, ועל ידי בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו, ועל ידי אשתו שאינו מעלה לה מזונות, אפילו אין לה בית בחצר. ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם היבא דאפשר. הגה: וכדיעבד סומכין על דברי המיקל צערו. וכן גדול קיש לו אשה, אף על פי שסמוך על שלחן אביו, מזכין על ידו (הגהות אשירי והגהות סמ"ג וכל דו). ואפילו לכתחלה. ואינו כריך להודיע לאותם שזכה להם קודם השבת, אלא אם מודיעם בשבת מותר לטלטל (כל דו).

על ידי מי יכול לזכות עירוב

בגמרא עירובין מובא על ידי אשתו או בנו גדולים ועבדים ישראלים, ולא על ידי בנים קטנים ועבדים גויים. עוד מצינו בגמרא בבא מציעא לעניין מציאה שגדול וקטן הכוונה מי שסמוך על שלחן אביו ומי שלא.

נחלקו הראשונים מהו גדר קטן שלא מזכים על ידו:

» רי"ף רמב"ם רמב"ן רשב"א בה"ג ר' שמשון כפשט המשנה קטן ממש.
 » רא"ש בשם ר"ח מרדכי וסמ"ג גדול סמוך לא מועיל כדין מציאה, קטן לא סמוך מועיל.
 » סמ"ק וטור לכתחילה יש לחוש לא להקנות על ידי גדול סמוך ולא על ידי קטן אף שאינו סמוך.

» שלחן ערוך הביא בסתם כרי"ף ורמב"ם, יש כרא"ש, וסיים יש לחוש לשניהם. רמ"א הוסיף בדיעבד סומכים על המיקל בעירוב, בין גדול שסמוך ובין קטן שלא סמוך מועיל בדיעבד.

עוד הביא השלחן ערוך הדין להקל בעבדים, ביאר משנה ברורה אף שקטן לא מקנה בעלמא, כאן בעירוב דרבנן הקילו. דין מלמד או סופר האוכל על שלחנו, כדין עבד עברי.

נשוי סמוך על שלחן אביו:

כתב רמ"א בשם כל בו מזכה לו לכתחילה, הואיל ועושה הכול על דעת עצמו.

זיכוי עירוב על ידי אשתו:

בגמרא עירובין מובא שאפשר על ידי אשתו, בגמרא נדרים מובא שרק אם היא אחת מבני מבוי שיש לה חצר שם.

להלכה:

» רי"ף רמב"ם רמב"ן ור' ירוחם ושלחן ערוך בסתם שמועיל והגמרא במדרים היא אליבא דר' מאיר שאין קנין לאשה בלא בעלה.

» תוספות רא"ש וטור ושלחן ערוך ביש אומרים לא מועיל, אלא כשאינה מקבלת מזונות מבעלה, סיים השלחן ערוך טוב להחמיר כשניהם כשאפשר, רמ"א כתב בדיעבד סומכין על המיקל.

כתב רמ"א לא צריך להודיע לאנשים קודם השבת, ביאר משנה ברורה הואיל וזכין שלא בפניו.

סעיף יא

בני חבורה שהיו מסובין לאכול וקדש עליהם היום, הפת שעל השלחן סומכין עליה משום עירוב. והוא שמסובין בבית שהוא מקום הראוי להניח שם עירוב, אבל בחצר, לא. והוא הדין אם יש להם פת בשותפות בלא מן הבתים סומכין עליו משום עירוב.

חבורה האוכלת וקדש היום

בגמרא מובא דין זה של חבורה שאכלו וקידש היום מועיל לסמוך על הפת שם בתור עירוב. נחלקו הראשונים מי נתן את הפת והאם צריכין שיהא חלק ממש לכל אחד:

» **רמב"ם** דווקא שקנו פת בשותפות מועיל.

» **רשב"א** אף שאחד זימן אותם, שנחשב כאילו זיכה להם.

» **שלחן ערוך** כתב דין זה ולא ציין שקנו בשותפות, וביאר משנה ברורה שכוונתו לחידוש הרשב"א. ולמדו האחרונים מכאן לבתי מלון, שאפשר לסמוך על העוגות ששם בערב שבת שהם יהיו העירוב.

כתב רמ"א אם יש להם פת בשותפות בא' מן הבתים סומכין עליו משום עירוב. וכתבו האחרונים דין זה פשוט.

סעיף יב

אפוטרופוס של קמן יכול לערב בעדו.

עירוב קטן על ידי אפוטרופוס

דין השלחן ערוך כמבואר במרדכי.

סעיף יג

מצווה לחזור אחר עירובי חצרות.

מצוות עירוב

דיו השלחן ערוך כמובא בטור.

סעיף יד

מברך על מצות עירוב.

ברכה על עירוב

דיו השלחן ערוך פשוט בגמרא, וכתב משנה ברורה אף מי שאינו מהעיר יכול. כתב באור הלכה העושה עירוב לחומרא במקום שכבר יש עירוב לא יברך.

כתב משנה ברורה, אם מניח עירובי תבשילין ועירוב חצרות בזמן אחד מברך ברכה אחת על שתיהן דהיינו על מצות עירובין. והביא מחלוקת אם אומר נוסח 'בהדין' על כל אחד ואחד.

סעיף טו

אימתי מברך, בשעה שמקבץ אותו מבני החצר, או בשעה שמזכה להם, ואומר: בהדין עירובא יהא שרא לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר, ומן החצר לבתים, ומבית לבית לכל הבתים שבחצר. ואם גבו העירוב ולא ברכו עליו, אין הברכה מעכבת ומותרים למלטל.

דיני הברכה

דיו השלחן ערוך כמבואר בראשונים, דיעבד לא מעכב גם אם לא אמר 'בהדין עירובא'. כתב משנה ברורה יברך בזמן הקיבוץ שיהא עובר לעשייתו, ולמנהג שנהגו לקבץ קמח לא יברך אז הואיל ואין זה העירוב עדיין. העושה יחד עם העירוב גם שיתופי מבואות, יאמר 'ומבתים לחצרות ולמבוי'. אן עושה עירוב לכל השנה יאמר לכל שבתות השנה וכו'.

מתי מברך:

כתב משנה ברורה:

» **בית יוסף והב"ח** כתבו בסימן שצ"ה דצריך לברך בשעה שמתחיל לקבץ ולא כשנגמר הקיבוץ.

» **האחרונים** הסכימו דיוכל לכתחלה לברך אחר שכבר נגמר הקיבוץ, ומקרי עדיין עובר לעשייתן כשהוא קודם הזיכוי, ומכל מקום בדיעבד אפילו כבר זיכה גם כן יוכל לברך דעיקר

קניית עירוב חל בעת כניסת השבת ומקרי בכל גווני עובר לעשייתו ובפרט אם לא הונח העירוב עדיין במקומו בודאי שייך לברך דלא נגמר עדיין המצווה.

סימן שפב – אם דירת אינו יהודי מעכבת בעירובו

סעיף א

הדר עם העכו"ם בחצר אינו אוסר עליו, עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה, אז העכו"ם אוסר עליהם. ואינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו, אלא צריך שישכירו ממנו. הגה: ישראל שהשכיר או השאיל ביתו לעכו"ם, אינו אוסר עליו ללא השכיר או השאיל לו ביתו כדי שיאסור עליו (המגיד פרק ד'). אבל אם הבית של אינו יהודי, ושכרו ישראל ממנו ועכו"ם דר בבית עמו, אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב (א"ז). ישראל שהשכיר או השכיר בית לחבירו (במקום שדרים אינם יהודים) אף על פי שיש לו תפיסה בבית לא מהגי וזריכים לשכור מעכו"ם (בית יוסף בשם מלאכי כתוב).

חצר בשותפות גוי

עיקר הדין והטעם:

במשנה בעירובין גוי אוסר עד שישכרו ממנו, ר' מאיר החמיר באחד ר' אליעזר בן יעקב היקל באחד והחמיר רק בב' ישראלים ומעלה, בגמרא מבואר שהוא גזירה שמא ילמד ממעשיו, ור' אליעזר היקל הואיל ולא שכיח שיגור רק ישראל אחד אצל גוי הואיל וחשודים על שפיכות דמים, ופסק השלחן ערוך כר' אליעזר.

מה נחשב ב' ישראלים:

ב' ישראלים בעיני שיגורו בב' בתים שייחשבו כב', במשנה ברורה ביאר עוד שרק ב' ישראלים שאוסרים זה על זה נחשבים כב' דירות, אך אב ובנו וכדומה אינם אוסרים.

לקמן סעיף י"ז מבואר עוד דין גוי וישראל הדרים בחצר אחת, ויש חצר נוספת סמוכה עממם פנימית או חיצונה ושם דר עוד ישראל.

לבטל:

לא מועיל שיבטל העכו"ם, ואף שבישראלים מועיל שאחד יבטל לגבי השאר כאן החמירו שיתרחק הישראל מהגוי. באור הלכה הצריך שיהיה השכירות קודם שעשו העירוב. **מתנה:** שייתן הגוי רשותו הביא הבאור הלכה ח"י"א שלא מועיל וכתב שאם עושה מתנה גמורה בערכאות מהני.

ישראל שהשכיר לגוי:

הורה רמ"א שאינו אוסר הואיל ולא השכיר בשביל שיאסור עליו, ובמשנה ברורה הביא עוד הואיל ואינו שכיח לא גורו, והצריך הגר"א שיוכל הישראל לסלקו בכל עת שירצה.

גוי שהשכיר לישראל:

הורה רמ"א שאם גר העכו"ם באיזה חדר אינו מועיל רק שיסתלק הגוי משם (יש לעיין מדוע מועיל שכירות בעלמא בכך).

סעיף ב

אם בטלו הישראלים רשותם לאחר מהם כדי שיחשב כיחיד אצל האיני יהודי, אינו מועיל.

לא מועיל שיבטלו הישראלים רשותם

בגמרא עירובין (ג:) "ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו אתו אמרו ליה לאביי אמר להו זילו בטיילו רשותיכו לגבי חד וכו', אזל רב הונא בריה דרב יהושע אמרה לשמעטא קמיה דרבא אמר ליה אם כן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי". מבואר שלא מועיל לבטל אחד לשני שאם כן תשתכח תורת עירוב וכ"פ שלחן ערוך.

סעיף ג

אם אין לעכו"ם דריסת רגל על הישראלים, אינו אוסר. כגון, שתי חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה, ובחצר א' דר עכו"ם ובחצר א' דרים ב' ישראלים או יותר, מכניסין ומציאין מחצר זו לחצר זו בשבת דרך חלון שביניהם ואין צריך לשכור מהאיני יהודי.

האיסור הוא רק כשיש לגוי דריסת רגל

האיסור הוא רק כשהוא דר באותה חצר או בפנימית והישראלים בחיצונה, ולכן אם גר בחצר סמוכה אף שפתוחה מותרים הישראלים לטלטל יחד, ומותרים גם להעביר לחצר הגוי.

נחלקו באיזה אופן היא ההעברה המותרת:

» **מרדכי בשם מהר"ם** רק דרך חלון או על גב כותל.

» **רא"ש ושלחן ערוך** אף דרך פתח. ביאר המשנה ברורה הגוי אינו אוסר רק את חצר הישראלים, אך מבוי משותף אם יש שם ב' חצרות של ישראלים ואחת של גוי אוסר.

סעיף ד

השוכר מן העכו"ם סתם, מועיל ואין צריך לפרש לו שהוא להתיר הטלמול, ואין צריך לכתוב שום כתיבה על השכירות.

אין צריך שכירות בריאה

בגמרא עירובין (סב.) "אתמר רב חסדא אמר שכירות בריאה ורב ששת אמר שכירות רעועה וכו', אלא בריאה במוהרקי ואבורגני רעועה בלא מוהרקי ואבורגני". הלכה כר' ששת שלא חייב מוהרקי ואבורגני. נחלקו הראשונים מה הם מוהרקי ואבורגני שלא חייב: ר"ח רשות לבנות,

תוספות בשם ערוך וטור כתיבה בשטר, רש"י שאם ירצה יוכל למלא חצרו בספסלים. בשלחן ערוך נקט הפטור מכתובה, ובבית יוסף כתב שהוא הדין שאר הפעולות אין צריך.

סעיף ה

שוכרין מעכו"ם אפילו בפחות משוה פרוטה. ומותר לשכור ממנו בשבת (מדלכי קטן פרק הדל). (וע"ל סימן ספ"ג).

שכירות מגוי בפחות משוה פרוטה ובשבת

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין (סו.), ביאר המשנה ברורה הואיל וגוי נהרג על פחות משוה פרוטה נחשב אצלו ממון, אך ישראל בעיניו רק שווה פרוטה.

כתב רמ"א בשם מרדכי מועיל לשכור בשבת. כתב משנה ברורה הטעם הואיל והוא להיכר בעלמא, וייתן לו חפץ או דבר מאכל במקום מעות.

סעיף ו

כל זמן שאין העכו"ם חוזר בו, מועיל השכירות ואפילו לזמן מרובה. ואינו יכול לחזור משכירתו עד שיחזור הדמים (בית יוסף בשם רש"י פרק הדל).

עד מתי מועילה השכירות וכיצד יכול לחזור בו הגוי

דין השלחן ערוך שמועילה השכירות לזמן ארוך, כדעת רוב הראשונים ולא כאור זרוע. כתב משנה ברורה, מיירי ששכרו ממנו בסתם ולא פירש שום זמן, דאי שכרו לזמן ידוע כשעבר הזמן צריך לשכור שנית בכל ענין. הוסיף באור הלכה, יכול הגוי לבטל אף אחר שבת אחת (שעה"צ הביא מחלוקת אחרונים אם יכול לחזור עוד קודם השבת אם הישראל לא החזיק בבית הגוי עדיין).

שכר לזמן האם יכול הגוי לחזור בו:

משנה ברורה קודם שעבר הזמן אינו יכול לחזור בשום ענין, ט"ז יכול לחזור בהחזרת המעות.

האם חייב הגוי להחזיר מעות בביטול השכירות:

נחלקו הפוסקים:

» רמ"א חייב להחזיר המעות.

» משנה ברורה בשם האחרונים אחרי שבת אחת יכול הגוי לחזור ולא חייב להחזיר הדמים, שיכול לומר לזה כיוונתי.

סעיף ז

אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע, לכשיכלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית וצריך לחזור ולערב, דאין עירוב ראשון חוזר וניער.

שכר מהגוי לזמן ידוע, שכירות מיורש

אחר שנגמר זמן השכירות וחוזר ומשכיר מהגוי, נחלקו אם צריך שוב לערב:

- » **רשב"א רש"י ושלחן ערוך** צריך לערב שוב, וכתב משנה ברורה כשנגמר הזמן צריך לחזור ולשכור בפירוש ולא מועיל ריצוי הגוי בעלמא.
- » **יש אומרים** הביאם בית יוסף אין צריך לערב שוב.

שכר מעכו"ם ומת והניח יורש, והיה שכירות לזמן קצוב:

נחלקו אם מועיל מה ששכר מתחילה:

- » **ט"ז** אין מועיל מה ששכרו מן המוריש דאז נתבטל כח השכירות דהא אפילו בחייו מצי למיהדר ביה.
- » **משנה ברורה בשם האחרונים** לפי מה שהסכימו האחרונים דבתוך הזמן אינו יכול לחזור בשום ענין, אם כן אפילו מת לא נתבטל השכירות ואפילו היורש עומד ומוחה, וכ"כ האליה רבה ועוד הרבה אחרונים.

שכר מעכו"ם ומת והניח יורש, והיה שכירות לזמן קצוב:

כתב משנה ברורה שכר ממנו סתם ומת מסתברא דנתבטל ממילא השכירות לכולי עלמא, כדעת הט"ז. ואפילו אם היורש יאמר שמתרצה במה שעשה אביו מסתברא דלא מהני עד שיחזור וישכור ממנו.

סעיף ח

אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע, ובתוך הזמן השכיר העכו"ם דירתו לאחר, די בשכירות הראשון.

שכר מגוי והגוי השכיר לאחר

דין השלחן ערוך כמבואר ברשב"א, כתב משנה ברורה משמע שאם היה משכיר לגוי בסתם והגוי השכירו אחר כך, לא היה מועיל וצריך לשכור מהשני.

שכר מגוי והגוי מכר ביתו לאחר:

נחלקו אם מועיל השכירות הראשונה:

- » **אליה רבה חיי אדם ומשנה ברורה** הוא הדין אם מכר לאחר, והטעם דשכירות ליומא נמי ממכר הוא ואין יכול למכור הזכות שנתן כבר לאחר.

» **חכם צבי ורעק"א** יש מחמירין במכר, ובשער הציון כתב להחמיר לכתחילה כדבריהם.

סעיף ט

חמשה הדרים בחצר, אחד שוכר מהעכו"ם בשביל כולם.

חמישה דרים באותה חצר

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין. הבאור הלכה כתב, משמע משלחן ערוך שנקט 'בשביל כולם' דווקא שעירבו כבר והיו יחד, אולם מכמה ראשונים משמע שאינו מעכב ומועיל אף קודם שעירבו.

סעיף י

אם שכרו ממנו בעל כרחו, אינו מועיל, אף על פי שהיה רגיל להשכיר מקודם.

שכירות בעל כרחו

דין השלחן ערוך כמבואר ברא"ש, ולכן לא מועיל להניח מעות בפניו.

סעיף יא

אבל מאשתו או משכירו ולקטנו, שוכרים אף על פי שהוא מוחה. (ושכירו של שכירו ולקטנו של בעל הבית, הוא כשכיר בעל הבית עצמו), (ריב"ק סי' תכ"ז).

שכירות מאשתו ולקטנו של גוי

בגמרא עירובין (פ.) "ההוא טורזינא דהוה בשיכבותיה דרבי זירא א"ל אוגיר לן רשותך לא אוגיר להו אתו לקמיה דר' זירא אמרו ליה מהו למיגר מדביתהו אמר להו הכי אמר ר' ל משמיה דגברא רבה ומנו רבי חנינא אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו ההוא טורזינא דהוה בשיכבותיה דרב יהודה בר אושעיא אמרי ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו אתו לקמיה דרב יהודה בר אושעיא אמרי ליה מהו למיגר מדביתהו לא הוה בידיה אתו לקמיה דרב מתנה לא הוה בידיה אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו מיתיבי נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואין שיתופן שיתוף לא קשיא הא דאסר הא דלא אסר (שהיו ביתו או חצירו פתוחים לשתי רשויות, ורגיל לצאת ולבא דרך אחת מהן, שאינו אוסר על הדיורין שברשות שניה להוציא מרשותם לרשות המשותפת). **מבואר** ר' חנינא הורה שאשתו מערבת שלא מדעתו, ר' יהודה הורה מועיל לערב על ידי אשתו כשלא אוסר ועירובו הוא רק להתיר ביתו.

להשכיר מאשתו נגד רצונו כשהוא מוחה:

נחלקו האם יכולה אשה להשכיר נגד רצונו כשהוא מוחה:

» רשב"א ושאר פוסקים יכולה.

» רמב"ם לא.

פסק שלחן ערוך כרשב"א שוכרים מאשתו או אחד מבני ביתו (מ"ב) או שכירו ולקיטו. כתב משנה ברורה הטעם כיון דמעיקר הדין אין דירתו אוסרת אלא כדי שלא ילמוד ממעשיו הקילו בה להיות אפילו שכירו נחשב לענין זה כבעה"ב.

האם לכתחילה יכול משכירו ולקיטו:

נחלקו האם לכתחילה יכול לתת לשכירו ולקיטו:

» רמב"ם ורשב"א וכן משמע משלחן ערוך אף לכתחילה.

» אשירי אור זרוע ורוקח רק אם בעל הבית מסרב.

לשכור משכירו של שכירו של בעל הבית:

כתב רמ"א מועיל לשכור משכיר של שכיר, דהיינו כשיש רשות לשכירו לקחת עוד שכיר תחתיו מועיל גם ממנו.

סעיף יב

אם אינו רוצה להשכיר, יתקרב לו א' מבני החצר עד שישאיל לו רשותו שיהא לו רשות להנתיב בו שום דבר, דהוה ליה כשכירו ולקיטו, ומשכיר שלא מדעת העכו"ם. ויש אומרים שאינו צריך להשכיר, אלא נותן עירובו ודיו.

תקנה על ידי שאילת מקום מהגוי

בגמרא עירובין (סג: טו.) "ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו וכו', אמר רבא ליזיל חד מינייהו ליקרב ליה ולשאול מיניה דוכתא ולינח ביה מידי דהוה ליה כשכירו ולקיטו". **מבואר** שיש תקנה להשאיל מהגוי שימוש במקום. ואז נחשב השואל כשכירו ולקיטו.

נחלקו האם צריכים שאר בני החצר לחזור ולשכור ממי שהשאיל לו הגוי מקום:

» רמב"ם רשב"א סמ"ג ושלחן ערוך בסתם צריכים, כיון ששאלה לא מועילה אלא רק שכירות, וכאשר הוא נעשה שכירו ולקיטו מועיל לשכור ממנו. ומועיל גם אם ישאיל אחד שלא מבני החצר רשותו, ויחזור אחד וישכור ממנו. וכן כתב משנה ברורה לחוש לדעה זו לכתחילה.

» רש"י תוספות רי"ו טור ושלחן ערוך ביש אומרים מספיק זה ששאל בשביל כולם, כמו שכירות שמועיל אחד ששוכר לכל בני החצר.

סעיף יג

אם ייחד לו מקום בבית שמשאיל לו, כיון שאינו כשלוחו בכל הבית, לא מהני.

ייחוד מקום בבית לישראל

בתוספות הביאו ב' אופנים שלא מועיל שאלת ישראל מקום מהגוי, אם הוא שותף שלו, וכן אם הוא ייחד לו מקום ואינו יכול הגוי להשתמש באותו מקום משום שאז לא נחשב כשותף שלו, בשלחן ערוך הביא הביאור השני. כתב משנה ברורה אם יש לגוי רשות להשתמש במקום שייחד לישראל, או שיש לו רשות לסלק את ישראל, אם כן עדיין יש לו שייכות עם ישראל והוי ישראל כשלוחו, ומועיל ערב על ידי זה.

בבאור הלכה הביא מחלוקת כאשר ייחד הגוי מקום לישראל אך לא נמנע הגוי בפירוש להשתמש, האם הוי ריעותא או לא:

» **הבית יוסף** שלא הוי ריעותא כל שנמנע בפירוש.

» **ב"ח אליה רבה וט"ז** הוי ריעותא.

סעיף יד

שכרו משכירו ולקיטו לזמן, אף על פי שסילקו תוך הזמן מהיות שכירו ולקיטו, מותרים עד תום הזמן. אבל אם שכרו ממנו סתם, כיון שסילקו נתבטל השכירות. הגה: ואם הדין אם שכרו מגזבר המלך ונסתלק לגמרי מן המלך. אבל אם לא סלקו רק מן הגזברות, ועדיין אוכל פרס המלך, עדיין מקרי שכיור ולקיטו ויוכל לשכור ממנו ולכן גם שכירות הראשון עדיין קיים. (בית יוסף בשם תשובת רש"א).

שכר משכירו ולקיטו לזמן, שכירות מגזבר

דין השלחן ערוך כמבואר ברשב"א, הטעם בשכר סתם שהתבטל כשסילקו, הואיל ושכירות כזו אין בה כוח כל כך שהרי יכול הגוי לחזור אחרי שבת ראשונה. וכתב משנה ברורה משום כן עדיף לשכור משכירו ולקיטו לזמן כדי שלא יבטל בסילוקו, וכתב משנה ברורה שנהגו לעשרים שנה.

שכירות מגזבר המלך:

כתב רמ"א על פי הרשב"א, אם שכרו מגזבר המלך והוא הדין שכיר לקיט או עבד, ונסתלק לגמרי מן המלך תלוי אם היה בסתם בטל השכירות אם לזמן מועיל. אבל אם לא סלקו רק מן הגזברות, ועדיין אוכל פרס המלך, עדיין מקרי שכירו ולקיטו ויוכל לשכור ממנו ולכן גם שכירות הראשון עדיין קיים.

סעיף טו

אם ישראל ועכו"ם דרים בבית א', צריך לשכור מהעכו"ם ולערב עם הישראל. הגה: אם יש לכל א' דירה בפני עצמו. והוא הדין שני (עכו"ם) הדכים בכה"ג בבית אחד לריק לשכור (משניהם). (בית יוסף בשם הג"א).

דירת שותפים של ישראל וגוי, או גוי וגוי

דין השלחן ערוך כמבואר בירושלמי "אמר רבי יוחנן התם ישראל וגוי שהיו דרים בבית אחד צריך ישראל לבטל והגוי להשכיר". מה הדין כאשר יש הגוי והישראל משתמשים יחד בכל הבית: » **רמ"א בשם תירוץ א' בתוספות** כל החיוב לשכור מזה ולערב עם זה הוא שכל אחד יש לו דירה בפני עצמו, אך אם משתמשים יחד מספיק אחד לערב או לשכור.

» **הרבה אחרונים ומשנה ברורה כתירוץ ב' בתוספות** תמיד צריך לשכור מזה ולערב עם זה. והטעם, דלא תקנו חכמים דיהיה ידו כיד בעה"ב אלא בשכיר ולקוט דנגרר אחריו אבל לא בשותפים שכח כל אחד מהם שוה בבית ואין כל אחד טפל לחברו.

» **באור הלכה** ישכיר מזה ויערב עם זה, אך יכול להשכיר על ידי הישראל שלא מדעת הגוי, כל שלא אמר הגוי בפירוש שאינו רוצה.

שני גויים דרים באותו בית:

» **רמ"א בשם אשירי** שני גויים בבית אחד צריך לשכור משניהם, דווקא שיש לכל אחד דירה בפני עצמו, אך אם אין לכל אחד חדר מיוחד או שכל אחד יש לו רשות להשתמש בכל החדרים מספיק לשכור מאחד.

» **אחרונים** כמו שחלקו אצל ישראל וגוי, הוא הדין כאן שני שותפים גוים צריך לשכור מכל אחד. והטעם, דלא תקנו חכמים דיהיה ידו כיד בעה"ב אלא בשכיר ולקוט דנגרר אחריו אבל לא בשותפים.

סעיף טז

אם יש לעכו"ם ה' שכירים או לקיטים ישראלים דרים בביתו, אין דירתם חיובה דירה שיאסרו זה על זה (משכירות של עכו"ם אינו אוסר אם שכרו מצעל הבית) (בית יוסף).

שכירים ישראלים של גוי

דין השלחן ערוך כמבואר בגמרא עירובין (סג:), לא אוסרים זה על זה ולא על בני החצר, שכל מה שהקילו בשכירו הוא שיוכל לערב במקום בעל הבית אך לא להחמיר להצריך מכל שכיר.

סעיף יז

שתי חצרות זו לפנים מזו, ישראל ועכו"ם בפנימית, וישראל בחיצונה, או שישראל ואינו יהודי בחיצונה וישראל בפנימית, ואפילו אינו יהודי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה, אוסר. ויש מי שאומר שאפילו אינו יהודי בפנימית וישראל א' בחיצונה, אוסר.

שתי חצרות אחת ישראל ואחת ישראל וגוי – מתי גוי אוסר החצר

ישראל וגוי בחצר אחת וישראל נוסף בחצר אחרת:

הקדמה: לעיל מבואר שחכמים גזרו שגוי פוסל עירוב, רק כשנמצא בחצר עם עוד ב' ישראלים משום שישראל אחד לא שכיח שיגור עם גוי מפחד, הנידון כאן הוא כאשר הגוי נמצא רק עם ישראל אחד בחצר, אך יש עוד חצר צמודה פנימית או חיצונה, ודנו האם אומרים שאינו מצוי מגורים כאלה וממילא לא גזרו שגוי יפסול. עוד בגמרא נאמר דין דין 'רגל המתרת' במקומה אוסרת שלא במקומה, הכוונה היא כאשר בני חצר אחת פנימית עירבו לעצמם, וגם בני חצר חיצונית עירבו לעצמם, נחלקו אם יש בעיה בזה שדורסים הפנימיים על החיצוניים וצריכים לערב ביניהם, ר' עקיבא הצריך וחכמים לא הצריכו.

בגמרא עירובין (סה:) "אמר רב יהודה אמר רב ישראל ונכרי בפנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני רבי ואסר ולפני ר' חייא ואסר וכו', בעא מיניה רבי אליעזר מרב ישראל ונכרי בחיצונה וישראל בפנימית מהו, התם טעמא משום דשכיח דדייר דמירתת נכרי וסבר השתא אתי ישראל ואמר לי ישראל דהוה גבך היכא אבל הכא אמינא ליה נפק אול ליה או דילמא ה"נ מירתת דסבר השתא אתי ישראל וחזי לי, א"ל תן לחכם ויחכם עוד (ואף כאן אוסר). מבואר בגמרא שגוי אוסר אף כשיש רק ב' חצרות של ישראלים והוא גר יחד עם אחד מהם, ואפילו אם הישראל וגוי בחיצונה, ולא אומרים שלא שכיח שיגור הישראל במצב כזה עם גוי.

להלכה:

» **גאונים ואשירי** מה שאסרו רבי ור' חייא הוא כר' עקיבא שרגל המותרת במקומה (הגוי שמותר בחצר עם הישראל משום שהוא שכן אחד) אוסרת שלא במקומה (בכל זאת הוא אוסר בגלל חצר חיצונית), אך לדין הלכה כחכמים ומותר. וכיוון שכאן הגוי מותר בזה שהוא שכן של הישראל..

» **רמב"ם מאור ראב"ד רשב"א ריטב"א טור וכן פסק שלחן ערוך** אוסר. כתב משנה ברורה, טעם כל אלה דחשבינן כאלו כולם דרים בחצר החיצונה כיון שדריסת רגלם עליו ומצויים שם וגזרו בזה משום שמא ילמדו ממעשיו. עוד כתב משנה ברורה ישראל הדר בפנימית, מותר לטלטל בחצירו מביתו לחצר, שאין העכו"ם אוסר על ישראל יחידי, ואין החצר החיצונה אוסר עליו שהרי אין לו עליו דריסת הרגל, ואינם מצויים שלשתם בחצר הפנימי ולא גזרו בזה חכמים.

ישראל אחד או שניים בחצר החיצונה וגוי בחצר הפנימית:

בגמרא עירובין (עה:) "אמר רבי אלעזר ונכרי הרי הוא כרבים מאי שנא ישראל דלא אסר דמאן דידע ידע ומאן דלא ידע סבר עירובי עירב נכרי נמי אמרינן דידע ידע דלא ידע סבר אגרי אוגר סתם נכרי אי איתא דאוגר מיפעא פעי". **מבואר** גוי הדר לבד בחצר פנימית ושני יהודים בחיצונה אוסר עליהם משום דריסת רגל, אף שישראל בכהאי גוונא (שאחד בפנימית ושניים בחיצונה) לא אוסר (משום שהוא רק אחד בפנים, כדין רגל המתרת), הטעם משום מראית העין, שיסברו שיש כמה שגרים בפנים ולא יתלו שהייתה שכירות משום שאם הייתה היה הגוי מפרסמה.

הלכה כר' אלעזר, נחלקו כשיש רק גוי אחד בפנימי וישראל אחד בחיצוני מה יסבור ר' אלעזר:

» **רש"י ושלחן ערוך בסתם ומשנה ברורה** אפילו אינו יהודי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה, אוסר, אך ישראל אחד אינו אוסר.

» **רמב"ם ושלחן ערוך בשם יש מי שאומר** אפילו אינו יהודי בפנימית וישראל א' בחיצונה, אוסר. ביאר המשנה ברורה אף על גב דבכל מקום ישראל אחד עם עכו"ם אינו אסור, הכא גרע טפי דבחצר שהוא לפנים מחצר יחשבו כי דרים בו גם ישראל מלבד עכו"ם וכי חזו דמטלטלי בחיצון אתו למימר דשרי בלי שכירות במקום עכו"ם.

סעיף יח

עכו"ם שהשכיר ביתו לחברו עכו"ם, אם נשאר לו שום תפיסה בבית, שיש לו רשות להניח שם שום כלים, יכולים לשכור ממנו. ואם לא נשאר לו שום תפיסה, אם יכול המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו, יכולים לשכור ממנו. ואם לאו אינו מועיל אלא אם כן ישכרו מהשוכר. הגה: והוא הדיון איך ח' שיש לו תפיסה בבית, יכולין לשכור ממנו, ללא גרע משכירו ולקטנו (בית יוסף בקס ריב"ש סי' תכ"ז).

גוי שהשכיר לגוי

בגמרא עירובין (סו:) "ר"ל ותלמידי דרבי חנינא איקלעו לההוא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה כל היכא דלא מצי מסליק ליה לא תיבעי לך דלא אגרינא כי תיבעי היכא דמצי מסליק ליה מאי כיון דמצי מסליק אגרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה אמר להן ריש לקיש נשכור ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להן אתו שיללו לר' אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם". **מבואר** שמועיל להשכיר מגוי שהוא בעל הדירה והשכירה לגוי אחר, בתנאי שהוא יכול לסלק את השוכר שגר שם מתי שירצה. הוסיף הרשב"א אם השאיר בעל הבית כלים מועיל.

ההיתר לשכור מבעל הבית או סתם אדם שיש לו רשות להניח חפצים:

פסק שלחן ערוך ב' ההיתרים, וכתב משנה ברורה לא צריך שיסלק אלא רק יכול מועיל, וכל שכן מהשוכר עצמו מועיל להשכיר. עוד היתר כתב ריב"ש ר' יצחק קארו בית יוסף וכן הביא רמ"א

אפשר לשכור מכל איש שיש לו תפיסת יד בבית, כתב בית יוסף למדו זה מדין משכיר שאין לו תפיסת יד שבכל זאת מועיל אם יש לו רשות להשאיר כלים, ועוד ראייה מהא דאמרינן (סד.) גבי המן בר רסתק דלושיל ליה גוי דוכתא דהוה ליה כשכירו ולקיטו ואמר רב יהודה אפילו שכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו הרי מפרש דכל אדם שיש לו רשות בבית להניח שם כליו שוכרין ממנו. **כתב משנה ברורה** מועיל אף שיש רשות להניח ולא צריך שיניח ממש.

דין זה קשור להיתרים כיום להשכיר ממי שיש רשות בידו, ממשטרה בית משפט וכו'.

סעיף יט

חצר שישראל ועכו"ם דרים בה, ובית א' של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר וחלונות ביניהם, אינו יכול לערב עמו דרך החלון שביניהם כדי להוציא כליו דרך בית שכנו הפתוח לחצר. אבל אם פתח פתוח ביניהם, מותר. ויש מי שאומר דאף אם פתח פתוח ביניהם, אסור.

חצר של ישראל וגוי, וישראל נוסף משותף בחלונות בלבד

דין זה הוא פרט נוסף בגזירה שלא ידור הישראל יחד עם גוי ולכך לא יהני עירובו עד שישכיר.

בגמרא עירובין (עז): "אמר רב יהודה אמר רב מכוי שצידו אחד עובד כוכבים וצידו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למכוי א"ל אביי לרב יוסף אמר רב אפילו בחצר אמר ליה אין". נחלקו מה האיסור לערב כאן:

» **רש"י תוספות ורא"ש וכן פסק שלחן ערוך בסעיף זה** חצר שישראל ועכו"ם דרים בה, ובית א' של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר וחלונות ביניהם, אינו יכול לערב עמו דרך החלון שביניהם כדי להוציא כליו דרך בית שכנו הפתוח לחצר. **ביאר המשנה ברורה** הישראל השני אסור לטלטל דרך חלונות לבית ישראל זה ומשם לחצר אפי' אם נתערבו על ידי חלונות שיש ביניהם, ואף על גב דמשום ישראל זה שמטלטל גם כן דרך ביתו של ישראל מסתברא דלא מיקרי שנים במקום עכו"ם לאסור, דלא שייך זה רק כששניהם מטלטלים דרך פתחם לחצר אפ"ה גזרו בזה מטעם אחר דאם יהא מותר ישראל פלוני לטלטל דרך ביתו של זה לחצר יסמוך הישראל ע"ז וידור עם עכו"ם דלא מסתפי משום שהוא יחיד שהרי עוד ישראל אחר מצוי כאן וילמוד ממעשיו של עכו"ם.

מה הדין כשיש פתח ביניהם: הביא השלחן ערוך בסתם דעת תוספות רא"ש ורשב"א שמותר, הטעם דאפילו בלא עירוב לא מסתפי ישראל לדור כאן יחידי שהרי הישראל מצוי תדיר כאן דרך פתחו ולהכי לא גזרו בזה שלא יהני עירובו. **והביא יש אומרים דעת רש"י ור' יהונתן** אסור לערב מאותו טעם, **משנה ברורה** החמיר כיש אומרים.

» **רמב"ם** חצר שישראל ואינו יהודי שרוים בה, והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות, אף ע"פ שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך חלונות

הרי הם אסורים להוציא מבית לבית דרך פתחים, מפני העכו"ם, עד שישכיר. כתב בית יוסף אף שהראשונים ביארו אחרת בגמרא אין מי שחולק על הרמב"ם בדין, וכן פסק שלחן ערוך בסעיף כ'.

סעיף כ

חצר שישראל ואינו יהודי שרוים בה, והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות, אף ע"פ שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הם אסורים להוציא מבית לבית דרך פתחים, מפני העכו"ם, עד שישכיר. הגה: ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים, לריכים לערב ולשכור רשות מן העכו"ם בעל הספינה או להכליעו בשכר הספינה (בית יוסף בשם שצולי לקט). וע"ל סי' פס"ו ס"ב.

חלונות פתוחים מבית לבית של ישראל ויש גוי בחצר

דין השלחן ערוך ביארנו לעיל סעיף י"ט, ביאור הרמב"ם. כתב משנה ברורה בא להשמיענו שלא נאמר שדינם כבעה"ב אחד הדר בחצר של עכו"ם ואין אוסר עליו להוציא מבית לבית אפילו דרך אויר החצר. עוד כתב אם יש פתח בין בית לבית שלא דרך החצר מותר על ידי עירוב שעשו לכו"ע.

ישראל המתארח בחצר משותפת לישראל וגוי:

במקום שיש רק ישראל אחד וגוי אחד בחצר שאינו אוסר הגוי, ובא ישראל להתארח בחצר אך אין לו בית דירה, נחלקו האם יש לאסור ולהצריך שכירות מהגוי כדין ב' ישראלים:

» **מרדכי של בני ריינוס בשם רש"י** האורח צריך לשכור בשביל לטלטל, אך הישראל הדייר אינו צריך ש'חצרו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה'.

» **תרומת הדשן** אין להתיר לאף ישראל בלי שישכור, ואין למחות ביד מי שנהג היתר.

» **מרדכי של בני אוסטרייך** על שניהם אינה אוסרת.

ספינה שיש בה חדרים:

כתב רמ"א בשם שבלי הלקט ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים, צריכים לערב ולשכור רשות מן העכו"ם בעל הספינה או להכליעו בשכר הספינה. ומה שכתבו הגאונים שאין צריך, דיברו כשאין בספינה בתים מיוחדים.

צורת השכירות:

כתב משנה ברורה מבואר בבית יוסף דלא מהני במה ששוכרים מבעל הספינה אלא אם שוכרין ממנו קודם שחילק המקומות לכל אחד מן העכו"ם דעדיין רשות הספינה שייך לו לבד ויכולת בידו להשכיר אבל לאחר שחילק המקומות לשאר שוכרים לא מהני במה שישכרו ממנו אלא צריכים לשכור מכל עכו"ם ועכו"ם אם לא שיש לו רשות לבעל הספינה להניח כליו בכל מקום

דאז די במה ששוכרין ממנו בלבד. **עוד כתב** מספיק שבשעה ששכרו מקומם פירשו לו שבשכירות זה שוכרים ממנו גם כן רשותו מהני ודמי שכירות המקום עולים גם לשכירות הרשות.

סימן תח – דין הנחת העירוב וקניית השביתה

סעיף א

(מותר לערב עירובי תחומין ולקנות שביטה סוף התחום, ולכן) מי שיצא מהעיר בע"ש והניח מזון שתי סעודות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו, נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות, וזהו הנקרא עירובי תחומין. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדרתו, ואם היתה העיר מובלעת בתוך מדרתו, תחשב העיר כולה כד"א וישלים מדרתו חוצה לה. כיצד, הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח, נמצא מהלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה למזרח, ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב, אלף שמן העירוב עד ביתו ואלף אמה מביתו בתוך העיר, ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האלף, ואם היה מביתו עד סוף העיר פחות מאלף אפילו אמה אחת, שנמצאת מדרתו בלתי חוץ לעיר, תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תתקצי"ו אמה תשלום האלפים. לפיכך, אם הניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבעיר, הפסיד את כל העיר ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה, ואינו מהלך מביתו בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת. הגה: ויש אומרים לאפילו כלתה מדרתו באמצע העיר, מהלך ככל העיר כולה אצל לא חוצה לה, ויש להקל. (טור הגהות מיימוני פ' כ"ז מה"ש בשם סמ"ק ורש"י). ואם כלתה מדרתו בסוף העיר, ואף על גב דעדיין עיבור לפני העיר, כל העיר כד"א, דלא אמרין עיבור של העיר כעיר להחמיר (המגיד פכ"ז מה' שבת). כל מקום שהניח עירוב תחומין ויש לו אלפים לכל רוח, אסור לו לילך לכפון ולדרוס רק נגד רוח מקום שקנה בו שביטה, ואם אינו רק ארבע אמות, כגון שאין העירוב ברשות היחיד, אסור לו לילך לכל רוח אלפים רק ברוח ארבע אמותיו עם זוויתיהן, כלעיל סימן שצ"ח סעיף ב'. ומכל מקום אם כלתה המדה סוף העיר, וכולה כארבע אמותיו, מותר לילך כל רחבה ויש לו אלפים חוץ לעיר לכפון ולדרוס אף על פי שאין לו רוח כל כך נגד המקום שקנה בו עיבור (הר"ר יהונתן).

הקדמה: אף שאין לאדם להלך בשבת ממקום שביתתו רק אלפים וכמבואר לעיל בסימן שצ"ז, התירו לו להלך ארבעה אלפים לצד אחד על ידי שמניח מזון שתי סעודות בסוף אלפים ממקום שהוא עומד ביה"ש, ועי"ז חשבינן לו כאלו היתה שביתתו שם ויש לו להלך אלפים לכל רוח ממקום ההוא.

עיקר דין עירובי תחומין:

כתב רמ"א מותר לערב עירובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום, **פסק שלחן ערוך** מי שיצא מהעיר בע"ש והניח מזון שתי סעודות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם, אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו, נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות, וזהו הנקרא עירובי תחומין. ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. **ביאר משנה ברורה**

ומשום דהמחבר כתב לשון דיעבד הוסיף הרמ"א דגם לכתחלה מותר לערב, ולקמן בסימן תט"ו נתבאר דלכתחלה דווקא לדבר מצווה ובדיעבד אף אם עירב לדבר הרשות עירובו עירוב.

כלתה מידתו בתוך העיר:

משנה עירובין (ו). "הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד". בגמרא (ו): "מה שנשכר ותו לא והתניא הנותן את עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום, נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפילו אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר כולה מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום, לא קשיא כאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר, וכדר' אידי דאמר רבי אידי אליה רבה יהושע בן לוי היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כלתה מדתו בסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר". **מבואר** שלוש דינים:

(א) לא מועיל לתת עירוב בעיבורה של עיר דהיינו ע' אמה קרוב לעיר. **וכן פסק שלחן ערוך** סעיף ג'.

(ב) **לעניין העיר שיצא ממנה**: מבואר במשנה 'מה שנשכר הוא מפסיד', משמע שמהעיר שיצא ממנה הוא מפסיד חלק וכבר אינה כולה כד' אמות, כאן צריך לשים לב גם מה בתוך העיר מותר, וגם מה מחוץ לעיר לצד שכנגד הצד שמונח בו העירוב מותר. **נחלקו** לעניין תוך העיר האם המניח בתוך אלפיים אמה, יתכן שיפסיד חלק מהעיר עצמה או רק מחוץ לעיר מצידה השני.

» **רמב"ם וסמ"ג** (דומה לדין העיר שאלה הוא מגיע) כשמניח עירוב רחוק מהעיר נניח לצד מערב, בודקים לצד מזרח כמה מהעיר קרובה לאלפיים אמה של העירוב, אם כולה תוך אלפיים אמה נחשבת כד' אמות ויש לו עוד מה שנשאר מהעירוב לאותו רוח, אם העירוב נגמר באמצעה הולך רק עד שם, נמצא שיכול להפסיד חלק מהעיר. **וכן פסק שלחן ערוך**. בשולחן ערוך נתן דוגמא: מי שהניח עירוב בסוף אלף אמה מביתו, אינו מהלך בעירו לצד השני כנגד העירוב אלא עד סוף האלף, ואם היה מביתו עד סוף העיר פחות מאלף אפילו אמה אחת, שנמצאת מדתו כלתה חוץ לעיר, תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תתקצ"ו אמה תשלום האלפים. לפיכך, אם הניח עירובו בריחוק אלפים אמה מביתו שבעיר, הפסיד את כל העיר (אף אם גר סמוך לסופה) ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה, ואינו מהלך מביתו בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת. **הטור** תמה על דעה זו, לפי זה מי שגר בתוך העיר רחוק אלפיים אמה מהעירוב, אחר שהניח העירוב לא יוכל לחזור לביתו.

» **רש"י תוספות ריטב"א סמ"ק מימוניות וטור** (לא דומה לדין עיר שאלה הוא מגיע), בכל מקרה הולך את כל העיר שממנה יצא ושם ביתו, מה שאמרה הגמרא שמפסיד את כל העיר כשכלתה מדתו בחצי העיר, הכוונה שלא יכול ללכת מחוץ לה לרוח השני כלום. אף לשיטת העיר שיצא ממנה אם כולה תוך אלפיים אמה נחשבת כד' אמות ויש לו עוד מה שנשאר מהעירוב לאותו רוח. **וכן פסקו רמ"א ומשנה ברורה ועוד אחרונים**. כתב משנה ברורה כל זה בעיר שלן בה אבל אם לו במקום שביתתו וכלה מדת אלפים שלו באמצע העיר או שלן

בעיר זו והגיע מדתו בחצי עיר אחרת אין לו להלך אלא עד מקום שכלה מדתו לכו"ע. ועל ידי זריקה מותר לטלטל בכל העיר אם היתה רשות היחיד.

כשהעיר שיצא ממנה מובלעת בתוך האלפיים אמה של העירוב שנחשבת כולה כד' אמות, ויש לו לפי חשבון ללכת לצד שכנגד העירוב, נחלקו אם צריך להפחית ד' אמות מהילוכו בגלל חשבון העיר שנעשית כד' אמות: **רמב"ם טור ושלחן ערוך** צריך, הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח וכו', אם היה מביתו עד סוף העיר (במערב) פחות מאלף אפילו אמה אחת, שנמצאת מדתו כלתה חוץ לעיר, תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תתקצ"ו אמה תשלום האלפים. ר' יהונתן במקרה הנ"ל מהלך אלף, שאין מקום העיר נחשב כלום.

הדין שנגמר אלפיים מכנגד העירוב בדיוק בסוף העיר: כתב משנה ברורה אם כלתה מדת האלף בסוף העיר בשווה גם כן כל העיר נחשב כד"א, וי"א דדברי השלחן ערוך בדיוקא הוא משום דמדה זו של אלפים אמה בינוניות מסורה לכל אדם ואי אפשר לצמצם, ועל כן החמירו הפוסקים שיהיה כלה המדה חוץ לעיר דווקא ובשעת הצורך יש להקל אף בכלתה מדתו בשווה עם העיר.

במקום שהעיר מובלעת אך העיבור לא: כתב רמ"א אם כלתה מדתו בסוף העיר, ואף על גב דעדיין עיבור לפני העיר, כל העיר כד"א, דלא אמרינן עיבור של העיר כעיר להחמיר.

ג) לעניין העיר שהגיע אליה: דברי ר' אידן, אם היתה אותה רשות היחיד מובלעת בתוך אלפים אמה שלו תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות ומשלמין לו את השאר, אך אם לא מהלך רק אלפיים אמה בתוכה. **וכן פסק שלחן ערוך** כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר, אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו, ואם היתה העיר מובלעת בתוך מדתו, תחשב העיר כולה כד"א וישלים מדתו חוצה לה.

גבול התחום שיש לעושה עירוב:

כתב רמ"א בשם ר' יהונתן כל מקום שהניח עירוב תחומין ויש לו אלפים לכל רוח, אסור לו לילך לצפון ולדרום (והוא הדין לכל רוח) רק נגד רוחב מקום שקנה בו שביתה, ואם אינו רק ארבע אמות, כגון שאין העירוב ברשות היחיד, אסור לו לילך לכל רוח אלפים רק ברוחב ארבע אמותיו עם זוויתיהן, כדלעיל סימן שצ"ח סעיף ב'. **ביאר משנה ברורה** כבר מבואר לעיל בסימן שצ"ט ס"י שממלאין הקרנות כל קרן בטבלא מרובעת של שני אלפים וזהו מה שכתב הרמ"א עם זוויתיהן נמצא שמדת תחומו אחר מילוי הקרנות מכל צד נעשה כטבלא מרובעת של ד' אלפים אמה עם ד' אמות על ד' אלפים אמה וד' אמות ובכל שטח זה מותר לו להלך. אכן אם היתה מקום שביתתו גדולה כגון בעיר שמחזקת אלף אמה ברחבה ובארכה יהיה מדת תחומו טבלא של חמשה אלפים על חמשה אלפים וכן כל כה"ג. בבאור הלכה מבואר שהוא מחלוקת ר' יהונתן שהביא רמ"א עם שאר פוסקים.

עוד כתב רמ"א ומכל מקום אם כלתה המדה סוף העיר, וכולה כארבע אמותיו, מותר לילך כל רחבה ויש לו אלפים חוץ לעיר לצפון ולדרום אף על פי שאין לו רוחב כל כך נגד המקום שקנה בו עירוב. **כתב משנה ברורה** כמה מהאחרונים חולקין על הרמ"א בזה משום דברבינו יונתן שממנו מקור דין זה מבואר להיפך דאין לו בצפון ודרום העיר כלום ורק אם העיר אינה רחבה כמדת רוחב תחומו שרוחב תחומו אחר מילוי הקרנות הוא ד' אלפים וד"א כנ"ל אז יש לו גם מחוץ לעיר מצפון ודרום עד כנגד רוחב תחומו ולא יותר.

סעיף ב

המניח עירובו ברשות היחיד, אפילו היתה מדינה גדולה כנינוה ואפי' עיר חריבה או מערה הראויה לדירין, מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

הנחת עירוב ברשות היחיד

בגמרא עירובין (א:) "אמר רב יהודה אמר שמואל שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה הניח את עירובו בעיר חריבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ר"א אומר אחד שבת ואחד הניח מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה". **מבואר** מחלוקת מה דעת חכמים במי שהניח עירוב ברשות היחיד, נחלקו הראשונים כמי הלכה:

» **רשב"א ראב"ד מהר"ם** הלכה כשמואל.

» **רי"ף רמב"ם ר' יונתן רז"ה רא"ש וטור** הלכה כר' אלעזר, **וכן פסק שלחן ערוך** המניח עירובו ברשות היחיד, אפילו היתה מדינה גדולה כנינוה ואפי' עיר חריבה או מערה הראויה לדירין, מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. **כתב משנה ברורה** כל זה כשהיו המחיצות מוקפות לשם דירה אכן אם לא היה רוחב הקיפה רק סאתים [כב] אפילו אינה מוקפת לדירה נחשבת כד"א.

סעיף ג

המניח עירובו בתוך העיר ששבת בה, לא עשה כלום אין מודדין ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני העיר כולם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר, וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפים לעיר שמודדין התחום חוץ מהם, הרי זה כנותנו בתוך העיר.

הניח עירובו ברשות היחיד

דין השלחן ערוך כמבואר לעיל סעיף א', **משנה עירובין (ב)** "הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד".

סעיף ד

נתן עירובו חוץ לתחום, אינו כלום ויש לו תחום מציתו (מיימוני והמגיד פ"ו מהלכות עירובין).

עירוב חוץ לתחום

דברי השלחן ערוך ורמ"א מבואר בראשונים. ביאר המשנה ברורה, אינו קונה כיון שאי אפשר לו להגיע שם בין השמשות שהוא זמן קניית עירוב מאחר שהוא חוץ לתחום ממקום שהוא עומד. ויש לו מביתו, דכשהוא עומד בביתו או בתחום ביתו אמרינן דמסתמא ניחא ליה לקנות שביתת ביתו כשאין עירובו.

תוכן עניינים מורחב

סימן שמה – דין ארבע רשויות בשבת

רשויות לשבת \ הקדמת המשנה ברורה לד' רשויות \ הגדרת רשות היחיד \ תנאי שיהא מוקף מחיצות \ כמה מחיצות צריך לרשות היחיד \ צירוף עובי המחיצות לרשות היחיד \ תנאי שיהיה מוקף לדירה \ שיעור שטח ד' באלכסון או ישר \ תנאי שיהיה דלתות ננעלות בלילה \ דין עובי כתלים המקיפים רשות היחיד \ דין חורי כתלי רשות היחיד \ חורי רשות היחיד פחות מד' \ מהו גובה החור להיחשב רשות היחיד \ אויר רשות היחיד \ רשות היחיד על גבי כלי \ כלי שאין לו עשרה טפחים \ תנאים להגדרת רשות הרבים \ תנאי שתהיה רחבה ט"ו אמה \ תנאי שלא יהיה מקורה \ תנאי שיהיה מפולש \ תנאי שיהיה ס' ריבוא \ מדברות ועירות האם דינם כרשות הרבים \ מבוזר לאורך הממשיך את רשות הרבים \ מבוזר מפולש, מרשות הרבים לרשות הרבים ברוחב \ דיני כרמלית \ עמוד נמוך מג' טפחים \ עמוד גובה ג' עד ט' \ עמוד ט' \ עמוד גובה ט' \ עמוד גובה ט' עד י' \ האם צריך שיכתפו עליו בפועל \ עמוד י' \ יש מקום לחוק להשלים לד' \ דין גומא ברשות הרבים \ גומא עמוקה עשרה מלאה מים או פירות \ רשות הרבים עד עשרה \ חורים כלפי רשות הרבים \ מהי כרמלית \ דין אצטבא ובין העמודים \ הטעם שנהר וים אינם רשות היחיד \ קרן זוית \ רשות הרבים מקורה \ רקק מים ברשות הרבים \ בית שאין תוכו משלים \ כיצד לחקוק בכתלים שמבחוץ אינם גובה י' \ גג שאין מחיצות הבית ניכרות \ חורי כרמלית \ גדר כרמלית \ עד איזה גובה תופסת כרמלית \ בור העומד בכרמלית \ גדר מקום פטור \ מקום פטור בכרמלית \ מקום פטור ברשות היחיד

סימן שמו – דיני עירובין מן התורה

דין הוצאה והכנסה ברשות הרבים, היחיד, כרמלית, ומקום פטור \ הוצאה והעברה דרך מקום פטור \ מוציא מרשות לרשות דרך כרמלית או מקום פטור \ עומד במקום פטור ומחליף מרשות לרשות \ עומד במקום פטור ומחליף מרשות דרבנן כרמלית לרשות אחרת \ העברה ברשות הרבים וכרמלית \ טלטול בקרפף, הוצאה מקרפף לכרמלית \ כל העולם רשות היחיד \ דינים המובאים ברמ"א \ שימוש במפתח לגינה \ אסקופה שלפני הבית – קשור לדין מקום פטור \ תקרה שלפני הבית רחבה הרבה \ גגות שלפני הבית, פי תקרה

סימן שמו – על איזה הוצאות חייב מן התורה

כללי דיני הוצאה \ מלאכה שלמה וחצי מלאכה \ איסור לסייע \ איסור נתינה לגוי שיוציא \ הניח ביד חברו גבוהה מי' טפחים \ כללי לפני עוור \ כללי הוצאה

סימן שמה – דין המושיט מרשות לרשות

הושטה מרשות לרשות \ המוציא לרשות הרבים אם יכול להחזיר קודם שהניח \ המוציא בשוגג לרשות הרבים אם מותר להחזיר לחצר אחרת שאיסורה דרבנן רק משום עירוב \ הוציא לכרמלית \ לחצר אחרת \ להוציא לרשות אחרת למעלה מעשרה

סימן שמוט – דין ארבע אמות ברשות הרבים

דין ד' אמות ומדידתם \ האם מותר לטלטל יותר מד' שלא בבת אחת \ האם מותר לכתחילה \ אמת המדידה \ מדידת האמות עם אלכסונם \ נתינה לחברו בתוך ד' אמות \ הולכה על ידי שני אנשים \ שימוש באמות משותפות \ הולכת חפץ פחות פחות מד' אמות \ הולכה בכרמלית \ הולכה בבין השמשות \ הולכה גם כרמלית וגם בין השמשות \ האם צריך לישב או שמספיק שעומד ועוצר בהליכה

סימן שנה – דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה

היקף שלא לשם דירה \ היקף שלא עשוי לדירה \ שיעור בית סאתיים \ מהו היקף לדירה \ צורת השטח \ אורך גדול מרוחב \ סתם קרפף \ קרפף סמוך לבית \ דיר וסוהר – עשוי לדירת בהמה \ הגדרת קרפף מוקף לדירה, ותיקון כשנעשה שלא לדירה \ חשב בשעת בניה שיפתח \ תיקון לקרפף שלא הוקף לדירה \ תיקון על ידי ביטול המחיצה בעפר \ תל גבוה, מחיצה הנעשית מאליה \ מיעוט שיעור הקרפף על ידי אילנות \ מיעוט על ידי בור \ מיעוט קרפף על ידי עמוד \ תיקון על ידי בניית מחיצה נוספת \ שיעור המחיצה החדשה שצריך כדי לבטל הישגה \ מיעוט שטח הקרפף על ידי טיט \ הניח טיט בשעת בניית הכותל \ שיעור הטיט \ היקף לדירה על ידי מחיצות חדשות מעל הישגות \ תל שעשה לו מחיצות \ ביטול קרפף המוקף לדירה על ידי אילנות או זרעים \ קרפף יתר מסאתיים המוקף לדירה ונטע אילנות או זרע זרעים \ קרפף פחות מבית סאתיים שנזרע \ האם זרעים מבטלים שם דירה בעיר מוקפת חומה \ חצר שננטע בה זרעים \ מחלוקת אם יש הבדל לעניין מיעוט זרעים בין קרפף לחצר \ חילוקי הדינים למעשה בחצר שיש בה זרעים \ מחיצה בין מקום הזרעים למקום הגינה \ מתי מים הופכים קרפף לאינו ראוי לדירה \ לאיזה תשמיש צריך שיהיו ראויים \ מים שאינם ראויים באיזה עומק מבטלים \ בור מים בתוך קרפף מוקף לדירה אך הוא עמוק י' טפחים בשיפוע מתלקט \ חילוק קרפף

גדול מבית סאתיים שלא הוקף לדירה על ידי פי תקרה \ חצר וקרפף שנפרצו זה לזה \ קרפף שלא הוקף לדירה ותיקנו ונפל התיקון \ קרפף שפתח ולבסוף הוקף, ונפל הקיר שבו היה הפתח

סימן שסב – איזה מחיצה קרויה מחיצה לטלטל

מחיצה העשויה לצניעות \ מחסן יותר מבית סאתיים מקורה \ מחיצות על ידי אילן המיסך \ תל שהשלימו במחיצה \ מחיצה העומדת מאליה, מחיצה שנעשית בשבת \ מחיצה הנעשית בשבת \ מחיצה שנעשתה בשוגג אך כיוונו שתיעשה בשביל לטלטל בה \ טלטול במחיצות ספינה \ כפאה לזופתה \ מחיצה על ידי כלים, לבד, בהמה, וכני אדם \ מחיצת כלים ולבוד \ מחיצה על ידי בעלי חיים \ מחיצת בני אדם \ אדם אחר לעשות מחיצה על ידי אותם אנשים \ באו בלא דעת והרגישו \ מי יכול להעמיד מחיצת כני אדם \ דברי רמ"א שההיתר הוא רק בצורך ודחק \ פרוץ מרובה אסור \ עומד מרובה על ידי ב' צדדים \ פרוץ שווה לעומד, כללי מחיצת שתי וערב \ עומד מרובה בערב \ פרוץ כעומד בערב \ כללים במחיצה של ערב על ידי עומד מרובה – קשור ל'אתי אורא' \ היתר פרצה יותר מי' על ידי צורת הפתח, היקף רק על ידי צורת פתח \ היקף רק על ידי צורת פתח בחצר ובבקעה \ היקף בבקעה רק על ידי צורת הפתח בפחות מי' \ היקף לרשות הרבים גמורה רק בדלתות \ עשיית צורת הפתח \ צורת הפתח מן הצד \ עשה הקנה העומד מהצד ושווה בגובהו לקנה השוכב \ צורת הפתח שהקנה העליון מונח בעובי הקנים העומדים, צורת פתח על ידי חוט בראש הקנים \ נדנוד הקנים ברוח \ האם צריך היכר ציר \ צורת הפתח בפתח העשוי ככיפה

סימן שסו – דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו

דין עירוב חצרות \ עירוב בשיירא, עירוב בספינה \ בתים שבספינה \ ספינה שאין לה גובה עשרה \ מקום הנחת עירוב \ נתינה בבית שער \ צריך מקום רחב ד' על ד' \ לשנות מקום הנחת העירוב \ מנהג נתינת העירוב בבית הכנסת \ נתינת העירוב בכלי \ המקפיד על העירוב \ עירוב בפרוסה \ נטילה מועטת מהפת כשיעור חלה \ חלה שנחתכה וחכירה בקיסם \ דברי רמ"א בשם הראב"ד בעירוב על ידי שותפות בקמח \ עירוב בפרוסה כשאחד מזכה לכולם \ עירוב במיני פת שונים \ זיכוי אחד לכל בני חצר \ תוספת אנשים אחר העירוב \ התווספו אנשים והתמעט העירוב \ עירוב בשמן ויין \ על ידי מי יכול לזכות עירוב \ נשוי סמוך על שלחן אביו \ זיכוי עירוב על ידי אשתו \ חבורה האוכלת וקדש היום \ עירוב קטן על ידי אפטרופוס \ מצוות עירוב \ ברכה על עירוב \ דיני הברכה \ מתי מברך

סימן שפב – אם דירת אינו יהודי מעכבת בעירובו

חצר בשותפות גוי \ עיקר הדין והטעם \ מה נחשב ב' ישראלים \ לבטל \ ישראל שהשכיר לגוי \ גוי שהשכיר לישראל \ לא מועיל שיבטלו הישראלים רשותם \ האיסור הוא רק כשיש לגוי דריסת רגל \ אין צריך שכירות בריאה \ שכירות מגוי בפחות משווה פרוטה ובשבת \ עד מתי מועילה השכירות וכיצד יכול לחזור בו הגוי \ שכר לזמן האם יכול הגוי לחזור בו \ האם חייב הגוי להחזיר מעות בביטול השכירות \ שכר מהגוי לזמן ידוע, שכירות מיורש \ שכר מעכו"ם ומת והניח יורש, והיה שכירות לזמן קצוב \ שכר מעכו"ם ומת והניח יורש, והיה שכירות לזמן קצוב \ שכר מגוי והגוי השכיר לאחר \ שכר מגוי והגוי מכר ביתו לאחר \ חמישה דרים באותה חצר \ שכירות בעל כרחו \ שכירות מאשתו ולקיסו של גוי \ להשכיר מאשתו נגד רצונו כשהוא מוחה \ האם לכתחילה יכול משכירו ולקיסו \ לשכור משכירו של שכירו של בעל הבית \ תקנה על ידי שאילת מקום מהגוי \ ייחוד מקום בבית לישראל \ שכר משכירו ולקיסו לזמן, שכירות מגזבר \ שכירות מגזבר המלך \ דירת שותפים של ישראל וגוי, או גוי וגוי \ שני גויים דרים באותו בית \ שכירים ישראלים של גוי \ שתי חצרות אחת ישראל ואחת ישראל וגוי, מתי גוי אוסר החצר \ ישראל וגוי בחצר אחת וישראל נוסף בחצר אחרת \ ישראל אחד או שניים בחצר החיצונה וגוי בחצר הפנימית \ גוי שהשכיר לגוי \ ההיתר לשכור מבעל הבית או סתם אדם שיש לו רשות להניח חפצים \ חצר של ישראל וגוי, וישראל נוסף משותף בחלונות בלבד \ חלונות פתוחים מבית לבית של ישראל ויש גוי בחצר \ ישראל המתארח בחצר משותפת לישראל וגוי \ ספינה שיש בה חדרים \ צורת השכירות

סימן תח – דין הנחת העירוב וקניית השביתה

עיקר דין עירובי תחומין \ כלתה מידתו בתוך העיר \ גבול התחום שיש לעושה עירוב \ הנחת עירוב ברשות היחיד \ הניח עירובו ברשות היחיד \ עירוב חוץ לתחום \